

АВАНГАРД

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ

(НАУКА І ЗНАННЯ, ЛІТЕРАТУРА,
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДУМКА)

Рік IX.

Ч: 1-2 (36-37)

ЛОНДОН-МЮНХЕН

січень—березень

НЬЮ ЙОРК-ТОРОНТО

diasporiana.org.ua

1955

„AVANGARD“ JOURNAL FOR UKRAINIAN YOUTH

published by

Central Committee of Ukrainian Youth Association

А В А Н Г А Р Д — ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ

ВИХОДИТЬ ЩОКВАРТАЛЬНО

Орган

Центрального Комітету Спілки Української Молоді

Редагує Колегія

Листування і матеріяли надсилати на адресу:
СК СУМ — „AVANGARD“, München 8, Zeppelinstr. 67/0, Germany.

Представництва:

Ukrainian American Youth Ass'n
P. O. Box, 211 Cooper Station
New York, 3, N.Y.
U.S.A.

Ukrainian Youth Association
140, Bathurst St.,
Toronto, Ont.,
Canada

Union de la Jeunesse Ukrainienne
72Bd Charlemagne
Bruxelles IV., Belgium

Union des Ukrainiens de France
Section de la Jeunesse
26, rue de Montholon,
Paris 9, France

Mr. A. Halimurka (S.U.M.)
Lager Parsch, Bar. 9 Z. 23
Salzburg, Austria

Mr. W. Galat (S.U.M.)
Rue Martin Alfonso 381,
Curitiba, Parana, Brazil

Ukrainischer Jugendverein
München 8, Zeppelinstr. 67,
Germany

Ukrainian Youth Association
49, Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W. 2.
Great Britain

Mr. M. Hyczka (S.U.M.)
C.M.S.A.

Donoso Cortes 63,
Madrid
Espana

Mr. Bohdan Bilynskyj (S.U.M.)
Proq Villaboim. 160 —1—A
Sao Paulo, S.P.
Brazil

“Prosvita” — S.U.M. —
c. Soler 5039
Buenos Aires
Argentina

Sign. Ing. A. Kuschzynskyj (S.U.M.)
Cosiela de Correo, 862,
Asuncion,
Paraguay

Mr. P. Horwat
Telegraferänd 3, Stockholm,
Sweden

Mr. W. Pundiak (S.U.M.)
749 Burwood Rd.
Hawthorn, E. 3, Vic.,
Australia

АВАНГАРД

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДИ

(НАУКА І ЗНАННЯ, ЛІТЕРАТУРА,
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДУМКА)

ІЗ ЗМІСТУ:

Стор.

Меморандум ЦК СУМ-у до молоді світу . . .	5
О. Калиник: Продовжимо визвольну справу наших попередників	7
П. Курінний: Маланка Дністровая	12
В. Андрієвський: З колядою у Митрополита	18
Г. Ващенко: Проти головного ворога . . .	22
Ганна Калиник: Молодь у боротьбі з окупантом	25
О. Коваль: Чи потрібна зміна структури СУМ-у?	33
В. Лецик: Теорія і практика	36
О. П.: Нариси з історії філософії (Аристотель)	40
Г. Ващенко: Релігія і філософія індусів . .	48
Р. Теодорович: На землі стає щораз тепліше	57
І. Кравчук: Українські державно-національні емблеми	63
І. Кіс: Невмирущий геній	69
П. Кізко: Слепий (оповідання)	72
Беніто Перез Гальдос: Віл і осел	78
Л. Полтава: Література і вигадані нації	87
А. Микулин: Соромно і прикро	88
Е. Жарський: З історії фізкультури за княжої доби	95
З діяльності СУМ-у	100

Рік ІХ.

Ч.: 1-2 (36-37)

ЛОНДОН — МЮНХЕН

1955

НЬЮ-ЙОРК — ТОРОНТО

ВЕЛИКІ ДАТИ

На період, в який видається це число «Авангарду», припадають великі дати в історії національно-визвольної боротьби українського народу за свою Державу. Кожна з цих дат нерозривно зв'язані між собою, як зв'язані між собою всі форми і методи боротьби, маючи в усі часи історії одну і ту саму суть, мету: визволення з-під насильства ворожої влади і встановлення Української Самостійної Соборної Держави.

Першим таким великим актом всенароднього волевиявлення, в час перших визвольних змагань, був IV Універсал Української Народньої Республіки з 22. січня 1918 року, коли під звуки софійських дзвонів на площі вільного Києва було проголошено: «Віднині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу».

Цей день для всіх наступних поколінь став не лише днем вродистого національного свята, а днем правного затвердження Української Держави волею українського народу, і якщо потім Україні силою накинено чужу, ворожу московсько-більшевицьку владу з усіма її ворожими українцям формами і способами правління й господарювання, то це лише ялище тимчасове, хоч і триває воно довший час. Український же народ завжди боровся і бореться за відстоювання свого правного становища, здобутого в 1918 році.

Тяглість тієї боротьби іде від IV-го Універсалу через Крути, СБУ-СУМ аж до вияву новітніх форм боротьби — ОУН-УПА.

Крути — це був акт, який засвідчив невимірну вищість гону до національної свободи понад усі інші вартості людського життя. 300 молодих життям і смертю засвідчили волю всього народу. В тому неперевершена цінність їхнього героїчного чину, яким жили наступні покоління. Тим крутянським духом жили, за ті самі національні ідеали боролися СБУ-СУМ, хоч їхня боротьба мала інші форми. СБУ-СУМ, яких 25-річчя розгрому більшовиками ми відзначаємо в цьому році, дали доказ того, що навіть у найжорстокіших умовах окупації України, український народ не припиняв боротьби. Імена героїчних крутянців і імена хоробрих сумівців Києва, Харкова, Дніпропетровська і інших завжди будуть ствердженням того, що Україна ніколи не хотіла й не хоче жити під жадним чужим пануванням: ані під білою, ані під червоною Москвою, ані під меншовиками, ані під більшовиками, ані під царями, ані під більшовицькими диктаторами. Проти чужих наїзників Україна боролася віки і буде боротись до остаточної перемоги.

ОУН-УПА удосконалили і розвинули ширше боротьбу своїх попередників, скорегували попередні помилки і надали українській боротьбі більш чіткого, виразного націоналістичного характеру. Сотні й тисячі підпільників-революціонерів, поляглих і тих, які ще борються, є нашими сучасними духовими провідниками. які показують нам єдино правильний шлях, яким треба йти — шлях революційно-визвольної збройної боротьби. Серед тих численних імен постає перед нами безсмертний генерал-хорунжий, командир військ УПА Тур-Дозовський-Тарас Чупринка, п'ять-

річчя героїчної загибелі якого ми відзначаємо в березні 1955 року. Його легендарна постать, його безприкладний в історії всіх воєн і революцій чин є для нас найвищим зразком у нашому дальшому поході за волю України.

Відзначаючи ці великі, освячені кров'ю, дати, українська молодь на чужині, зокрема її передова частина — СУМ, повинна взяти для себе, для всього свого життя й для своєї праці всі ті високі ідеали, риси і якості, які мали наші героїчні попередники. Основна ж із тих якостей — це самопосягання. Посвятімо себе праці й боротьбі за визволення України, за повернення їй Самостійної Соборної Держави.

М. Верес

С І Ч Е Н Ї

За роком рік повз нас пливе
І на чолі — печать сувора,
А в зорі все таке живе,
Немов би сталося учора.

Святий Київ... Слави шлях,
А біля древньої Софії
На синьо-жовтих прапорах
Іскристі січень молодіє.

Ширяє радість до Дніпра,
Теплить його крижані груди
І кожний погляд прибира
Грайливий відблеск ізумруду.

А над усім Софії дзвін
Понад Печерськ, Подол, Хре-
[щатик
Несе тріумф про Січня чин,
Держави нашої початок.

Держави соняшних широт,
Земель соборницьку обнову
З польських пущ до моря вод,
З Кубані плавень і до Львова.

О, дні краси!.. Немає вас,
Прийшли ви в бурянім розгоні...
Я був дитиною в той час,
Тепер уже сивіють скроні.

Та залишилися в крові,
В душі моїй. І перед зором
Сьогодні ви, немов живі,
Немов греміли тільки вчора.

І юність зроджують в мені
Столиця, прапори, Софія,
І на вигнанні, в чужині,
Сьогодні ними молодію.

І що там скроні! В грудях,
А в серці віра, мов лілея,
Що крізь юрбу чужих столиць
Дійду, нарешті до своєї!

Я не спляюся ні на мить,
Життя на обрій владно кличе,
Де нам зірницею іскрить
З грозових шат грядучий січень.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ СУМ-У ЦИМ ШЛЯХОМ ВИ-
СЛОВЛЮЄ ПОДЯКУ ВСІМ УКРАЇНСЬКИМ УСТАНОВАМ,
КРАЙОВИМ КОМІТЕТАМ, КОМІТЕТАМ ОСЕРЕДКІВ,
ЧЛЕНАМ СУМ-У, ДРУЗЬЯМ ТА ПРИЯТЕЛЯМ СУМ-У ЗА
НАДІСЛАНІ РІЗДВЯНІ Й НОВОРІЧНІ ПРИВІТИ ТА ВИ-
ЯВ УСЕБІЧНОЇ ПІДТРИМКИ.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ СУМ-У

Меморандум

До

Міжнародних Централь та Національних Організацій Молоді Вільного Світу.

Копія: Організації Об'єднаних Націй.

Високоповажані Панове!

Звертається до Вас Центральний Комітет Спілки Української Молоді, створеної після другої світової війни на еміграції та об'єднуючої в своїх лавах українську молодь в 15-ти країнах в Європі й за океаном, яка є спадкоємцем і репрезентантом славної Спілки Української Молоді, яку російсько-комуністичний окупант на Україні в 1930 році ліквідував, а десятки тисяч молоді загнав у тюрми ГПУ. Звертається до Вас, демократичної молоді вільного світу, щоб Ви звернули увагу на жахливі події, які застосовує російсько-комуністичний окупант на Україні.

Ми апелюємо до Вас, щоб Ви протестували і домагались від ОН розгляду чергового масового геноциду Москви супроти українського народу, а в першу чергу проти української молоді, яку під виглядом «добровільности» примусовим порядком депортують з України до приазійських глибоких країв СРСР — Казахстану, Сибіру, приморських областей, аж до берегів Японського моря, — під мотивом освоєння і використання цілих та перелогових земель.

Згідно з офіційними повідомленнями советської преси, генеральний секретар комуністичної партії М. Хрущов запроєктував, а постановою ЦК КПСС затверджено збільшити на 28-30 мільйонів гектарів посівну площу землі для піднесення виробу продуктів харчування в СРСР.

Для цієї мети за наказом Москви влітку 1954 року перевезено, немов би «добровільним порядком», 150.000 молоді, в тому числі велику кількість з України.

Своїми заявами про те, що на цілину переселяються також і молодь Московщини, Москва замасковує той факт, що московська молодь посилається на цілину, як наглядчі, зверхники і відпоручники Москви та ЦК КПСС для керування над молоддю поневолених народів.

Наприклад, лише з одного числа московської газети, «Комсомольська Правда» за 9. січня 1955 р., в замітці повідомляється, що на 8. січня 1955 року, до виїзду «зголосилось» на цілину: Україна — 15.000 осіб, Білорусь — 15.000 осіб, Краснодар — 10.000 осіб, що разом складає 40.000 осіб поневолених Москвою народів, а молоді з Росії їде пропорційно малий відсоток.

Є директиви партії і уряду Москви, щоб кожне село, місто, область на Україні за пляном примусового порядку вивозити нашу молодь на означену ціль. Вивозять з України хлопців і дів-

чат цілими ешелонами. Головну роль в насильній депортації відіграє ЛКСМ (ленінський комуністичний союз молоді), як експозитора Москви, що прагне виховати молодь в дусі безбожництва, насилля та російського шовінізму, прикриваючись гаслами «комуністичного патріотизму».

Советська преса і радіо самі признають жахливі побутові умови життя молодих колоністів та способи транспортування у вагонах, де часто багато хворіє людей, бо бракує гігієнічних умов.

На місцях поселення примушують молодих поселенців їхати, а часто й пішки йти степами десятками й сотні кілометрів; далеко від залізничних ліній, в безлюдних місцях їх примушують під відкритим небом швидко будувати шатра чи землянки. Ця робота проходить у нелюдських умовах.

На просторах Казахстану, Сибіру, в далеких місцях поселення, через важку працю, недоїдання, брак медичного персоналу і ліків масово появились різні хвороби і великий відсоток молоді гине.

Таким чином можна констатувати, що масова депортація української і іншої молоді запланована Москвою з метою:

1. Якнайбільше вивезти з України молоді і цим знищити політичний, економічний та національний потенціал української нації, яка протягом більше чверть віку стоїть в авангарді боротьби проти російсько-комуністичного окупанта.

2. Створити в азійській частині базу військового та економічного значення для третьої світової війни.

3. Поселенням української молоді в чужих областях, в інтересі російського імперіялізму асимілювати її, творити з неї «советську молодь», а також колонізувати Казахстан, розпалити національну ненависть між поневоленими українцями і казахстанцями.

Протягом сторіч колишня царська, а тепер комуністична Росія, нераз запроваджувала подібні насильства над українським народом шляхом депортації або створенням штучних голодів в Україні, як це було в 1933 і в 1946 роках, або масовими репресіями, терором, колективізацією чи висилкою до концтаборів.

Український народ, а в першу чергу молодь, і далі веде підпільну збройну боротьбу проти московського окупанта власними силами. Це Україні коштує великих жертв і страждань. Ми віримо, що демократична молодь вільного світу зрозуміє наші страждання і стане нам на допомогу в обороні наших і своїх національних інтересів, за волю людини і народом.

Звертаємось до Вас, молоді вільного світу, і закликаємо Вас своїми протестами зворушити публічну opinio світу і в той спосіб вимагати в большевиків припинення цих нелюдських злочинів над безборонною молоддю поневолених Москвою народів.

За Центральний Комітет Спілки Української Молоді:

О. Калиник
(Голова)

О. Коваль
(Заст. Голови)

Я. Деремєнда
(Ген. Секретар)

Лондон-Мюнхен, 10. 1. 1955 р.

Олекса Калиник
Голова ЦК СУМ-у

Продовжуємо визвольну справу наших попередників

(До 25-річчя процесу СВУ—СУМ у Харкові)

В квітні 1955 року припадає 25 років з часу проведення в м. Харкові процесу над провідними членами підпільних протимосковських і протикомуністичних організацій в Україні — СВУ—СУМ. Процес провадила Москва руками українських зрадників-комуністів. Цим процесом були ліквідовані організації, які єдині на той час в інтересах свого народу прагнули підготувати ґрунт для революційного вибуху, знищення ненависного російсько-комуністичного окупанта, та встановлення Української Незалежної Держави.

45 чільних провідників СВУ—СУМ — науковці, письменники, студенти — були засуджені т. зв. найвищим пролетарським судом на різні терміни ув'язнення в далеких північних концтаборах та в таборах політичної ізоляції, а тисячі членів підпільного руху були таємно органами безпеки виарештовані та закатовані або зіслані поза межі України на вірну загибель. Одночасно переслідувано родичів підпільників СВУ та СУМ-у. Це був один із задушених періодів московсько-комуністичного геноциду в Україні.

Сам процес над борцями за свободу України викликав в українського народу з одного боку почуття великого болю і туги за своїми героями, з другого — ще більшу ненависть до окупанта та внутрішньо-духовий зрив до дальшої, хай і різними формами, боротьби проти ворога. Провідна націоналістична молодь України, особливо студентство, у відповідь на процес заклала нові підпільні організації, щоб продовжувати справу своїх попередників.

Комуністична преса, ясна річ, замовчувала про той великий спротив, який чинили українці Москві в 30-34-их роках. А самий процес советська преса намагалася подати як арену, на якій, мовляв, судили зрадників і ворогів українського народу. Цілі шпальти сторінок газет «Правда», «Ізвестія», «Комуніст» і ін. заповнювались передовими статтями проти українського націоналізму; в тих статтях брутальним способом, на випробуваний московський зразок, пришивалось підсудним ярлик «агентів закордонних буржуазних розвідок». Але хоч як большевики, використовуючи всю силу своєї влади, намагалися фальшиво зобразити всю суть справи, — їм цього зробити не вдалося. З неофіційних джерел народ довідувався і знав, чого хотіли СВУ і СУМ, за що вони боролися та куди вели революційно настроєну молодь. Та й сам процес вказав, що саме ті, хто судив, були ворогами українського народу, а підсудні — заступниками його волі. Сміливі виступи окремих підсудних, хоч і не повністю їх передавали, виявили, що СВУ і СУМ в основі свого національно-політичного «вірую» були чисті, духово рідні своєму народові, що вони ніколи не стояли на інтервенціоністичних позиціях, а завжди стояли на принципах боротьби власними силами, силами самого українського народу. Для тієї мети СВУ і СУМ підготовляли власні кадри селян, робітників,

науковців, студентів, військовиків (серед червоної армії). На цьому місці зачитуємо окремі місця з виступів провідника СУМ-у М. Павлушкова, який з усією сміливістю кинув в обличчя катам-суддям свої палкі слова (підкр. всюди наше — О. К.):

Голова: Яку мету мав СУМ?

Павлушков: Як і старше громадянство, утворення Самостійної Держави Української!

Голова: А скажіть, як ужили ви голод на Україні?

Павлушков: Розмовлялося, що голод є штучним явищем большевиків для знищення населення, штучним наслідком спеціальної політики комуністичної влади.

*

Прокурор: В чому полягала тактика СУМ, шляхи роботи?

Павлушков: СУМ заснувався в критичний мент, як нам здавалося, життя радянської країни в 1925 році. Тоді були труднощі, передбачалася війна з Польщею, а в зв'язку з цим ми думали про здійснення нашої мрії — Української Народньої Республіки.

*

Прокурор: Які шляхи СУМ-у були щодо повстання?

Павлушков: Про це говорилося на зборах нашого центру, було три варіанти: перший — СУМ у повному складі має виступити, як сотня або батальйон спеціального призначення, другий — члени СУМ увіллються в регулярні або новоутворені військові частини, як керівники цих частин, третій — передбачає, що коли почнуться заворушення, члени СУМ мають зформувати по своїх школах окремі загони і стати в їх чолі.

Прокурор: ...Значить терор являвся програмовим, але не писаним.

Павлушков: Це питання обговорювалося... Частина членів Центру СУМ була тієї думки, що ми повинні застосувати терор виключно проти найвищих урядових радянських діячів. Друга частина вважала за потрібне чинити замаху проти місцевих діячів... Сфремов заявився проти терору, але я говорив, що коли ми живемо під постійним терором з боку большевицької влади, то маємо право відповідати тим же... ми живемо в умовах, коли він виправдується.

*

Прокурор: Чи він вихвалював терористів, як геройство гідне наслідування, а повставців, як народніх героїв?

Павлушков: ...Кожний терористичний акт направлений проти радянської влади — ми вітали.

Любченко: Ви утворили вашу організацію для боротьби за незалежну Україну?

Павлушков: Так, ми розглядали сучасну Україну, як колонію Росії!

Отже, керівник СУМ-у М. Павлушков ствердив сміливо про мету боротьби СУМ-у за УССД.

Так само і Б. Матушевський на суді ствердив, що «...Ми вважали, що на закондон нема чого звертати уваги, що ми самі маємо встановити такий лад, який схочемо».

Ці цинні заяви керівників СУМ-у на відкритому процесі повністю розбили провокативні заміри Москви і таким чином СУМ

і СВУ ідейно перемогли ворога та ославили себе по-геройському на цілі покоління.

Для української молоді і громадянства на еміграції доцільно тут подати і уривки з останнього слова М. Павлушкова на процесі:

«Не без хвилювання стаю знов і востаннє на цю катедру, — говорив герой Павлушков. — Останнє ж слово. Що сказати? Все з'ясоване, все доведене, все викрито.

«Стоячи тут, доводиться мені репрезентувати СУМ, товаришів моїх, звичайно не в розумінні персонального відпоручництва, на яке не маю жодного права, на яке ніхто не уловноважив мене. Сулять не осіб, а справу. І от, після всього сказаного тут, я почуваю, що повинен дати і свою оцінку. Цих оцінок дві: дві оцінки, цілком відмінні одна від одної. Одна з них давня, суб'єктивна і зміст її полягає в тому, що, розглядаючи Україну, як поневолену і здушену московським імперіалізмом колонію, самих себе, ми, сумівці, розцінювали, як единаочесних, безкорисно підданих небезпечній і вищій справі...

«Набігають на пам'ять довгі десятки імен молодих, талановитих, обдарованих представників молоді, тією чи іншою мірою зв'язаних зі мною особисто чи з СУМ-ом, що позбавлені тепер можливості закінчити свою освіту і ввійти в життя корисними робітниками суспільства, такими без краю потрібними для нього. Це свідня виконата СУМ-ом експропріація. Бюю відповідальність за цю шкоду одверто і свідомо приймаю на себе...

Суго кажучи, я був членом організації і виконував всі її приписи. Та цього мало. Я заснував і керував СУМ-ом на протязі його існування з 1925 року...

«Після всього цього почуваю, що я мушу ще сказати кілька слів не про себе особисто. Перше моє слово до Високого Суду буде за давнього приятеля й друга мого Бориса Матушевського, який і тепер є товаришем моїм по цій лаві підсудних. Не кажу тут про нього, як людину, як робітника, хоч тут і просяться багато хершого. Я повинен звернути увагу Високого Суду на те, що кілька днів тому, коли з того боку від представника державного обвинувачення пролунало слово з вимогою відповідної міри соціального захисту, то невимовно тяжке бращіння на мене зробила вимога застосувати до нас обох однаковий засіб (розстрілу — примітка О. К.). За себе особисто в цей момент не кажу, але не можу погодитись за Бориса. Пригадується мені виступ оборонця Матушевського — Волкомирського. В промові сказано про впливи на Бориса, було названо й мене, найближчих і найдорожчих мені людей, ідейних керівників у минулому — Сергія Олександровича Єфремова,

Володимира Хведоровича Дурдуківського, згадував Волкомирський і про родинні традиції, впливи школи на Матушевського, але на мою думку, на моє тверде переконання це ще не все, цього всього ще не досить для того, щоб створити такого Матушевського, який би міг ввійти до центру СУМ-у і олинитись через п'ять років на цій лаві. — нього не досить. Я повинен нагадати Високому Суду слова одного з підсудних в нашій справі, талановитого педагога й доброго знавця особливостей дитячої й взагалі молодечої душі — Трезвинського. Він казав, що найбільш може впливати на молодь не старий педагог-керівник, а свій же товарищ, трохи старший віком. Так,

от таким товаришем. на велике нещастя для Матушевського, став я. Велике особисте приятелювання, інтимна дружба робили мій вплив на нього особливо гострим. Не можна забувати, що Борис зустрічався в найкритичнішому віці, коли, звичайно, формується людський світогляд. Чотири роки провели ми разом з ним перед заснуванням СУМ. До центру СУМ він увійшов, маючи лише 17 років, мій вплив, кажучи чесно й одверто, найбільш спричинився до створення такого Матушевського, яким він був всі ці роки, запеклим, нетерпимим, експансивним. Я ж стримував Бориса й відводив його від думки змінити свій шлях, коли таке бажання з'явилося раніш у нього. Я страхав його жакливим для нас тоді словом зрада. Та годі про це, скажу коротко: провина Бориса на дев'ять десятих лежить на мені і за ці дев'ять десятих не він, а я повинен відповідати...»

З вищенаведених слів М. Павлушкова виявляється його благородна і героїчна риса провідника, який перебирав на себе відповідальність за дії СУМ-у і друзів своїх, в ім'я вищої мети не шкодував себе.

Ми особливо хочемо підкреслити відвагу М. Павлушкова, зокрема його поведінку на суді і під час виголошення останнього слова. Його промова і поведінка є знаменна тим, що він ціною власного життя намагався рятувати життя Бориса Матушевського. Це яскраво виявляється в його зверненні і в апелі до комуністичних суддів, що: «... провина Бориса на дев'ять десятих лежить на мені і за ці дев'ять десятих не він, а я повинен відповідати».

У розкритті діяльності СВУ і СУМ-у зрадницьку роллю відіграли ніхто інший, як «наші» ж такі носії т. зв. загірних комун. Вони тоді в Україні були найнебезпечнішою силою для України, бо вони, як виродки, що вивчилися рідної мови від української матері, — намагалися знищити матір, щоб прислужитися московській зайді, і проповідували українською мовою згубні, чужі, імпортовані ідеї злочинного комунізму чи загірних комун.

Власне, скрипники, чубарі, хвильові, шумські, волобуєви, полози, щорюпи, затонські, сребіченки, прихоськи, любченки, коцюбинські, хвилі, — всі вони відіграли історичну роллю зради проти українського народу. Бо вони, як українці, були передовим загonom північного окупанта і облудою та підступом заманювали у ворожі пуга у вирішальний момент боротьби частину невиробленого, довірливого селянства, і робітництва та протиставляли їх проти УНР, Гетьманату, УАПЦ, СВУ-СУМ-у, тобто, тим силам українського спротиву, які намагалися здобути УССД.

Отже, якщо пізніше ці українські комуністи були ліквідовані Москвою чи самі себе позастрілювали, немов би у висліді наставлення проти Москви, — то це не дає підстав нікому робити з них мучеників.

Бо на їхньому сумлінні море крові українського народу під час визвольних змагань. Коштом мільйонів українського народу, вони прагнули бути комісарами, чекістами, міністрами, і вони ж, з наказу Москви, засудили і ліквідували наші світлі СВУ і СУМ. В історії визвольної боротьби українського народу всі провідні аматори загірних комун будуть позначені, як зрадники України.

25 років тому саме українець-яничар, ставленник Москви, Приходько, був головою суду, а прокурорами були Михайлик і Любченко. Ці зрадники відограли злочинну роль в час перших визвольних змагань у 20-22 роках і вони ж виконали ту саму роль проти СВУ і СУМ-у у 30-тих роках; їхніми наступниками, після другої світової війни, українські комуністи виконують ту саму роль проти визвольної революційної боротьби ОУН.

Тому, відзначаючи 25-річчя процесу СВУ і СУМ-у на чужині, ми мусимо ще раз і ще раз рішуче засудити зрадницьку дію українських комуністів-хвильовистів, які були підривною силою в нашій поразці в боротьбі проти Москви.

Але хоч Москва фізично ліквідувала СВУ і СУМ, а все ж вона не в силі знищити ідеї СВУ-СУМ-у. Бо ідея СВУ-СУМ-у початки свої бере з часів княжої доби, доби козаччини. Її ідею борці несли з покоління в покоління, з доби Шевченківського генія через визвольні змагання 1918-22 років, через Крути, Базар. Ідеї СВУ-СУМ-у втілені у всенародний рух ОУН.

Власне, ідея СВУ-СУМ-у, як ідея безкомпромісової боротьби проти ворога, за УССД, це ідеологія кришталючого українського націоналізму, який рідний українській духовості, здоровій українській традиції героїзму і самозречення для здобуття УССД.

Програма СВУ-СУМ-у побудована на концепціях примату власних сил. Цим відрізняється СВУ-СУМ від тих «українських» середовищ і фарисеїв, що хочуть фальшивими методами і гаслами, під плащиками різного роду «націонал-комунізму», «революційного демократизму», «соборницького землячства», «націоналістичного неутралізму» прагнуть звести визвольну справу в глухий кут і заперечувати історичну вагу СВУ-СУМ-у в Україні.

Українська молодь, націоналістична молодь, вірна заповітам своїх попередників, відновила на чужині Спільку Української Молоді. Якраз літом цього року буде рівно дев'ять років існування і активного багатотворчого діяння СУМ-у на чужині. Все, що СУМ устиг виконати перед поневоленою Україною на еміграції, історики відзначать золотими літерами.

Так само влітку цього року буде три роки відновлення Спільки Визволення України на чужині. СВУ і СУМ разом мусять творити цілість, як це було на Україні, і це є найкраща відповідь Москві. Минає 25 років ліквідації СВУ-СУМ-у на Україні, але ідея сильніша смерті і носії ідеї відновили ці дві організації, перебравши стяг від попередників, переборюючи підступи і наклепи внутрішніх політичних противників, отих стокілометрових носіїв патріотизму, що їх назва СВУ-СУМ лякає і вони дрижать від розбудови цих організацій тому, що все передує, національно-творче, революційне гуртується біля СВУ і СУМ-у.

Україна прийме в своє лоно все те, що зв'язане кровно з її землею, що народжене в боротьбі з окупантом. На Україні діяли СВУ і СУМ і Україна їх прийме, як рідних. А все те, що постало випадково, кон'юнктурально на чужині, що не є пов'язане з її землею, з її духовістю і традицією, — Україна відкине.

3 нашого минулого:

Проф. П. Курінний

Маланка Дністровая

(Маєстатична феєрія української історії)

Залюбленому в чари і красу Старої України Великому етнографові Буковини Юр. Федьковичу.

Під час моїх етнографічних подорожей по Україні, в повітах львівському і гуманському на Київщині, записуючи з уст народніх пісні, оповідання, казки і звичаї, я звернув увагу на звичаї, що пов'язані з святкуванням **Щедрого Вечора**, який на Україні святкується 31. грудня під Новий Рік за старим стилем. Ще інакше це свято звалося у нас святом «Маланки та Василя». Сутність свята полягала в тому, що молодь обходила господарів і своїх близьких і піснями-щедрівками вшановувала їх і бажала щастя, щедрих дарів Божих, віддаючи хвалу Христу і Божій Матері. Одночасно з цим відбувалися й інші звичаї, які, здавалося, не були з цими днями пов'язані; ворожіння про Новий Рік, звичаї очищення двору, хати, палити сміття і скакати через вогонь, посівати жито і пшеницею в господарів рано ранком 1-го січня.

Вражало і те, що горуч поважних пісень, пісень-пошани, — припускалися в час моїх спостережень і жартівливі, часом легко-важкі співи та учти. Але особливо мене дивувало все те, що було пов'язане зі святкуванням Маланки і Василя, бо відбувалося в вигляді якихось смішних уривків карнавальних історій із співом якихось фрагментів пісень, з яких годі було з'ясувати, яким способом те все в'яжеться одно до одного.

Мало виразного я знайшов і в етнографічній українській літературі.

От як описує ці звичаї найкращий знавець їх проф. Л. Т. Білецький (подаю опис скорочено).

31-го грудня, на Маланки, перед самим Новим роком, кожна господиня пече книші, пиріжки, смажить ковбаси, варить вареники. Цей день зветься щедрим. В цей день кроплять святою водою скотину... Діти щедрують під вікнами, відбуваються ворожіння. За оповіданнями в ніч проти Нового року говорить все живе, худоба. Саме опівночі той, хто має щастя, може бачити, як горять гроші.

«Майже по всій Україні зрання на Новий рік (у гуцулів та в Галичині то було звечора перед Новим роком) збираються до-росли щедрівники і одягаються один за князя Василя, другий за княгиню Маланку, інші за цигана, циганку, жида, за шандаря з колом в руках, за діда, за бабу, які носять на плечах міх із со-ломою, одного приберуть за козу, іншого посадять на коня і так ходять з хати до хати, щедрують і посівають. Маланка ходить по хаті і робить все навідворот...» (д-р Л. Білецький: «Історія Української літератури» т. I. ст. 54-61, Авґсбург, 1947).

В такому вигляді маланчини відправи бачили і інші дослідники, що спостерігали все те в ХХ столітті, коли вся та церемонія вже

оплуталась з іншими, що з нею не мали нічого спільного (напр., ворожіння тощо).

На щастя є змога відродити ту старовину, пишну народну церемонію. Завдячуємо ми це праці славнозвісного буковинського етнографа і письменника Юрія Федьковича, що потрудився записати нам її так, як він її спостерігав і записав від людей ще десь перед 1894 роком, правдоподібно на Буковині.

П'ятдесят років тому назад Наукове Товариство ім. Т. Шевченка у Львові одержало від товариства «Руська Бесіда» в Чернівцях рукописи Юрія Федьковича. Наукове товариство належно вшанувало цього видатного етнографа: воно видало всі його твори, а в тому числі і його дорожочні етнографічні записки окремою книгою і тим зберігло їх навіки.

Редагував ці записи Ів. Франко з усією пильністю, яка завжди властива була йому в наукових справах.

На жаль, в записові Юр. Федьковича збереглися не всі відомості, щоб ми могли вияснити все досконало: напр., немає відомостей, де саме він записав маланчині пісні, чи всі пісні співали відразу, як саме він їх записав з уст народніх, чи поправив їх і що, може, додав від себе. Проте напис на зшитковій, в якому чистенько переписав Ю. Федькович ту всю збірку, маланчиної церемонії, свідчить, що пісні і сама церемонія записані з уст народніх, що робив те він поважно. Зшиток на титульній сторінці має малюнок рукою Ю. Федьковича: збірки і півмісяці. Далі іде напис-заголовок: «Ти, місяцю, ти королю, красна Маланка є з тобою. Тридцять дві пісні Маланочні і русальні руського народу. Во честь і славу Ему зібрав зладив Ю. Федькович». Ці пісні були видруковані О. Маковесем в тижневику «Неділя», додаток до час. «Буковина».

Як звичайно у нас трапляється, видрукували і забули, на цей раз забули видатну пам'ятку народньої феєричної драматургії з княжого часу!.. В народі тим часом за щоденними турботами потрохо розгубили і звичаї, і пісні, а з музик і літераторів наших не знайшлося нікого, крім Ю. Федьковича, О. Маковея і Ів. Франка, які б поважно хотіли відновити всенародню пошану до тієї перлини, про яку Ю. Федькович писав, звертаючись до молоді:

«Для того, руські Ви легіні: шануйте і не цурайтесь давніх наших звичаїв! Шануйте їх так, як се у других чесних народів ведеться, а буде Вам слава, людям честь, по праотцях же Ваших хороша пам'ять! Се все оповідає наша меланючна коляда — **майбуть найкраща, котра нам по наших праотцях лишилася.**

Щоб зрозуміти зміст маланчиного святкування, виявляється, треба уважно простежити все те, що безпосередньо в святі не виступає, але визначає його зміст.

Це ті народні яви про устрій нашого цілого Божого світу і його окремих компонентів.

Осип Юрій Федькович про все те добре розпитував у людей, що ще не були відірвалися від історичної традиції свого народу.

От що йому розповіли люди:

«До пізнання віри Христової наші люди вірили у Прабога-всержителя. Мав він чотири сини і п'яту дочку. Донька його — це наша мати земля, яку звали Ладою. Чотири сини звалися: перший — Ад-Гад, чи змій — володар пекла, власне чорт. Він ворогував з Богом, братами і сестрою; другий син — Яр-Ярило — св. Юр (?), третій — Рай, з котрого потім зробили Івана; четвер-

тий — наймолодший — Лад або Мир, з якого зробили Дмитра. Само сонце звали Святовидом і зображали його яко лицаря-богатиря в золотім шоломі і з сьома мечами коло боку, а восьмий в руді; він об'їздив землю білими кіньми».

А донька — земля Лад мала двоє діточок: одного сина — на ім'я король, — Радо — Князь-місяць та доньку Весну-Маяну, що її потім почали звати: Милана-Миланка, а звали її тому так, що цілому світу була вона мила, бо цей світ квітами і зеленим листом маєм уквітчала. А тому, що лихий змії всім чинив зло, то він і завзявся Маланку — сестру місяця вкрасти та в своє підземне царство запроторити. Він її таки нарешті вкрав, в той час, як її брат-Місяць був на полюванні. Але у діда Змія її знову викрав перший брат Безсильчик (у нас на Гуманщині звався Черчик) — Васильчик і з нею одружився. Отож, святкування Маланки мало символізувати весну, що вирвалася з неволі.

Святкували той празник, як описує О. Ю. Федькович, так:

Найкраща і найчесніша дівчина перебиралася за Маланку. Один парубок за Василя (що мав народню назву: Черчика, Чильчика), другий за короля (місяця), третій за діда Змія з білою довгою бородою (в іншій описі з зеленою). Маланка мала зірку на чолі, була прибрана у самі цвіти і перебувала в оточенні трьох подружечок з рожевими деревцями. Подружки були прибрані подібно до Маланки. Василь (Чильчик) був вбраний за селянина-орача, мав при собі чепіги, або серпа. Король був з повним місяцем на чолі, а як мисливець мав сагайдака і лука. Хлопці його почету теж були перебрані чи за плугатарів, чи як мисливці. Плугатарі виводили з собою вола або барана, мисливці — оленя чи сокола, а Змій-дід, нарешті, вбраний в буйволову шкіру і оперезаний гадуками, водив з собою тура, або цапа, мав велику косу і три гробарі (що могили копають) з рикалями на плечах.

Маланка переходила від хати до хати. Її похід посувався, співаючи за музиками маланчиної коляди. Сама Маланка робила рухи, ніби працює у діда, мов невільниця, хоч робити не вміє, як царева дочка. При цьому співано пісень, які Ос. Юр. Федькович записав докладно; два мотиви навіть подані при публікації книги в нотах, але, здається, як поет, він їх трохи реставрував і це тепер утруднює наукову реконструкцію давнього звичаю.

А між тим цю реконструкцію зробити можна і треба.

Виявляється, що ще в час спостережень Ю. Федьковича сама церемонія походу Маланки складалася з 21 театральної картини, що кожна описана була 16-ма рядками віршу, разом на 336 віршованих рядків. Кожний 16 рядків вірша співають щедрівники, переходячи від хати до хати, а в дворі співають «віншування» до господаря. Це віншування складається з 12 віршів, що прославляють господаря і щедрують, себто, висловлюють побажання, як справжньому князеві. Ці всі описи княжих статків, хоч і змінені трохи за час їх історичного вжитку, подають такі подробиці, в яких пізнаємо картину нашого княжого побуту з того часу, коли вистава відбувалася саме так вбраними людьми, як то описує ця старосвітська феєрія. Це свідчить, що той звичай, певне ще неповно записаний, постає за княжих часів і сама урочистість відбувалася і на княжих дворах.

З пісень ми можемо уявити собі образ Маланки і всі дієства так, як вони були колись, тоді, коли слова відповідали церемонії, а дія феєрії святкової вистави відповідала світоглядві доби. Від-

повідно до змісту святочна церемонія визволення весни складається з трьох дуже пишних декоративних в задумі частин, що відповідали княжим виставам і цілому задуманні їх.

1. Життя Маланки вдома на княж-дворі, на землі, перед полоном: Декорація — княжа світлиця у чарівному палаці з того часу.

2. Життя Маланки в пишному палаці змія під водою і під землею.

3. Туга Маланки за вільним світом, зносини з вільним світом через лебідя, бій короля, а потім Василя зі Змієм, визволення і шлюб Маланки з Василем (чи не давній термін *Basileus*-цар — ПК). Дія виконувана так, що хор творив тло тієї феєрії, пояснюючи глядачам зміст того, що відбувалося і настрої дійових осіб та їх думки, а похід рухами провадив саму дію оповідання і його робив плястичним.

От як подає пісня образ Маланки:

**А ти Маланко, Маланчко,
Царь — Сонечка світлая дочко
Ще й цариці, ще й землиці
Сколисана у зірниці.**

**А ти, Маланко веселичко
У тебе місяць тай на личку,
А на чолі ясна зоря
Ще й скупана в синім морі.**

**А ти, Маланко, дністровая,
У тебе личко с коровая
(рум'янці П. К.)
У тебе ручки, як з лелії
У тебе ніжки, як біль білії —**

**А ти Маланко, Лад-Лад,
У короля тобі раді
А у царя в гусли грають
Мислівців ся надівають
(сподівають П. К.)**

Цей опис дуже важливий для визначення часу, коли в народі українському жив той звичай. В розкопках могили біля Києва з VIII-IX ст. (біля с. Броватки, що її розкопав славнозвісний археолог В. Хвойка) знайшлася похована жінка, що мала чільце, до якого на лобі був підвішаний «молодий місяць» з бронзи. Пошана до молодого місяця була поширена по Україні. По всій Україні ще досі знаходимо силу оздоб — півмісяців з золота, срібла і міді, що їх зроблено за княжих часів. Але місяць, як оздоба (золотий, срібний), вже був у вжиткові на Україні ще з часу перед Різдва Христового IV-III до Р. Хр., а також і в часі IV-VI століттях по Христовому народженні в побуті стародавніх анті-українців.

З тих пісень, що їх записав О. Ю. Федькович виходило б, що сама дія в час співу відбувалась так: Маланка жила в своєму княжому дворі. Її охороняв брат — місяць. Одного дня брат захотів з охоронним своїм почотом-військом провести ніч, полюючи на турів. Сестра, передбачаючи, що Змій може напасти на неї, дуже просила брата, щоб він не їхав на полювання. Проте брат-місяць не послухав; залишив її. Маланка пішла брати воду. Її вхопив вітер — слуга Змія і відніс до Змія. Цар-Сонце зібрав військо і мав бій зі Змієм за свою дочку, але бій програв. Тоді Маланку виручив Васильчик — Черчик, забивши Змія. Коли Маланка була в полоні, зв'язок між нею і Василем підтримував лебідь. Після звільнення — Маланка і Василь одружуються. Отож вони і приходять до господарів своєї землі та складають привітання, що в ньому подано пишний опис княжого двору.

От як проситься Маланочка, щоби брат її не залишав одну вдома без охорони, бо її може зграбувати Змій цар:

**Ти Місяцю, срібнорогою,
Не йди від мене молодой!
За вороти вітер віє,
З чола мені зорю звіє!**

**Ти Місяцю, брате рідний
Не йди від мене, як негідний!
Поганий цар під водою
З залізною бородою.**

**О, Маланко, Маланочко,
Пусти в стрільці на годиночку!
На годину, та й на другу,
Гнати тура з темного луку!**

**О, Маланко, ти сестрице,
Не йди по воду до водиці!
Маєш меди, маєш вина...
Я ся верну скоро днина!**

А от картина бою короля зі змієм-царем:

**А учера із вечера
Бився Король з Змієм-царем
На зелізнім току, току,
Та ні в жарти та ні в дроку.
Ти, Місяцю, ти недруже,
Держися тепер дуже, дуже,
Бо у тебе шолом златний
А у мене меч булатний.**

**А учера із вечера
Бився Король з Змієм-царем;
Король махнув — не поброїв,
Змій-цар махнув перекроїв
Ти місяцю-перекрою
Не гови тури по діброві,
Бо в мене тури дорогії
По чотири золотії.**

Чомусь найчастіше в людях я натрапляв на от цю пісню:

**А вчера із вечера
Пасла Маланка
Два качури
Та й пасучи загубила,
Шукаючи заблудила...**

Ця пісня створена була в той час, як Маланка господарила у Змія-царя.

Наприкінці подамо опис з княжого двора з тієї щедрівки, яку співає похід, коли заходить до двора господаря:

ВІНШУВАННЯ ДО МАЛАНКИ

**А ти, пане господарю,
В тебе в дворі, як у царя;
В тебе стелі всі кедрові,**

**А помости маймурові,
В тебе стіни мальовані,
Сріблом, золотом цвітковані.**

При розкопах великокняжого палацу кн. Володимира Великого в Києві, що стояв за вітварем Десятинної Церкви, виявилось, що той палац був збудований з цегли і мав, правдоподібно, три поверхи. Він приоздоблений був помостами, дверима і віконницями, виконаними з мармурових плит: двері і вікна — з білого мармуру, долівка — з червоного пісківця, стіни та склепіння були тинковані та помальовані фресками (квіти та постаті людей), а стелі приоздоблені срібною, золотою і кольоровою мозаїкою. Стеля верхнього поверху була з тесаного дерева. При дверях біля входу були вишчені череп'яні таблиці з княжим гербом-тризубом, вікна були застеклені скляними шибками, а дахи були вкриті циновими листами. Не менш багатим мусів виглядати і княжий скарбець-комора, що пісня зве його кліттю:

**А ти, пане господарю,
В тебе клітї, як у царя
Куда станеш — усе скриня,**

**Куда глянеш — кармазини.
А від мирси, від хрустали
Всі ся гряди повгинали.**

**А ти, пане господарю,
В тебе в скринях як у царя:
Усі в срібло ковані,
В них червоні не бранії,
В них жемчуги не кивані,
В них коралі не вбірані.**

А от картина княжого двору: подвір'я, кошари, стодола, стайня, а в ній — «коні турецькі, воли загорецькі», коні в оздобі.

**А ти, пане господарю,
В тебе стайні як у царя:
В тебе коні все турецькі,
В тебе воли загорецькі,
В тебе коні в сріблі дзвоня,
В тебе воли від короля.**

**А ти, пане господарю,
В тебе жона, як у царя:
Бо де ходить, жемчуг сходить,
А де ступит, село купит,
Вогонь кладе — злот хрест найде,
По воду йде — вино несе.**

**А ти, пане господарю,
В тебе чада як у царя:
В тебе сини як королі,
Чи до зброї чи до волі,
А як старший зберасться
Бендер — місто здрегаєт ся.**

Віншування закінчується описом церемоніалу вихода князя:

**А ти, пане господарю,
Щастя ти, Боже, на всю цару!
Куда глянеш — всі ся клоня,
В церков ідеш — в дзвоня
[дзвоня,
С церкви ідеш — в гусли грають,
Три королі пострічають.**

**А ти, пане господарю,
В тя подвіре як у царя:
Куда станеш — кошарочка,
Кудя глянеш — отарочка,
Куда станеш — все стодоля,
Куда глянеш — Божа Воля.**

**А ти, пане господарю,
В тебе лани, як у царя:
В тебе лани як загаї,
На них жита як дунаї,
На них жита як жир ситі,
Я пшениця як столиця.**

**А ти, пане господарю,
В тебе дочки як у царя:
Сидя собі у світлиці,
Та леліють, як зірниці,
Співаночок співаючи,
С пався-цюрців вінки вючи.**

**А ти, пане господарю,
В тебе челядь як у царя:
На них шуби собольові,
А сорочки рантухові,
А чобіткя сріблом куті,
Всі в бервінку та у руті.**

**Господарю, як королю,
Щастя ти, Боже, з усім домом,
І з челядкою богатою,
І з худібкою рогатою,
І з Господом святим Богом,
На здоров'я, на літ много!**

Як було б добре, щоб наші творчі музики і малярі-декоратори та молодь звернули свою увагу на маланчину коляду і в новорічних забавах відновили в повній красі і чарах забуту феєрію з нашої княжої доби, з її пишними картинами княжого двору, підземних палат, Змія під водою, героїчним босм зі Змієм-царем та зворушливими розмовами Маланки з братом та з Лебедем. Це могло б стати високомистецьким твором нарівні з операми «Князь Ігор» чи «Снігуронька».

Чи замислився хто колись із нас над тим, що оперові події «Князя Ігоря» відбуваються в Україні і, зокрема, на Запорізьких землях, а «Снігуронька» перебувала в столиці Берендицького князя, яка була на місці села Білілівка-Растовець на річці Росі в околицях Білої Церкви?

Відродження «Маланки» такою, якою вона була створена і чарувала наших князів, зробило б «нам честь і по праотцях наших хорошу пам'ять».

3 колядою у Митрополита

(Уривок із спогадів)

До українського митрополита графа Андрея Шептицького православні українці зі Східної України ставилися все з великою пошаною і пієтетом. Відомо, наприклад, яку зворушливо-урочисту зустріч вони зробили Йому в Петербурзі на весні 1917 року, коли Він вертався з царської неволі. Рік пізніше в Києві, під час православного собору духовенства під проводом відомого чорносотенця митрополита Антонія Храповицького, з'їзд комісарів освіти з цілої України мав був намір звернутися до Нього з проханням прийняти Україну під Свій протекторат. (Про це докладніше див. мої спогади п. н. «Гетьман»). Нарешті, коли пізніше влітку того ж 1918 р. в Полтаві відомий співробітник україножерного «Нового Времени» Янчевецький у своїм органі «Родной Край», який він редагував у Полтаві, пробував був вести непереривливу агітацію проти Митрополита, то він дістав від полтавців таку відсіч, що мусів був не тільки припинити видання свого органу, але й забратися з Полтави взагалі.

Особливу пошану православних українців здобув український католицький Митрополит після того, як Він своїм авторитетом відважився боронити православну церкву від польської урядової напасти, коли то польський уряд видав свої знаменні декрети про руйнування українських православних церков на Холмщині й Волині. Тоді в українській станиці в Каліші, де перебували рештки української петлюрівської армії, на прохання вояків православний протоієрей о. Іларіон Бринзан демонстративно правив молебні за здоров'я Митрополита Андрея.

Від 1936 по 1944 рік мені довелося жити у Львові і спостерігати тамтешні відносини. Отже, спроби урядових польських кіл підірвати авторитет Митрополита (в тій цілі видавалося навіть у польській мові спеціальний друкований орган ніби «поляків — греко-католиків») не довели ні до чого. Ще менші наслідки мали шовіністичні випадки польської «млодзсжі» патріотичної, серед якої патріоти на студентських зборах прилюдно прирікали зарізати «того бородатого попа». Українська молодь організувала навіть сторожу коло митрополичої палати на якийсь час після отих патріотичних виступів! Та от прийшла нова німецька окупація. Всім було відомо, що Митрополит не тільки велів давати можливу допомогу переслідуваним жидам, але й наважовся писати гострі протести до німецької вищої влади проти диких і нелюдських її наказів.

До православних українців ставлення Митрополита було особливо зворушливе. Кожний з біженців-українців знаходив від Нього посылну допомогу, а не один із членів українського православного клиру — той притулок у митрополичій резиденції. Так напр., єпископ Лубенський Сильвестр (тепер в Австралії) не міг собі знайти помешкання в православному парафіяльному домі при церкві св. Юрія на Францишканській вулиці і жив у покоях Митрополита.

На той час в православній львівській парафії зайшли великі зміни. Москвофільська церковна рада з колишніх Ц. унд К. русинів з додатком новоприбулих «руських» дам мусіла зрезигнувати, коли новий список Краківській і Львівській Палладій призначив дяками і членами тієї ради українців, а в тім числі й відомого колись посла до польського сойму С. Хруцького і нижчепідписаного автора. Парафію було цілком українізовано. Відправлялося Богослужби в мові слов'янській з українською вимовою, але апостола ми з Хруцьким читали таки по українському.

Маленька групка москофілів пробувала було протестувати, намагалась якось урядити навіть сабодажі, але з того нічого не вийшло, і москалі мусіли притихнути. Це тим більше, що їх ніхто не потребував. Нашу церкву було всякий раз переповнено по береги й поза береги. В 1942-43 рр. наїхало багато втікачів зі сходу до Львова. В нашій церкві організувався чудовий хор під проводом відомого диригента й дослідника церковної музики, абсолювента варшавської теології Димчука. В нім приймали участь такі співаки, як Д. Йоха, М. Лозицька, Ганна Шерей, відома артистка Левицька, член львівської опери-бас Ольховий і інші. Старі львов'яни говорили, що такого церковного хору Львів ще ніколи не бачив і не чув. Так, коли відомий Нестор Городовенко співав тоді зі своїм хором у нашій церкві колядки, то слухачі говорили, що невідомо, чи наш постійний хор уступиться перед ним по майстерності й силі.

Але німцям та українізація православної церкви і популярність її серед львов'ян дуже не подобалася. Вони пробували було піддержувати москалів. Але з того, очевидно, нічого не могло вийти. Тоді вони підслали до Хруцького свого агента (українця ж таки пана Д.) з натяками, що їм порядки в нашій церкві не подобаються. Хруцький дав таку тверду відповідь, що пан Д. мусів признати йому й нам усім рацію, і з тієї загрози не вийшло нічого.

В таких обставинах прийшов новий 1944 рік. З фронту йшли лихі відомості. По вулицях Львова можна було бачити відділи німецького війська, що тікали. Першими зі Львова саме на наше Різдво рушили родини німецьких гештапівців. Чували ми й про дію УПА, якої саме ім'я наводило жах і лють на німців.

Але з тим більшою люттю ставилося гештапо і до українців — взагалі, в кожному з яких мало підставу підозрівати однодумця, коли не таємного члена УПА.

В таких умовах рішили ми з Хруцьким задемонструвати нашу пошану й любов православних українців до українського католицького Митрополита. Ми постановили демонстративно вирядитися з нашим хором до Митрополита й заколядувати Йому та привітати й подякувати Йому від нас за Його заслуги для всіх нас, дітей одної Матері.

Як диригент, так і хор привітали нашу ініціативу. Наші відвідини було призначено на другий день наших Різдвяних Свят, то є 8. січня 1944 року до літургії. Томуж, що цілий наш хор (понал тридцять співаків) не міг вміститися у скромній бібліотеці, де звичайно приймав відвідувачів Митрополит, то Димчук підібрав десь із половину хору, і ми вирядились трамваем — одинокою до Митрополита.

Але літургія затягнулась довше. Довелося нам чекати й трамваю на розі Руської вулиці (забув я вже як її тоді називали німці). Так, що ми, порядно перемерзлі, зібралися в покоях Митрополита щось коло першої години.

Зустрів нас скарбник Митрополита О. Грицай з незадоволеною міною:

«Тільки скорше, прошу, бо Ексцеленція збираються саме на обід. Вони завжди обідають в цій порі...»

Ми застали Владика, як звичайно Він приймав, в бібліотеці в глибокім кріслі, в чорній рясі, підперезаній ремінем і в білім корці.

По Його вигляді можна було догадатись, що сумні думи обсіли Його. Чоло зморщене, очі втомлені й сумні. Та й було чого сумувати. Було ясно, що фронт довго не вдержиться і замість німців прийде другий окупант — ще гірший, вже добре відомий усім по своїх перших «визвольних» діях. Що буде зі Львовом? Що буде з церквою? Що буде з цілим народом нашим?..

По умовленому порядку ми заспівали наперед різдвяний тропарь: «Рождество Твое, Христе Боже наш».

Тоді я виступив із привітальною промовою. Говорив я від щирого серця і зворушено, бо знав Митрополита вже кілька літ і не раз відвідував Його тут же в цій кімнаті на Його запрошення:

«По нашому старому українському звичаю прийшли ми, Ексцеленце, щоб привітати Вас у Вашій господі з нашим християнським святом, що оточене від віків нашими українськими так поетичними народними традиціями. Вітаємо Вас нашим християнським привітом: «Христос Рождається!» Але хочемо вітати Вас не тільки, як Господаря у Вашій хаті, але як і християнина, що своїм життям навчив нас християнської любови до всіх людей. Вітаємо Вас не як милосердного Самарянина, але як українського священика, що в годині лиха й журби не покинув свого брата пораненого й ограбованого розбійниками при дорозі, але протягнув йому братерську руку допомогти і полив йому на рани тілесні й душевні оливу й вино, що притулив Його у своїй господі...» Далі згадав я і про наших церковних достойників, що перебували в гостині у Митрополита, згадав цілу нашу православну церкву в Польщі, в обороні котрої став Митрополит, нарешті й тих бідних жидів, яких Митрополит пригорнув як той Самарянин у притчі.

«... Нарешті, звичасм наших батьків прийшли ми побажати Вам достатків і щастя у Вашій господі, щоб Новонароджений Христос послав Вам жита, пшениці і всякої пшаниці і, щоб благословив Вас довгим життям і добрим здоров'ям на користь усього народові нашому українському на многії літа!...»

Тут Димчук дав знак і Йоха своїм чудовим баритоном почав коляду: «Добрий вечір Тобі, Пане Господарю!...» «Радуйся, ой радуйся земле, Син Божий народився... підхопив наш хор.

В міру того, як я говорив, ми бачили, що прояснялось чоло Митрополита. А як ми заспівали йому, то очі Його стали теплі й такі добрі, як мені рідко коли доводилось бачити. Побіч Його крісла стояли два священики в рясах — О. Грицай і ще другий якийсь, — вони видимо були також зворушені.

Митрополит дав знак, що він хоче говорити.

Говорив Він, як завжди, прекрасно. Але на цей раз було чути якусь особливу щирість і теплоту в Його голосі. Казав Він, що ніяких особливих заслуг не визнає за собою, що він лиш виконував свій обов'язок, котрий наложив на Нього Господь — обов'язок отого священика українського. Просив і всіх нас виконувати свої християнські обов'язки до всіх людей: «А о Христі Ісусі ність Елин, ані Іудей»... Згадав, що православна церква, як наша стара батьківська, є рідна йому, і він не смів знехтувати свої обов'язки супроти неї, коли тая потреба прийшла.

Ми також були зворушені промовою Митрополита і з тим більшим почуттям проспівали ще кілька колядок, а наприкінці ірмос різдвяного канону:

«Христос рождається» — і попрощались.

На сходах нас наздигнав О. Грицай:

«Ексцеленція дуже зворушений Вашими відвідинами, Вашим чудовим співом і особливо Вашим привітом. Та й ми всі так зворушені, як ніколи. Просимо прийняти нашу найкращу подяку від цілої служби Ексцеленції Митрополита»...

Тепер, коли мені доводиться чути чи читати про оті сварки й незадоволення, які намагаються посіяти між українцями православними й католиками деякі не в міру ревні оборонці свого «обряду», пригадується мені ота коляда в католицького Митрополита українського православного хору і наше останнє прощання.

Останнє, бо до найближчого Різдва Великий Митрополит не дожив.

А ми також пішли блукати світами...

Та, коли приходить Різдво, коли в наших хатах лунають наші коляди без різниці «обряду», згадую я оте наше останнє Різдво в нашому Львові, згадую й того доброго Господаря, якого ми вітали так щиро в Його господі! Оті наші спільні й останні Різдвяні Свята на нашій землі!

Хай оці мої спогади будуть скромною квіткою на Його могилу там у Святім Юрі в той час, коли різдвяні свічі засвітаються в наших хатах, а Його одинока могила буде темною й холодною!

Хай і в наших серцях прокинеться почуття теплої християнської братерської, української любові!

8. листопада Р. Б. 1954 на Св. Дмитра.

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЕ НА ЧУЖИНІ! СТАВАЙ ДО ЛАВ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ! ТАМ ЗНАЙДЕТЕ ВИХОВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ДУСІ, ТАМ ЗАГАРТУЄТЕСЯ Й ЗРОСТЕТЕ ПАТРІОТАМИ, СВІДОМИМИ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ БОРОТИТИ ЧЕСТЬ УКРАЇНИ Й БОРОТИСЯ ЗА ЇЇ ВОЛЮ!

Проф. Г. Ващенко

ПРОТИ ГОЛОВНОГО ВОРОГА

**(ДО ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
НА ЕМІГРАЦІЇ)**

Часто доводиться чути жалі на долю української молоді на еміграції. Здавалося б, що вони мають під собою повну підставу. Живе й розвивається наша молодь далеко від рідного краю, серед чужої природи й чужого населення. Вона, як і старше покоління, обмежена в правах. Матеріальний стан її тяжкий, перспективи на майбутнє невідраді.

А проте, коли порівняти долю емігрантської молоді з долею молоді за „залізною заслоною”, то вона буде здаватися нам не такою вже тяжкою. Емігрантська молодь все ж таки живе в умовах вільного світу, вона може вільно висловлювати свої думки, не боячись доносів і переслідувань з боку НКВД; вона не несе на собі тягару невилічливої праці, її не затрують дурманом большевицької ідеології. А головне те, що її доля незрівняно більше залежить від неї самої, ніж доля молоді за „залізною заслоною”. Є приповідка: „кожен є ковалем свого щастя”. І коли цю приповідку не можна прикласти до молоді „за залізною заслоною”, то її лише з деякими обмеженнями можна прикласти до молоді емігрантської.

Отже, якщо українська молодь на еміграції не виявить ініціативи в розбудові свого життя, а буде плисти за течією, її доля справді буде нещаслива й жалюгідна. Її чекає денационалізація, безбарвне й нудне життя заробітчанина. Тому молода людина на еміграції мусить чітко визначити мету свого життя і з усією енергією йти до здійснення її. Чим вартісніша буде ця мета і чим енергійніше прагнутиме до неї наша молодь, тим вартіснішим і змістовнішим, а разом з тим і щасливішим буде її життя.

Такою метою для української молоді є незалежність і добробут Батьківщини. Досягти її не можна без упертої боротьби. А щоб боротьба закінчилася успіхом, треба до неї добре підготуватись. Це в першу чергу підготовка ідеологічна. Молодь мусить знати, за що вона буде боротись. Відповідь на це питання нераз була подана на сторінках

„Авангарду”, але вона здавалась декому „неконкретною”. Спробуємо конкретизувати цю відповідь.

Метою боротьби українського народу в сучасний вирішальний момент його історії є своя самостійна держава, побудована на засадах, що забезпечують розвиток його духової і матеріальної культури, права і свободу громадян, здорові суспільні відносини й матеріальний добробут кожного працюючого громадянина, а також тих, хто з причин хвороби або старости не може працювати. Основою такого державного й суспільного ладу мусить бути християнство, бо тільки воно може забезпечити нормальні, доброзичливі відносини і справедливість у суспільному житті. Як показала історія, християнський світогляд незрівняно більше сприяє розвиткові не тільки духової, а й матеріальної культури, ніж інші світогляди. Крім того, тільки на основі християнства може бути правильно розв'язана проблема свободи людини і народів, а також проблема особи і суспільства, що її не розв'язує ні капіталізм, ні комунізм.

Який державний устрій матиме Україна в майбутньому, після звільнення з большевицької неволі, це залежатиме від волі українського народу. Але молодь наша має боротися за такий устрій, що забезпечив би свободу людини. Таким може бути устрій або республіканський, або конституційно-монархістичний, як це існує в культурних країнах світу, але в жадному разі не монархічно-деспотичний, ані тоталітарно-большевицький.

Щодо соціально-економічного устрою української держави, то молодь має боротися за такий лад, що не був би ні капіталістичним, ні комуністичним. Але це можливо буде тоді, коли залишатиметься обмежена власність, а державні й громадські організації будуть боротися як з експлуатацією, так і павперизмом. В цій боротьбі велику роль може мати церква.

З ким мусить боротися український народ та його молодь, змагаючи до означеної вище мети, хто її вороги?

Першим великим ворогом українського народу є імперіалістична Москва, незалежно від того, чи вона царська, чи большевицька. Москалі віддавна експлуатували й експлуатують український народ, пригнічували й пригнічують розвиток нашої національної культури, русифікували й русифікують наш народ, а іноді нищили й безпощадно нищать його фізично. При цьому Москва завжди діяла і

діє підступно й хитро. Ніякі угоди з нею не забезпечували національних прав українського народу і не можуть забезпечувати їх доти, доки москалі по-справжньому незречуться своїх імперіялістичних зазіхань і потягнень. Але цього довелося б чекати дуже довго.

Поряд з тим український народ і його молодь мусить разом з іншими народами боротись і проти большевизму, незалежно від того, чи це буде большевизм російський чи український. Українському народові нітрохи небуло б легше й краще, коли б після визволення з московської неволі, ним правив не Сталін і Хрущов, а Діденко чи якийсь інший „нереставратор”. Тоді на Україні залишилися б радгоспи, колгоспи, стахановщина, залишилося б рабство, концтабори і НКВД, хоч воно може й мало б іншу назву. Як і тепер, на Україні переслідувалися б релігія і вільна думка, а молодь затруювали б огидними ідеями марксизму. Большевизм не є для нас, як дехто твердить, „лише перехіднім лексичним терміном, яким в давний час прикривається Москва”, а реальною силою, що загрожує катастрофою цілому світові. Для нас не може бути сумніву, що після повалення ССРСР, на Україні залишиться немало своїх большевиків, вихованих в душі марксизму-ленінізму, які будуть намагатися втримати політичний і соціально-економічний лад, утримати рабство, що існує за „залізною заслоною”. Разом з ними будуть діяти і ті з українських емігрантів, які, будучи за своїми поглядами большевиками, з якихось причин виїхали на еміграцію і мріють після повернення на Україну зайняти ще вищі становища, ніж ті, що вони посідали до еміграції. Боротися з большевизмом українська молодь мусить тим більше, що українські комуністи на еміграції роблять хитро-продумані заходи, щоб опанувати українську молодь і затруїти її большевицькою отрутою.

СУМІВКИ Й СУМІВЦІ! ПОСИЛІТЬ СВОЮ ЩОДЕННУ ОРГАНІЗАЦІЙНУ Й ВИХОВНУ ПРАЦЮ! ОСОБИСТИМ ПРИКЛАДОМ ЗРАЗКОВОЇ ПРАЦІ, ПОВЕДІНКА В ПОБУТІ І В СУСПІЛЬСТВІ, ЗАОХОЧУЙТЕ ПОЗАСПІЛКОВУ МОЛОДЬ ІТИ ДО СУМ-У!

Ганна Калиник

Молодь у боротьбі з окупантом

(Уривок з недрукованої книги «Бій за молодь»)

Тільки той досягне мети, хто іде,
Тільки той, хто горить — не згорає.
Стеле килим для нього життя молоде,
Смерть вінок йому вічний спітає.

О. Олесь

«22 юня, ровно в 12 часов,
Києв бомбили, нам об'явили,
Что началась война» —

так несподівано застукали воєнні події советських громадян, яким ще вчора кричали про «дружбу» з німецьким народом, а сьогодні — наказували ненавидіти «фашистів», та бити ворога на його території.

Як же розгублено і винувато прозвучала промова «геніяльного керманича», що вів народи шляхом «перемог і щастя», який вперше, 3. липня 1941 р., безпосередньо звернувся до своїх підданих, назвавши їх: «Дорогие братья, сестры», як же хвилювався (удачючи, чи щиро, під час промови?) цей кат «тюрми народів» — Сталін.

«9. января я потерял веру в царя, а 3. июля в Сталина», — так висловились одна вчителька-росіянка по тій промові в присутності своїх колег напередодні евакуації за Урал.

За наказом Сталіна палили на полі збіжжя, виганяли худобу, зривали заводи й фабрики, топили шахти, руйнували й нищили все, що міг би використати ворог; вивозили мішками, привласнивши собі, суспільні гроші, залишивши трудящих, що не евакуювалися, без зарплати.

Як виявилось, большевики насправді не були підготовлені до поединку з «вооруженной до зубов» німецькою армією і вже з перших днів війни виявили свою неспроможність подолати ворога. Червоноармійці масово здавалися в німецький полон, демонструючи свій протест проти большевизму, відмовляючись воювати «за Родіну, за Сталіна».

Гітлерівці, використавши ідею «звільнення України» для розкладу советської армії, жорстоким способом знищували військовополонених, переслідували й розстрілювали активних українських діячів, інтелігенцію та передову національно-свідому молодь, які зразу ж після втечі большевиків взялися до розбудови українського національного життя. Цивільна гітлерівська влада заборонила державний український прапор, герб і гімн, «Просвіту» та переслідувала пресу.

«Гітлер сидить в комиші,
Сталін у болоті, —
Нема життя куркулям,
Нема і голоті», —

розвіяв український народ свої надії на самостійність через інтервенцію. Лише незначна частина ще сподівалася, що гітлерів-

ці, подолавши більшовиків, «дадуть людям жити». «Україні не бути самостійній», — поширювали чутки російські емігранти та німці-русофіли в німецьких мундурах, дезорієнтуючи тих, хто щойно вчора звільнився від пут більшовицької пропаганди й агітації.

Українська молодь, розпізнавши політику окупанта — перетворити Україну в свою колонію, — відразу виявила вороже ставлення до нього й відкинула будь-яку орієнтацію на гітлерівців.

Старе суспільство поміщиків і капіталістів їй чуже, комуністичне суспільство вороже й скомпромітоване; до гітлерівських окупантів, які сіяли розклад серед неї, закрили школи та під загрозою смерти вивозили її на каторжні роботи до Німеччини за драти, з принизливим знаком «ОСТ», — молодь була безкомпромісною. Одверто провадити освідомлювальну роботу серед молоді, яку 24 роки ошукували та позбавляли правильного слова, було неможливо. Опинившись у такій ситуації, під розклад попадали хиткіші, що хоч і заперечили старе, однак, не маючи окресленої ідеї та не знаючи правильного шляху, прислухаючись до більшовицьких нашіптувань та провокацій, шматовали суперечностями й сумнівами, готові знову зійти на чужу проторену стежку.

І ось саме в цей час в Україні появилася свіжа сила, нові люди — соборницька молодь Західньої України, члени організації ОУН, які пішли в саму гущу мас.

Держанням і героїчними подвигами ліпшої ідеалістичної західньоукраїнської молоді, що продовжувала традиції Базару й Крут, Закарпатської України й несла з собою викристалізовану ідею самостійної України та боротьби з окупантом («Геть фашизм!», «Геть більшовизм!», «Хай живе самостійна Україна!», «Воля народам і людині!», «Не їдьте до Німеччини — там смерть!»), — не було меж.

Своєю жертовністю, своїм фанатизмом, своєю некористливістю, — цими шляхетними рисами революціонера, вона приєднала до себе не лише національно-свідому українську молодь, яка і в умовах більшовицького терору не піддалася денационалізації, але захопила й малосвідому та так звану комсомольську молодь і вона, що «віддавала життя за друзів своїх» розбуркала та поставила перед доконаним фактом пристосуванців, що в советських умовах навчилася ризикувати своїм життям, але ради своїх особистих вигод.

Перша, тобто національно-свідома молодь, знаючи, що «хто визволиться сам, той вільний буде» (Л. Українка), без надумувань і вагань об'єдналася з західньо-українською молоддю і вибрала разом з нею один спільний, хоч і тернистий, але певний шлях для здобуття Української Суверенної Самостійної Держави.

Цим соборницьким чином була задокументована єдність східньої та західньої української молоді, хоч її і розділяв кордон, — єдність не на словах, а на ділі, єдність не в таласливих, безплідних, дискусіях, в якому борці більше українського патріотизму, а в кривавій борні, за спільну мету. Її, східньо-українську молодь, ніхто не силував, ніхто не «притягав», ніхто не залякував, як це робив комсомол. Вона виявляла велике зацікавлення та активність в національному підпільному русі, як ніколи під більшовицьким пануванням в комсомолі та жадібно накидалася на політичну літературу й твори Донцова, що її приносили похідні групи ОУН. І треба подивляти тих учнів десятирічки, свідомість

яких ще вчора отруювали дурманом комуністичного виховання, — з яким запалом віддавались вони ідеї звільнення України.

Отже, прихід ОУН був необхідний і вчасний, і саме безкомпромісовий підпільний рух заїмпував східньо-українській молоді, яка прагнула героїчного чину. Підпільний рух вчасно використав та спрямував ненависть до окупанта малосвідомої та несвідомої молоді в бік до організації та скріплення сил проти ворогів та допоміг їй викристалізувати свої політичні погляди.

Якби не було виразного протигітлерівського наставлення ОУН, то виникли б два виразні протилежні табори: один протигітлерівський, другий — протибольшевицький.

Протигітлерівський тяжив би до большевиків. Ненависть до гітлеризму у молоді була така велика, що поставила б її перед вибором «меншого» зла — большевизму та направила б її не до УПА, а до большевицької партизанки Ковпака.

Навпаки, протибольшевицький настрої використали б гітлерівці й гнали б усіх українців у РОА боротися за чужі їм інтереси під прапорами «єдиної неделимої». Вони це до деякої міри робили з військовополоненими й оstarбайтерами в Німеччині.

«Співпрацю з німцями» большевики використали б для компромітації ідеї незалежності України. Їхні намагання згнати український протигітлерівський та протибольшевицький рух, а потім героїчну УПА, слава про що розійшлася не тільки по всій Україні, а й по всьому Советському Союзу, безуспішні.

По-своєму недовірлива, скептична, східньо-українська молодь, однак, відчула правильність цього руху й справедливо оцінила його, а того, хто не шукав затишку у війсьній завірюсі, хто віддавав життя в суворій боротьбі за визволення краю, вона зробила героєм і наслідувала його.

«Бандерівців розстрілювати», — і більшість з них гинула, та своєю смертю, своїм прикладом вони запалили молодь до чину, здобувши довір'я і пошану в українському народі.

Їхній ідейності та стійкості дивувались навіть кати. Один росіянин-фольксдойч в м. Дніпропетровську так говорив про тортури, від яких не зламалася його жертва: «Я его и подвешивал, и руки ломал, и водой накачивал — не признался».

Гнані й катовані ворогом вони все ж не капітулювали перед ним. Так в Кіровоградській тюрмі член ОУН Д. Дорош — «загартований підпільник-революціонер і п'ятирічний в'язень польських тюрем, з неймовірною терпеливістю і погордою до катів, витримував найстрашніші тортури...

— Ти за що сидиш? — заревів перекладач.

— За Україну! Сильний удар кулаком в обличчя, і кров потекла Дмитрові з носа.

— За яку?

— За Самостійну! І знову ще сильніший удар, але Дмитро стоїть непорушно і гордо тримає голову.

— За яку?

— За Соборну! І вся згряя (гітлерівці й п'яні поліцаї, в тому числі комуніст, стахановець-орденосець Нога) збиває його з ніг, б'є дрючками, дротяними линвами й копає кованими чобітьми. А коли закровавлений Дмитро вже не рухався, його відтягли за ноги й кинули в куток камери стікати кров'ю...»

(«Фрагменти життя» Юрій Рілович)

На Донбасі (Горлівка, Сталіно, Константинівка й інші) бандерівці (Клим, Галя, Дубенко), працюючи серед шахтарів Донбасу під фронтовими обстрілами, голодні, переслідувані гестапом, але підтримані українцями організованих місцевих осередків, творили революційні національні кадри Донбасу.

«На Донбасі, — казав В. П., — в протилежність вицвілим ворожим большевицьким, кличам підпільної організації «Донской группы молодежи», про які ми негайно довідувалися, як от:

«Долой Гітлера,
Долой двести грам,
Давай Сталіна,
Давай кілограм», —

ми, члени ОУН, — поширювали в той самий час наші:

«Геть Гітлера і грами,
Геть Сталіна і кілограми, —
Давай нову еру,
Степана Бандеру,
Вільну Україну,
Сало і білу хлібину».

Відомим на Дніпропетровщині й Криворіжжі було ім'я — Юрко, який 2 роки працював на цих теренах і майже перед відступом згинув від рук провокатора-поліциста під час визвольної акції члена організації з Криворізької тюрми.

Міста Кременчук, Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Нижнєдніпровськ, Дніпропетровськ, Мелітопіль, Херсон, Кіровоград, Київ, Полтава і навіть Крим, Північний Кавказ — були охоплені підпільним рухом ОУН.

Бандерівці для гітлерівців були страшніші за комуністів, а для комуністів страшніші за гітлерівців. «Нам с вами по пути; вы нам помогате уничтожать украинских националистов», — признався заарештований енкаведист гестапівцеві в Дніпропетровській тюрмі. Гітлерівці використовували комуністів для боротьби з українськими націоналістами і в заплату дарували їм життя.

Тоді, коли українські клітини підпільного руху міцніли, большевицькі організації («Іскра», «Комінтерн», «Молодая гвардія» й ін.), створені з залишених та присланих большевиками комсомольців та комуністів, терпіли крах через своїх же членів, які, рятуючи свою шкіру, провадили в гестапо не тільки своїх членів, але й ні в чому неповинних людей.

Так, наприклад, 1943 р. советський лейтенант-парашутист Козлов в обороні себе запроторив до в'язниці, на розстріл, 80 осіб українців з родинами, назвавши їх своїми співучасниками, тоді коли вони не мали з ним нічого спільного.

«Для партії й уряду дороге мое життя, а не якихось там ваших українців», — пояснив свій підлий вчинок цей «герой».

Велику роль в українському житті та підпільному русі відіграла українська інтелігенція, а зокрема — українське вчительство.

На Кіровоградщині до розбудови широкої підпільної націоналістичної сітки спричинилися директор школи Ю. Рілович, член обласного проводу ОУН, дружина київського професора М. та її син, своїм авторитетом вона впливала на своїх земляків, так що «В підпільній організаційній сітці брали участь і виконували її роботу навіть старші, батьки й матері й посилали туди синів і дочок.

Довідавшись із прочитаної літератури про історичне минуле українського народу й про дух нашої давнини й наших Прадідів Великих, до організації йшли студенти — бувші комсомольці. приймалися присягу та були дисциплінованими й карними членами її, і ніхто з них, у той час, не зрадив її.

Масову участь в українському націоналістичному революційному підпіллі брали й молоді українські дівчата, що особливо відрізнялися великою конспіративністю, рішучістю й відвагою. Якщо ж їх викривали, то не дивлячись на страшні тортури, вони не зраджували нікого й словом, а коли вмирали так, як належить вмирати лицареві...»

(«Фрагменти життя» Юрій Рілович)

Розконспіровані члени ОУН Олександрії через свого повітового провідника-слабодуха не впали в розпач навіть у в'язниці.

«Всі вони, назагал, трималися дуже добре, були веселі й не дуже переймалися своєю долею... Олександрівці були захоплені своїми дівчатами й багато розповідали мені про їх відвагу й мужність, а особливо про те, як вони трималися на допитах. Розповідали, що Галину й Ніну шість разів убивали й відливали водою, але вони не призналися й нікого не зрадили...»

(«Фрагменти життя» Юрій Рілович)

Можна було б навести безліч фактів і імен юнаків та юначок міської та колгоспної молоді особливо з так званого «сталінського племені», а також «ровесників жовтня», знання яких з історії України хоч були й уривчасті, скупі та перекручені, але любов до неї та свого народу провадила її до активної боротьби за звільнення свого краю.

Саме через цю перебудову патріотичну молодь та представників старшого покоління, які включилися в спільний визвольний фронт, організація ОУН була пов'язана з українським народом, а впливала на широкі маси кличами, підпільною літературою, листівками, чином та згуртувала навколо себе своїх прихильників. Так, наприклад:

«До організації ОУН ми з товаришкою не належали, — оповідала В., — але прихильниками її були та знали деяких дівчат, що були членами ОУН. Їм було років по 18-20, серед них були учениці десятирічок. Моя товаришка Г. і при советах була великою патріоткою, говорила вона завжди гарною українською мовою і принципово ніколи по-російському. Під час масового примусового вивозу молоді до Німеччини бандерівці на фасадах деяких великих будинків високо великими буквами написали гасла: «Не їдьте до Німеччини — там смерть». Під впливом цього ми з товаришкою написали від руки кільканадцять листівок з цим гаслом та уривками з твору Шевченка про Німеччину «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм» і розповсюдили їх у парку м. Кам'янського».

А ось, що оповідав про себе донбасівець В. П.:

«Я довгий час перебував і вчився в Росії. Українською мовою перестав говорити. Я вважав також, що російська мова краща від української».

Побувавши одного разу на сільськогосподарській виставці в Москві, я звернув увагу, що український народ має кращі традиції, і мені спало на думку, що ось ми, українці, того не помічаємо і навіть цураємось».

Коли прийшли бандерівці, вони мене ідейно захопили. Потім, творячи разом з ними підпілля, я дивувався, з якою посвятою й упертістю вони віддавалися роботі. І коли, живучи на макусі та під постійними обстрілами, я зневірявся в доцільності боротися, один з моїх товаришів завжди мене підтримував: «Україна буде, Бігме, буде».

Мені довелося зустрітися з своїм колишнім товаришем по школі, який довгий час перебував на Кавказі. Ламаною українською мовою він розповів мені про своє перебування в советській армії, втечу з німецького полону, а потім про свої політичні переконання. «Я убежденный (переконаний) украинский националист», — цим закінчив він.

Бували й такі випадки, коли послані большевиками для комуністичного підпілля комсомольці чи партійці, ознайомившись з підпільним визвольним рухом в Україні, нав'язували контакт з членами ОУН і поривали з комунізмом в ім'я ідеї та боротьби за УССД та гинули за Україну, а не за її ката.

Отже, в історії визвольної революційної боротьби ОУН під час другої світової війни була єдина наша надія і сила по всіх Україні. Нижче подаю звіт активного учасника похідних груп ОУН, який безпосередньо на Київщині в ті роки був у керівництві підпільною діяльністю, наражав себе на смертельну небезпеку з окупантами. Подаю уривок з його звіту С. М.:

«Коли на Придніпрянщині появилися похідні групи ОУН, то молодь перша з великим зацікавленням почала студювати ідеї ОУН і вмикалася в організаційну роботу ОУН. Коли молодь Великої України побачила, як гітлерівське гестапо нищило безпощадно членів ОУН, тоді ще стала більше горнутися до ОУН. В жовтні і листопаді 1941 р. гестапо завдало великої шкоди новоорганізованій сітці ОУН у східних областях: розстріляно сотні членів. Тоді, перших місяців 1942 р., провід ОУН на Придніпрянщину вислав уже відповідно підготовлених членів, які походили майже з Придніпрянщини, та старих загартованих підпільників із західних земель. Праця ОУН на Придніпрянщині була складніша, бо там НКВД залишило спеціальних провокаторів і комуністи почали творити своє підпілля. Члени ОУН мали перед собою двох безпощадних ворогів — гестапо і НКВД. Запалу і енергії членів ОУН, які зростали з дня-на-день, не могло нічого втримати. На західних землях в кількох місцях створено відповідні курси. Ці курси провадили видатні члени ОУН, як от сл. п. Ярослав Старух, Дмитро Маївський, Іван Клімів, Лясида і багато інших провідних одиниць ОУН. Кожного місяця з Наддніпрянщини на ті курси прибувало 80-100 осіб, вибраних з найздібніших і найактивніших нових членів ОУН. Між ними були такі, які пізніше героїчно загинули від куль гестапо, як от — Володимир Нюфенко — редактор «Вінницьких Вістей». Згадуємо прізвиська провідних одиниць, які знаємо точно, що не живуть.

Сітка ОУН під проводом Бандери на Придніпрянщині швидко стала силою і рушієм всіх самостійницьких сил. Всі області були охоплені організаційною мережею. ОУН мала своїх людей майже в кожному селі. Були створені спеціальні лінії зв'язку, яким підводами транспортовано підпільні видання з Західних Земель. Та література розходила по всіх областях Придніпрянщини. Провідний актив ОУН складався з 70% з місцевих членів. Наприклад, Київська область мала 70 організаційних районів, які творили

організаційні округи. В обласнім проводі ОУН у 1942 році було лише двох членів з Західніх Земель — Василь Виговський-Тупиця і Степан Михайлович М. Виговський був у 1942 р. десь у вересні розстріляний гестапом. Організаційним референтом був член ОУН із Вінницької області. Лише було два члени в проводі з Уманської округи, з Західніх Земель — Роман Михалюк і Роман Демчук, яких також пізніше розстріляло гестапо.

В окружному Білоцерківському проводі був лише один член з Західніх Земель Січенко. В Білоцерківській окрузі особливими здібностями і жертівністю відзначилась особа, яка виступала під прізвиськом Івашко. Це був син священника української православної церкви, якого цілу родину знищило НКВД. Івашко був арештований і його експортовано до Білої Церкви, під час втечі був застрілений. Таких героїв, як Івашко, було тисячі.

Молодь, яка була підготована до рядів ОУН в районах Канева, Миронівки, Лисянки, Тараці, була стягнена на могилу Шевченка, де склала урочисту присягу боротися за Українську Самостійну Державу. Для тієї молоді той мент в пам'яті залишвся раз-на-завжди.

Тут варто також згадати про деякі виступи місцевих членів ОУН, по жнивах у 1942 р. Гітлерівці навезли молотарок, людей гнали до праці і усе намолочене зерно почали вивозити, грозила небезпека, що все збіжжя заберуть і населення залишиться без кусня хліба. Члени ОУН однієї ночі попалили в багатьох районах німецькі молотарки. Гітлерівці інших не могли привезти, бо мусили посилати військові транспорти. Тоді люди молотили збіжжя ціпами, що дало їм змогу запастися зерном. Гестапо тоді не зважалося на масові екзекуції, лише місцями де-не-де порозстрілювало комуністів. Населення потім довідалось, що це зробили бандерівці. На сітку ОУН звернуло увагу НКВД, бо бачило, що вся симпатія населення звернена до ОУН. Також члени ОУН стали викривати і паралізувати комуністичне підпілля. Тут комуністи почали провадити провокативну роботу через своїх членів-провокаторів, які були на службі в гестапо і поліції. Також почали творити організації, а щоб здобути довір'я до населення, робили пропаганду, що вони є проти Сталіна і проти сталінського режиму, що Сталін зрадив революцію. Проти членів ОУН з Західніх Земель почали пускати провокативні вістки, що то гітлерівські провокатори. Гніздо такої організації, створеної спеціалістами НКВД, знаходилось на Київщині в Рокитянському районі. Потім виявилось, що там мав осідок советський вищий достойник, оскільки нас пам'ять не заводить, Семьонов. Під його рукою працювало ряд комуністів, які були працівниками німецької адміністрації. Також НКВД почало вишукувати колишніх своїх людей, які могли знайти дорогу до ОУН. Одним з таких був письменник Олесь Весняний, який спочатку став великим прихильником ОУН, а потім почав пропагувати, що Сталін зрадив комунізм, почав уміло висувати питання «схід — захід». Гестапо попало на сліди комуністичного підпілля і знайшло докази, що згаданий поет, Олесь Весняний, стояв у безпосереднім зв'язку з організатором комуністичного підпілля, якимсь полковником Ткачуком. Всі ці НКВД-івські провокації не мали успіху; маси придніпрянської молоді були нахвненно захоплені ОУН і не пішли по лінії роздорів «схід-захід». Ніколи не збаламутила НКВД-івська пропаганда, що галичани є гітлерівські провокатори, бо всі бачили, як

від куль гестапо, з криком на устах — «Слава Україні» — гинули члени ОУН».

Навіть у Німеччині, не зважаючи на перешкоди, що відокремлювали східноукраїнську молодь від західноукраїнської (колючий дріт, знак «ОСТ», різні назвиська — «комуніст», «остарбайтер», «большевик», «руський», тощо, та погрози терористів і сексотів СМЕРШ-у), формувалися когорти передової націоналістичної молоді. Вона в свою чергу позитивно впливала на малосвідому та несвідому молодь.

Ось тут листи одного юнака М. до своєї товаришки, від якої він дістав перші, так би мовити, «лекції» про Україну, красномовно говорять, чим жила тодішня молодь.

Шпільберг, 27. 1. 44 р.

Доброго дня, а може і вечора, Лена!

«... Я получив від тебе листа 25. 1. 44 р. ... Я сидів (не я, то моя тінь), а думки пронизували рідну Україну, давно покинуте містечко, своїх близьких і рідних і все, все своє минуле щасливе. Переді мною пропливає той зимний вечір, коли Ти мені говорила про Україну, про її поневолення і про нашу спільну боротьбу. Так, це було один рік назад. А зараз я став уже не той, Ти б мене зараз не впізнала. Я не хотів Тобі писати в листах, за що я борюсь тут, бо я не був певний в Тобі, але тепер я бачу, що Ти за один рік і трошки не змінилась, яка була, така і є. Так, Лена, я зараз став у лави борців за свою націю, за свою батьківщину. Хотя для нас тут дуже кепсько у цій справі (тут нам перешкоджає ОСТ), але ми робимо своє діло, бо:

«... Україна-мати
Кличе нас повстати.
Однорядно встати,
В полі погуляти...» (підкр. моє — Г. К)

В листі до свого товариша О. цей юнак писав: «Мрії самих українців (у Німеччині) в більшості — це свобода Україні, особливо у галичан, які мають також великий вплив на наших українців. Є українці, які мріють повернутися назад і жити там, як вони жили, а деякі за перемогу Німеччини, за її порядок: «кінчиться війна, залишимося тут жити, відкриєм майстерні — це буде наше, ніхто його не зачепить, і будем собі жити». Але цих менше, нас більше і наші ряди міцніють раз-у-раз. Ми ждем слушної пори, щоб стати пліч-о-пліч із загартованими борцями. Цей час уже близький... А Тобі, друже, раджу — не їдь сюди, бо пропадуть твої літа, а може ще й загинеш без чести й слави... А саме краще — це залишитись між своїм народом, не треба тікати від свого люду, треба ще міцніше зжитися з народом і вказати йому шлях до кращого майбутнього. А самому треба бути зразком для народу, не ховатись за чужими спинами, а треба сміло стояти впереді всіх і хоробро дивитись смерті ввічі, оце і буде настоящий патріот своєї Батьківщини. Гасло наше сьогодні — боротись і перемогти... Листи до мене більше не пиши на адресу Шпільберг, а на М. Головне для мене — остається зовсім близько всього лише 5 км. мій центр — моя воля... 22. II. 44.»

Дальші поступовання та доля цієї молоді людини невідомі, однак О, про якого сказано у згаданому листі, не поїхав до Німеччини, не тікав від большевиків, а вступив до Української Повстанської Армії для боротьби з окупантами за самостійну Україну.

Чи потрібна зміна в структурі СУМ-у?

(ДИСКУСІЙНА)

Вісім років діяльності Співки Української Молоді на чужині дали можливість поширитись її організаційній мережі по всіх головних скупченнях української еміграції та витворити своєрідні форми діяльності, почасти різні по окремих країнах. Незмінною залишилась тільки сумівська програма, а радше сумівська ідея, що стала рушійною силою в діях української молоді по всіх країнах нашого поселення. Іншими словами кажучи — **ідея залишилася всюди та сама, тільки набула різних форм свого вияву.** Це дає нам підставу поставити питання: чи потрібна зміна в структурі СУМ-у?

Якщо ми з увагою проаналізуємо розвиток організаційної структури в СУМ-і від початку його заіснування на чужині, то побачимо, що початково СУМ був задуманий, як централізована організація, керована одним центральним Комітетом з підпорядкованими собі клітинами — Крайовими й Осередковими Комітетами. Для виховної організації, а ще до того в той час діючої на терені одного континенту, а радше в одній країні, — це було зовсім нормальне явище. Треба ж було в першу чергу розпрацювати програму, поширити її на якнайширші кола української молоді і зцементувати ту молодь в ідейний моноліт, здібний і готовий служити ідеї боротьби за здійснення великої мети, вкладеної в гасло «Бог і Батьківщина». Підготована так молодь мала за всяких умов і в різних країнах світу, що ждали на її переселення, **діяти в ідейній єдності і організаційному пов'язанні для успішного реалізування поставленої мети.**

Сталось так, що з Німеччини, де СУМ уперше побачив своє відновлення і перший організаційний розквіт, сумівці і взагалі молодь та старше громадянство мусіли виїхати до інших країн поселення. В загальному це переселення зумовило також поширення СУМ-у по інших країнах і континентах. Перехід з таборового життя в Німеччині до «гостелів», «кантин» чи на індивідуальні мешкання в нових країнах, а впарі з тим до важкої праці по копальнях, фабриках та заводах заставив нашу молодь подумати над формами і засобами праці в нових умовах. Отже, форми сумівської праці витворювалися вже в зовсім інших обставинах, як це було в Німеччині. Тут треба було змагатися за кожний найменший середок до ведення організаційного життя, здобуваючи домівки, виділюючи площі і т. д.

Законодавство окремих країн призвело в свою чергу до статутних змін, які мусіли наступити в стосунку до статуту ЦК СУМ-у, бо інакше ті статuti не могли б бути залегалізовані місцевими урядами. Найдаліше йдучий і характеристичний в своїх змінах є статут (чартер) СУМ-у Америки, де сама назва підлягла певній зміні. Таким чином у правовому відношенні потворилися майже нові і самостійні організації, без формального пов'язання із своїм Центром, абстрагуючи від конкретних зв'язків і морально організаційних зобов'язань, які все ж таки більшістю випадків зали-

шилися в силі. Все це, однак, не змінило самої суті СУМ-у і його основної ідеї. Власне, немов для особливого підкреслення своєї відданості українській справі, з великим розмахом та успіхом та ж сама СУМА ініціює і переводить ряд акцій, розрахованих на поширення української пропаганди серед поважніших політичних кіл Америки, набуваючи загально-національного значення. В той самий час СУМ-Америки своєю невідповідною Центральному Комітетові і відосередньою дією збуджує певні побоювання щодо цілості сумівського руху. Здавалося б — парадоксальне явище; з одного боку прекрасно реалізується сумівська ідея, а з другого — це робиться без належного пов'язання з ідейно-організаційним Центром. Подібні явища, хоч дещо іншого порядку, можна було запримітити у взаємовідносинах Крайового Комітету Канади і ЦК СУМ-у.

Почуваючи на собі обов'язок і відповідальність за цілість роботи СУМ-у перед Конгресом, ЦК СУМ-у ставить певні категоричні вимоги перед своїми Крайовими Комітетами. Вимоги слухні і розраховані на покращання роботи в цілому та реалізації постанов, визначених Конгресом. Тим часом ті вимоги не знаходять належного трактування з боку КК СУМ-у. Постають конфлікти, оправдування, взаємообвинувачення у відсутності доброї волі, з одного боку виконати, а з другого — зрозуміти причини невиконання. Виринає мимоволі питання: де знаходить корінь лиха?

Ми далекі від твердження, що люди, які знаходяться в керівництві ЦК чи ККомітетів СУМ-у є ідеальні і в своїй праці не допускають певних помилок чи недотягнень, а тим самим не дають підстав для конфліктів та непорозумінь. Все ж таки вважаємо, що поважні причини підвищити негативів ховаються в самій структурі нашої сумівської організації.

Незаперечний факт, що Крайові Комітети, зустрівшись в практичній роботі з безліччю окремих питань, яких не передбачували жадні обіжники чи інструкції ЦК СУМ-у, мусіли власними силами промощувати собі шлях і шукати належної розв'язки. Звідси теж великою мірою випливає ставлення деяких КК СУМ-у до ЦК, що, мовляв, ЦК крім «фінансових претенсій» мало конкретно допомагає в роботі на місцях. Такий закид, не є слушний, бо ЦК самим своїм існуванням та ідейним спрямуванням є незаступним дороговказом для молоді, — то все ж таки цей закид свідчить про незаперечний зріст ваги Крайових Комітетів, які частинно перебрали вже на себе первісні функції ЦК СУМ-у. В дійсності КК СУМ-у мають вже в своїй системі досвідчених керівників і подекуди виховників, які за відсутності практичних порад від ЦК, почувають себе нерідко більш компетентні, ніж дотичні референти ЦК СУМ-у. В оборону референтів ЦК можна сказати хіба те, що вони часто не розпоряджають ані матеріальними, ані технічними середниками, а головню не мають достатніх інформацій з усіх теренів існування СУМ-у, щоб успішно і фахово керувати своїми відділами. Такий стан призводить до дискваліфікації їхніх компетенцій і робить їх недієздатними.

Висновок зі сказаного простий: ЦК СУМ-у в дотеперішній формі втрачає сенс свого існування. Як же ж треба на це явище дивитись? Є воно жалюгідне чи, може, свідчить про потребу переходу в іншу більш відповідну для сучасного стану СУМ-у, форму? Ми є схильні прийняти це друге твердження. **СУМ на найвищому своєму щаблі потребує перебудови. Що більше ми є свід-**

ками, що деякі Крайові Комітети розпоряджаються вже цілими штабами працівників, а зокрема в ділянці ЮСУМ-у, що було б неможливе для ЦК СУМ-у. Цей стан треба вважати за природній і треба йому радіти.

Не зважаючи на цей замаркований децентралізаційний процес в структурі СУМ-у, існує постійна потреба ідейної єдності і організаційного пов'язання в системі СУМ-у, без чого низові клітини і сумівський загал були б позбавлені орієнтира в своїй праці.

Конкретно, нову структуру, що мала б прийти на зміну дотеперішній, уявляємо собі в той спосіб, що для гармонізації праці, обміну досвідом між КК, координації видавничої діяльності, а зокрема для видавання центрального сумівського органу та презентації сумівського руху в світовому масштабі, повинен існувати окремий орган. Це міг би бути Світовий Екзекутивний Комітет, обмежений до яких трьох членів: президент, заступник і генеральний секретар. Вони, а радше тільки двоє людей, повинні б на постійно віддаватися справі СУМ-у. Законодатним і ідейно-світоглядним унапрямоючим органом мав би бути Конгрес СУМ-у, скликуваний щотри роки. Членами Конгресу СУМ-у були б усі крайові клітини з пропорційною кількістю голосів, що відповідали б кількості їхнього членства. Спільний статут нормував би тільки взаємовідносини членів до Конгресу і його органів та дуже в загальних рисах трактував би внутрішні справи своїх членів. Цим способом можна б дати змогу існуванню різних крайових статутів, без суперечностей і заперечень спільного статуту, те, що вже має місце в сучасному.

Мандатором Конгресу між сесіями був би Пленум, в склад якого входили б СЕК з усіма діючими головами крайових клітин. Пленум виконував би також контрольну функцію у стосунку до СЕК.

Кожний член Конгресу був би зобов'язаний статутом частину своїх членських вкладок, припустім 10%, вплачувати до бюджету СЕК на фінансування його поточної роботи.

Таким способом, в загальному, можна було б і zdeцентралізувати роботу СУМ-у і дати гарантію для ідейної єдності і цілеспрямованої дії всієї Спільки Української Молоді.

Очевидно, що ця стаття, з уваги на обмеження місця, не претендує на вичерпність і повну ясність поставленого питання. Все ж таки ми старались подати основні причини і характер структуральної еволюції СУМ-у за останні роки та намітили одну з можливих розв'язок, так, як це ми бачимо. Тепер слово за сумівцями, а відтак за делегатами Конгресу, які остаточно довершать зміни та зроблять їх обов'язковими для всього СУМ-у. Висловом своїх думок на порушену тему сумівці, а зокрема відповідальні керівники СУМ-у по всіх країнах, зможуть приспівити і вдосконалити підготовчу працю статуткової Комісії і самого Конгресу. Тому слово за Вами, друзі!

«СУМ — ДЖЕРЕЛО СИЛИ, ВІДВАГИ, МОРАЛЬНОЇ, НАЦІОНАЛЬНОЇ Й ІДЕЙНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.
ЗАЛУЧИМО ДО СУМ-У ВСЮ УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ
НА ЧУЖИНІ!»

В. Леник

Керівник відділу Юнацтва СУМ-у при ЦК

Теорія і практика

(Кілька думок під розвагу виховникам Юного СУМ-у)

1. На Вас лежить велика відповідальність

Одним з трагічних негативів нашої нації є брак тягlosti національно-державного процесу. Вистачить поглянути на хід подій в останніх 50-ти роках і ми побачимо, що в нас аж задуже настає повний розрив і антагонізм між першими й наступними генераціями. В жадному народі проблема «батьки і діти» не бирає таких трагічних форм, як в українців. Отож не диво, що нам пропадав завжди дуже цінний скарб — досвід, і постійно повторювалися старі помилки.

Лише в найновіших часах націоналістичне покоління виявило намагання скінчити з тією традицією. Як це незвично для українців, видно хоч би з того, що ще сьогодні численні українці окреслюють українських націоналістів терміном «хлопчаки», не дивлячись, що між ними є не лише дійсні хлопчаки віком коло двадцяти років, але не менше число «хлопчаків» сивоволосих з п'ятидесяткою на спині. Отже, нормальна розв'язка проблеми «батьки — і діти», розв'язка тягlosti української визвольної боротьби, вже є започаткована. Нам, сумівцям, залишилось тепер лише завдання — продовжувати це добре діло. Ми не сміємо переривати того органічного зв'язку надії, поєднання в одно всіх «живих і мертвих і ненароджених». Так, як нас виховували наші батьки, брати, мусимо ми тепер стати помістом між попередньою і по нас наступною генерацією. Якщо ми не виконаємо того завдання, наше життя і боротьба були б майже даремними.

2. Теоретична підготовка конечна

Виховувати нове покоління є дуже тяжке, але і вдячне завдання. Ми можемо бути щасливі, що якраз на наших сумівських плечах лежить те завдання. Сьогодні в нашій поневоленій Батьківщині немає жадних можливостей для плекання українських традицій, для виховування любови до своєї батьківщини, для виростання нових кадрів борців за правду. Лише крадькома, лише інстинктивно гартуються то тут, то там деяка кількість українських повновартісних патріотів, які при першій нагоді переберуть в свої руки кермо всенароднього життя.

Натомість на чужині ми маємо великі можливості для виховної праці. Ми маємо досить свободи; маємо досить потрібних засобів і також досить велике поле попису. Лише в нас самих лежить ключ до позитивної розв'язки проблеми, продовження живучости нації.

На наших сумівських плечах лежить особливо велике завдання. На еміграції діє сьогодні вже багато молодечих організацій. Всі вони здебільшого обмежені своєю програмою. Або віровизнання, або територіяльне походження їх батьків, або соціальний стан ставить навколо них свої бар'єри. Спілка Української Молоді з цим усім дала собі раду. Поставивши себе на базу всенациональну, вона намагається втримати свій прапор високо понад

усі загумінки. Звичайно, як і в щоденному житті окремих осіб, або навіть окремих громад, певна акція завжди зустрічає протидію, так і в нашому випадку ми маємо чималі перешкоди. Коли ми не ставимо навколо себе бар'єрів, то інші хочуть їх поставити. Це нас, зрештою, не дивує і не застрашує.

Щоб виховувати в тягlostі чергове покоління, щоб передати йому все те, що ми посідаємо, і спонукати їх розбудувати ті скарби і збагатити себе досвідом, мудрістю, любов'ю до Бога, до Бать-ретично. Кожний, хто почуває себе покликаним до цієї великої ківщини, до правди, ми повинні впершу чергу готувати себе тео-праці, повинен пізнати до подробиць усе те, що він мав би пере-дати своїм вихованцям. Треба знати свій шлях, щоб в найбіль-шій тьмі не заблудитись у своєму маршуванні. Треба пізнати про-граму своєї дії, ціль нашого змагання, пізнати своє оточення, всі умовини, в яких доведеться працювати, і всі можливі фактори, що рівнобіжно діють і впливають так само на наших вихованців, як і на нас. Пізнавши теорію, треба негайно приступати до прак-тики. Бо наймудріша людина, що глибоко захоче і ізольовано свою мудрість, не є багато вартіснішою за пересічну людину.

3. Треба завжди починати від себе

Дитина чи юнак подібні до губки. Губка втягає в себе всяку воду — і брудну, і чисту. І коли поставити губку в вогке повітря, вона буде вогкою, коли перенесете в сухе, стане сухою. Завдан-ням СУМ-у є виховати нове покоління в традиції визвольної бо-ротьби, але також в здоровому релігійно-моральному дусі, бо ли-ше такі українці будуть відпорні на всякі спокуси, що їх нам яка любитиме правду і свободу понад усе, зможе перейняти на життя та вороги підсувають на кожному кроці. Лише молодь, себе тягар боротьби за Україну. Матеріалістична молодь буде за-доволена з хвиливого заспокоєння її бажань і не захоче ризику-вати своїми, хоч дочасними, дорами «задля мрій», які лежать ще десь далеко, в недосяжних просторах.

Сумівський виховник мусить в першу чергу сам собою проде-монструвати своїм вихованням, що навіть у сьгоднішньому ма-теріалістичному світі можна жити для вищих цілей, для свободи і правди. Без цієї демонстрації всякі зусилля будуть даремні. Ді-ти і юнацтво не цінитимуть слів, якщо вони не супроводжати-муться ділами.

Чого ми вимагаємо від наших вихованців? Чого ми вимагати-мемо від нас самих, як виховників?

Чистота, скромність, смак в одязі і поведінці, стриманість у то-варстві, чемність і вияв пошани старшим, словність, точність, любов до порядку, добра поведінка при кожній нагоді, готовість дати допомогу слабшому, обізнаність з мистецтвом, уміння від-різнити вічну красу від тандити, опанованість і пляновість у сво-їх чинах, — цей реєстр зовсім не завеликий. Його необхідно ще доповнити іншими конкретними прикметами виховника молоді.

Чи є можливим, щоб одна людина з'єднувала в собі всі ті при-кмети? — питаєте.

На нашу думку, це є можливим. Кожна людина є в своїй основі обдарована цими прикметами. Лише не завжди вона намагалась їх вдержати. Зачасто намул модних звичок покриває все шля-хотне. Треба, отже, цей намул усунути. Усунути в собі самому і не допустити, щоб він покрив ваших вихованців.

Кожний виховник повинен, у першу чергу, пізнати себе: у вільну хвилину, на самоті заглибитись думками в самого себе. Розшукати всі слабкі і сильні сторони і потім розпочати вести себе, як виховник. При тому не забувати слів поета:

«Книги — це морська глибина; хто в них пірне аж до дна, той хоч трudu зазнав досить, дивнії перли винсить».

4. Перші кроки

Коли ви чуєтесь на силах стати прикладним, добрим виховником і покінчити з своїми слабостями — приступайте негайно до праці. Коли у вас є вже зорганізована юнацька група, запропонуйте виховникам свою послугу. Одна з виражених вище прикмет виховника — скромність — наказує виховникові триматися без великих очікувань, почесей для себе.

скромно. Старайтеся вкладати свою працю без великого галасу, ченні не було ще живої кузні характерів, тоді виховник стає сам

Коли треба починати все з початку, коли досі в ближчому оточенні середовища. Вивчення тих усіх юнаків і юначок, що до праці, як піонер. Першим кроком буде на денному порядку могли б бути охоплені виховною організацією. Не можна при тому забувати про своїх помічників. Найбільшою помилкою у виховників є бажання бути самому. У всьому самому. При такій настанові часто трапляється, що у виховника витворюється недовір'я до всіх друзів, до всього оточення. Мовляв, лише він сам є спроможний щось конкретного зробити. Коли б не було його, не стало б нічого. Це є дуже небезпечне наставлення. Воно шкодить самому виховникові і всій організації. Тому вже в перших кроках праці треба знайти собі помічників, друзів, з якими можна порадитись, які можуть заступити вас у випадку потреби.

Всяка праця, що робиться випадково, не пляново, є засуджена згори на залежність від випадкових факторів. Лише добре плянована діяльність, з передбачуваними труднощами і можливостями принесе напевне користь. Найгірше впливає на дітвору раптове перервання активності. Коли протягом певного часу без перерви відбувають одно за одним свято, прогульки, сходини та гри, а потім несподівано на довший час настає бездіяльність, — тоді не дивуйтесь, що ваша праця не матиме тих успіхів, яких собі бажаєте. Не менш небезпечним є невикінчування поточного чину. Інші можуть денервуватись, втрачати надію. — лише не виховник. Виховник має бути завжди спокійний, завжди зрівноважений, річево розглядати всі «за» і «проти» і переконливо давати свої аргументи. Пляновість запобігає також зайвих витрат часу. Життя наше коротке. Час проминає швидко, тому треба використовувати кожну хвилину.

Як часто виховник з доброю вірою зважується зробити велику помилку: відсунути заплановану дію на дещо пізніший час. Що можна зробити сьогодні — не треба відсувати на завтра. Сьогодні це можна поладити одним скоком, а завтра треба буде стратити вдвоє стільки часу.

(Далі буде)

Члени Головної Управи СУМ-Америци виходять з церкви після посвячення сумівського прапора в Нью-Йорку 1954 р. В першому ряді зліва направо: В. Повзанюк, Е. Івашко, олікун СУМ-у о. П. Мельничук, В. Омельченко і інші.

Нариси з історії філософії Аристотель

Тим часом, як філософія Платона (див. «Авангард», ч. 12-13, 1954, ст. 43), будучи скерована на створення певної системи, не здійснювала цієї останньої ні за власним способом викладу, ані через належну узгодженість поодиноких творів («діалогів») та стадій еволюції, — філософія великого Платонового учня — Аристотеля (*Aristoteles*) справді становить послідовно зреалізовану систему, такою мірою, як то кажуть, монолітну, що навіть хаотич-вигляд тих його творів, які збереглися (а збереглися далеко не всі, а деякі з збережених, мабуть, не були доведені до кінця), нічого не змінює в однозначному сенсі Аристотелевої «системи мислення». Це в історії філософії дуже рідкий випадок — коли питання про хронологічну послідовність філософічних творів певного мислення лишеється засадниче ірелевантним: всі твори Аристотеля походять із тієї самої основної концепції, і ця концепція не виявляє найменших слідів будьякої внутрішньої еволюції, ані формальних внутрішніх суперечностей поглядів.

Життя Аристотеля (384-322 до Р. Х.) не є багате на зовнішні події. Будучи, за походженням своїм, громадянином грецької колонії Стагіра чи то Стагіри (звідси й прізвисько — «стагірит») на Халькідикійському півострові (на південному побережжі Македонії) та нащадком старого лікарського роду, який виводив себе аж від легендарного гомерівського лікаря-напівбога Махаона, Аристотель дуже рано — на 17. році життя — прибув до Атен, єдиного натовді осередку наукових студій на цілу Грецію, і вступивши до Платонової «Академії», перебував у ній, в характері одного з найближчих і найвидатніших учнів Платона, впродовж 20 років, аж до смерті великого філософа. Про філософічні дебати та особисті взаємини між Платоном і Аристотелем існувало в античності пребагато цікавих анекдот, але всі, що дійшли до нас, мають характер пізніших вигадок. Далеко більше важить той багатозначний факт, що в своїх власних творах Аристотель, незрідка полемізуючи проти тих чи тих Платонових концепцій, скрізь зберігає не лише послідовну об'єктивність аргументації, але й повний поваги та навіть пієтизму тон викладу. Відоме латинське прислів'я: „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*“ («Платон мені друг, проте істина — ще більше») — походить саме з тих висловів Аристотеля, хоч у літеральному вигляді в них не трапляється, і якнайкраще характеризує особисте ставлення Аристотеля до свого великого попередника.

Не надається до певного визначення, чи Аристотель заснував був свою окрему «філософічну школу» в Атенах іще за Платонового життя. В усякому випадку, по смерті Платона та перебранні керівництва в його «Академії» його небожем Спевсиппом (347 до Р. Х.) Аристотель залишив Атени і, після короткотривалого перебування в грецьких колоніях Малої Азії, прийняв запрошення короля Македонії Філіппа II — перейняти на себе виховання Фі-

ліплого сина і престолонаслідника, славетного **Олександра**, що мав тоді тринадцять років від народження.

Образ філософа Аристотеля, в характері «виховника» та навчителя Олександра Великого, належить до найбільш поширених і емоційно зворушливих в усій історії філософії; проте реальну вагу цього семирічного «виховання» не слід перецінювати. Аристотель, що потрапив до македонського королівського двору напевне не стільки через власну репутацію (натоді ще поглядно невелику), скільки через пам'ять про його батька Нікомаха, що був колись двірським лікарем Філіппового батька й попередника — короля Амінти — хібащо за перших трьох років його перебування в Македонії міг приділяти своєму «вихованцеві» систематичну увагу, бо від 16 років віку Олександра був уже сливе вповні заангажований політичними та воєнними справами. Та й засадниче йшлося не про «виховання» в модерному — насамперед моральному — сенсі, але радше про надання молодому принцові певного літературно-наукового та, в найпершу чергу, реторичного шліфу (бо за тієї доби, за IV сторіччя до Р. Х., вже й від володарів вимагалось володіння красномовством). Що до цього долучались ті чи інші теоретичні міркування з галузі етики та політики — не підлягає сумніву; проте ні в пізнішій політичній діяльності Олександра, автократичній і централістичній, ні зокрема в його культурній політиці, скерованій на згладжування національно-етнічних відмін між його грецькими й не грецькими підданцями, ані навіть в особистій моральній поведінці Олександра, такій далекій від Аристотелевої засади «золотої середини» — ані найменшого впливу етично-політичних учень Аристотеля не знаходимо, і мабуть за гдиний цілком певний позитивний наслідок цілого «виховання» повинне правити велике захоплення Олександра гомерівським епосом (і героїчними постатями «Іліяди» зокрема), бо й за поетикою Аристотеля Гомер становить неперевершений взірць епічної поезії (проте драматичну Аристотель ставить принципово вище). Що Олександр за своїх походів в Азії наказував надсилати до Аристотеля рідкісні тварини та рослини і інші азійські дивовижі, для поповнення його природничих колекцій — річ цілком правдоподібна адже й у характері двірського історіографа супроводив Олександра Аристотелів близький родич і учень Каллістен. Проте цей Каллістен кінець-кінцем потрапив у неласку в дедалі деспотичнішого «володаря світу» через свій моральний ригоризм та незалежну поведінку і, будучи — мабуть фальшиво — обвинувачений у співучасті в спробі двірцевого перевороту, 327 р. до Р. Х. був Олександром ув'язнений, а незабаром і страчений. Якою мірою ця трагічна подія відбилась на особистих взаєминах філософа і його колишнього учня — лишається невідоме.

335 р. до Р. Х., коли Олександр розпочав був завоювання Азії. Аристотель повернувся до Атен і заснував там, за зразком Платоново «Академії», власну філософічну школу, що одержала назву «Лікей» — за ім'ям суміжного «гімнасія» (спортової площадки для юнацтва), присвяченого богові Аполлонові Лікеєві. Інша назва прихильників Аристотелевої філософії — «перипатетики» (і самої філософічної системи, як «перипатетичної») — походить від особистої звички самого Аристотеля, перейнятої пізніше і його послідовниками — навчати не стоячи чи сидячи, але повільно прогулюючись садом (грецьке *peripateo* — «прогулююся»), мабуть із

метою компенсувати в такий спосіб брак таких звичних кожному тодішньому грекові гімнастичних вправ. На відміну від Плятонової «Академії», Аристотель запровадив у своїй «школі» два ступені навчання — ранкові виклади власне наукового змісту для «кваліфікованих» учнів і вечірні — для ширшої аудиторії, що були популярніші і значною мірою складалися з практичних вправ у красномовстві. Діалогічного засобу навчання Аристотель — протилежно до Сократа і Плятона — не застосовував, скільки можна судити з його власних писемних творів, які дуже часто наближаються до форми конспекту складеного в характері основи для усного викладу, а в деяких випадках мабуть є конспективними записами такого викладу, зробленими кимсь з учнів. Втім Аристотель писав також і діалоги (загальноприступного характеру), що були високо оцінювані пізнішими античними літературознавцями за гарний літературний виклад, але до нас не дійшли; це тим прикріша втрата, що збережені твори Аристотеля мають виклад дуже сухий, незрідка важкозрозумілий через певний надмір абстрактних формулювань, і ні на які літературні якості засадниче не претендують.

По 12-річній навчальній і постійно сполученій з нею письменницькій діяльності в Атенах, Аристотель був змушений спішно залишити їх, бо несподівана смерть Олександра Великого у Вавилоні (323 до Р. Х.) раптом викликала чи не по всій Греції антимакедонський політичний рух, і Аристотель, в характері особи персонально близький до македонського двору, зазнав судового обвинувачення в «неповажанні богів»; як і у випадку з Сократом, це просто значило, що з власне політичного боку не було до чого формально причепитись, отже лишалось тільки робити ставку на примітивні почуття тодішньої народної маси, для якої всі філософи були більш-менш «нечестивці». Проте Аристотель, — як сам він тоді комусь сказав або написав — «не хотів дати атенцям привід іще раз завинити проти філософії» (по страті Сократа) і, не чекаючи на суд, переїхав до міста Халькіді на острові Евбої, де він посідав волю і міг тимчасово перебувати в цілковитій безпеці. Війна між Македонією і очолюваним Атенами союзом грецьких республік (т. зв. Лямійська війна, за ім'ям фортеці Лямії в Тессалії) скінчилась вже 321 р. цілковитою капітуляцією атенців та їх союзників, але Аристотель цього вже не дочекався: він помер 322 р. в Халькіді від якоїсь багаторічної хвороби шлунку.

Про **рукописні твори** Аристотеля розповідається в пізнішого грецького географа **Страбона** (66-24 до Р. Х.), начебто Аристотель перед смертю заповів їх своєму найближчому учневі **Теофрастові** (з острова Лезбосу), якого він рівно ж призначив на свого наступника щодо керування «Лікеєм». По смерті Теофраста рукописи потрапили через різні перипетії до містечка Скепис у Троаді (біля малоазійського побережжя), де й пролежали в якійсь пивниці, аж доки їх «відкрив» і придбав філософ Аелліконт (десь коло 100 р. до Р. Х.). По смерті Аеллікона вони потрапили, за східного походу диктатора Сулли (т. зв. 1. Мітрідатова війна) з Атен до Риму (86 р. до Р. Х.), де нарешті граматик Тиранніон опублікував їх, не спромігшись виправити ті дефекти, яких вони зазнали були через довге перебування в підземному приміщенні. Цим, мовляв, пояснюється, з одного боку, мала відомість Аристотелевих творів за II і II сторіч до Р. Х., а з другого — дуже пошкоджений стан їх тексту.

До малої популярності Аристотелевої філософії за т. зв. геленістичної доби ми ще повернемося — вона має свої особливі причини; що ж до стану збережених до нас текстів, то він справді хаотичний, проте зовсім не такий, на який би слід було чекати за оповідання Страбона: випадкових і, сказати б, механічних прогалин у тексті поглядно небагато, зате безліч зайвих повторень, подвійних редакцій того самого твору, непослідовностей у порядку викладу, незакінчених частин і т. і.; коротше кажучи, це здебільшого самі не відредаговані остаточно матеріяли до публікації — правдоподібно, в тому вигляді, в якому вони залишилися були по Аристотелевій смерті. Страбонове оповідання навряд чи можна вважати за легенду, бо занадто вже малою є хронологічна відстань між часами Апеллікона і самого Страбона; але воно стосується лише до певної редакції певних Аристотелевих творів; були напевне і інші редакції інших (а може, почасти й тих самих) творів, зокрема опублікованих ще за життя Аристотеля, проте з того до нас сливе нічого не дійшло.

Переводячи до **філософічної системи** Аристотеля (в тому вигляді, в якому вона відбилася у збереженій до нас частині його творів), слід насамперед підкреслити, що ця система має тенденцію поширитись аж до енциклопедичного охоплення всіх існуючих наук. В дуже численних з-поміж своїх творів Аристотель виступає в характері основоположника, або ж принаймні першого систематизатора, цілої низки **окремих** наукових дисциплін — формальної логіки (яка від Аристотеля аж до середини 19. сторіччя закінченому, радше — фрагментарному вигляді, психології, екології дуже мало змінилась), реторики, поетики (щоправда, в зовсім невеличкій, механіки, фізики, астрономії та метеорології (давніші за Аристотеля астрономічні трактати безперечно існували, але до нас не дійшли), зоології взагалі та фізіології тварин зокрема (в цій галузі багато писав був іще **Демокрит**, але невідомо, якою мірою систематично). В усіх цих окремих галузях наукового знання, які насьогодні — за винятком логіки і психології — розглядаються, як засадничі **не пов'язані** з філософією, т. зв. емпіричні (досвідні) наукові дисципліни, наука завдячує Аристотелеві дуже багато чого, а насамперед — саму методу систематизації досвідного знання; проте, з другого боку, пов'язуючи основні елементи тих дисциплін із своїми власне філософічними (метафізичними) засадами, Аристотель тим самим ставив певні межі не самому лише досвідному дослідженню, але й творенню дальших наукових гіпотез. Отак, наприклад, т. зв. Копернікова гіпотеза про обертання планет (із Землею включно) навколо сонця була відома вже й давнім грекам: це т. зв. «геліоцентрична» система астронома Аристарха Самійського (середини III сторіччя до Р. Х.); проте Аристотель сканізував був систему «геоцентричну» (з Землею в осередку всесвіту), і його авторитет переміг аж на сливе для тисячоріччя, хоч метафізичні засади Аристотелевого геоцентризму не мають з астрономічним досвідом нічого спільного. Таким чином, практикована Аристотелем наукова (і то засадничі філософічна) систематизація досвідного знання мала, поряд з валичезними додатними, рівно ж і дуже істотні від'ємні риси. Щоправда, якби Аристотель не припустив був — з мотивів науково аж ніяк не виправданих — існування великої маси суходолу по той бік Атлантицького Океану, і то на порівняно невеликій відстані від європейського

побережжя, — то хто знає, чи Колумб зважився б на свою епохальну подорож!

В більшості випадків не знаємо, якою мірою Аристотель у своєму трактуванні отих спеціальних наук залежав від власних попередників; в єдиному випадку, коли можемо це прослідити — в анатомії та цілій медицині, на основі давніших за Аристотеля трактатів славного «батька медицини» Гіппократа та його безпосередніх учнів (2-ої половини V сторіччя до Р. Х.), ця залежність виявляється дуже значною. Через це — а рівно ж і через сливе цілковиту непереконливість Аристотелевих метафізичних засад стосовно до всіх спеціальних наук — не застановлятимемось тут на характеристиці дотичних поглядів Аристотеля, але відрасторчої частини його філософської спадщини — до засад Аристотелевої переїдемо до безсумнівно оригінальної та історично плідкової метафізики, етики і політики.

Аристотелева «метафізика», чи то, як каже сучасна філософія, «онтологія» (вчення про буття взагалі, про найсуттєвіші принципи існування та відповідні поняття) — бо термін «метафізика» є випадкового походження і самому Аристотелеві не належить*) — становить лише певну модифікацію Плятонового «об'єктивного іdealізму», проте модифікацію своєрідну і значно глибше, ніж у самого Плятона, розроблену. Детальна критика, якої Аристотель завдає Плятоновому вченню про «ідеї», зводиться в основному до таких двох пунктів:

По-перше, ідеї в Плятона є відірвані від реальних (індивідуальних) речей, існують неначе окремо від тих речей, а в такому випадку вони становлять собою самі лише абстрактні «повторення» реальних речей, зайві в пізнавальному відношенні. Насправді, — твердження Аристотеля, — ідея (чи то, за частішим його слововжитком, «ейдос» — «вид, різновид») певної речі існує лише в ній самій: як немає індивідуальних речей без свого «ейдоса» (тут можна перекласти — «типу»), так немає й ейдосів-типів без окремих черей, в яких та типізація відбувається. — Цей аргумент є зовсім слушний, проте не цілком справедливий супроти Плятонових «ідей», які в багатьох випадках (хоч і далеко не скрізь) теж надаються до розуміння їх, як «типів, що в самих речах».

По-друге, Плятонові ідеї, мовляв, не містять у собі принципи руху, а буди нерухомі, вони й не правлять за основу руху окремих речей і не пояснюють його. — Дійсно, поняття руху (чи то, загальніше кажучи, всякої зміни) розглядається в Плятона хібащо в мітичній формі викладу, яку Аристотель категорично відкидає, як несполучну з інтелектуальним (раціональним) зрозумінням. Щоб заповнити цю прогалину, Аристотель істотно змінює Плятонове поняття «матерії» і ставить цю останню в певний — відповідний і постійний — взаємостосунок із «формою».

Аристотелева матерія — то не є якесь невиразне «власне кажучи, ніщо», як у Плятона, але свого роду «субстрат» (матеріальний, в сучасному розумінні слова) всякого реального буття,

*) Аристотель каже, замість того, про «першу (цебо первинну) філософію». Термін «математика» постав із того, що дотичні 14 книг (без окремого заголовку) містять у кодексі Аристотелевих творів безпосередньо після (грецькою мовою — *meta*) творів із фізики (які, зрештою, теж містять чимало «метафізичних» проблем, які рівно ж і окремий трактат «Категорії»).

субстракт, що безперервно оформлюється і переходить від однієї форми до іншої. Всередині самої «форми» Аристотель розрізняє аж три «причини»: 1. «ейдос», тобто тип; 2. рушійний принцип; 3. «тельос», тобто мета, ціль, досконалість. — На важко добачити, що це є, власне, лише три різні функції (чи то «аспекти») тієї самої «форми», яка, за своєю нормативно-типизуючим діянням на матерію, цілком відповідає Плятоновій «ідеї». Форма речі — це її «актуальність», річ, як вона дійсно є; матерія речі — це сама лише її «потенція», сама можливість її виникнення. Само виникнення (як рівно ж і всяка зміна) відбувається за розумним і раціонально зрозумілим законом, бо всяка форма містить у собі «тельос» речі — мету її існування. Тим самим Аристотель запроваджує в світовий порядок т. зв. телеологічний принцип-причину пов'язується з ціллю і значною мірою отожднюється з нею. Як говорить сам Аристотель у III книзі «Метафізики»: Приймається, що всі різновиди причин можуть збігатися у тому самому; отак (наприклад) стосовно до будинку, коли рушійним принципом є будівник і його вміння, ціллю — (готовий) предмет, матерією — земля й камінь, а ейдосом (типом) — поняття (будинку)».

Або ж, ще виразніше, стосовно до душі людської (в трактаті «Про душу», книга II):

«Душа є для живого тіла причиною і основою. Це можна твердити в різних відношеннях; проте душа однаково лишається причиною за кожним із трьох визначених різновидів. Бо вона є і рушійним принципом, і ціллю (існування тіла), і в характері сутності (цебто ейдоса-типу) одушевлених тіл душа є причиною».

Таким чином душа становить, за специфічно аристотелівським терміном «ентелехію» (органічного) тіла — його «цілеспрямованість та цілеосягнення». Але тим самим індивідуальна душа існує лише в тілесному організмі і перестає існувати разом з ним: душа без тіла, мовляв, така сама неможлива річ, як і «ходіння без ніг». Інша справа — розум (чи то мислення, сенс, грецьке „*нус*“): розум людський складається з розуму пасивного (індивідуального) і розуму активного; перший з них є так само смертний, як і душа, другий збільшається з сенсом і законом існування всесвіту і є такий самий відвічний та довічний, як і сам всесвіт.

Отже не розв'язана в Плятона до кінця проблема індивідуального безсмертя розв'язується в Аристотеля категоричною неґацією, і то з надзвичайною логічною послідовністю: ніщо індивідуальне не може бути безсмертним, бо це суперечило б самому поняттю індивідуальності; все індивідуальне є змінне і тим самим смертне; навпаки, все понадіндивідуальне є незмінне, цебто безсмертне, отже й «світовий розум».

Меншу консеквентність виявляє Аристотель у своїй теології, х, тут непослідовною є радше термінологія, аніж суть. Аристотелеве «божество» (*to theion*) є, суттю, лише умовною назвою для сукупності світотворчих (точніше кажучи — світонормуючих, бо ж світ є вічний) «форм». Щоправда, поряд із цим в Аристотеля міститься і вчення про Бога, як «першого рушій», який рухає все, сам не рухаючись, а лише викликаючи в усьому прагнення до себе, як до найвищої досконалості; ало цей рудимент Плятонового напівмістичного вчення про «божественний Ерос» (див. «Аванґард», ч. 12-13, 1954, ст.47) виявляється в цілокупній Аристотелівській системі зовсім зайвим складником: через внесення телеологічного принципу в саму природу речей, система вже не потребує ніякого

окремого від тієї природи нормативного чинника. — «Бог і природа нічого не роблять безцільно» — каже Аристотель, і тим самим викриває докорінно притаманний його системі пантеїзм, лише зовнішньо прихований вживанням самого слова «Бог» (або «божество»), тим часом, як у Платона пантеїстичні й теїстичні тенденції ще перебувають у стані якоїсь непевної рівноваги.

Суттєві внутрішні суперечності цієї системи наймаркантніше виявляються в похідних від неї висновках етичного характеру: категоричний оптимізм — бо ж усе в світі прагне й досягає досконалости, через перехід з нижчих форм до вищих — і поряд із цим цілковита проминучість людської особистости; фактичне обоження всесвіту — але без тіні тих релігійних почуттів, що так характеристичні для Платона; визначення щастя людського, як «діяльності душі згідно з (притаманною їй індивідуально) чеснотою та згідно з розумом» — але ж ті індивідуальні чесноти є так само скороминущі, як і сама індивідуальна душа. Моральне вчення Аристотеля є цілком ідеалістичне за своїми нормами; всі зовнішні чинники, як от здоров'я, краса, добробут, соціальне становище, дружні зв'язки, родинне щастя — оцінюються, як самі лише додаткові умови, що певною мірою сприяють належній душевній діяльності; проте саме ця душевна діяльність начебто осягає свого завершення в акті інтелектуального пізнання. Консеквентний індетермінізм: «чеснота залежить від нас самих, а так само й нищість»; але найвища чеснота — це таки розум (*nus*), і то в сенсі здібности до раціонального (наукового) розуміння; немов би та здібність справді залежала від самої людської особи!

Аристотель встановлює (в своєму головному етичному творі — в т. зв. «Нікомаховій етиці») складну й почасти дуже штучну схему «моральних чеснот», за принципом «золотої середини» — мовляв, кожна моральна чеснота становить щось середнє й проміжне між двома протилежними вадами (як от «хоробрість» — між «боязкістю» та «дерзкістю», «гордість» — чи то радше «самоповага» — між «приниженістю» та «бундючністю», і т. і.); проте вищими за всі моральні чесноти є чесноти «пізнавальні», а саме — «вмілість» (чи то «вміння»), «розсудливість», «розуміння» і «мислення». Найвищою з них — «мислення» — осягається філософічне (наукове) знання, а це й становить найвище щастя людське: «якщо мислення (чи то розум — „*nus*“) є щось божественне в порівнянні з людиною, то й згідне з мисленням життя є божественне в порівнянні з (звичайним) життям людським; а не слід — як то радять нам поети — дбати, як людині, про людське, і як смертному — про смертне,

Політика (або, за модерною термінологією, соціологія, на відміну від політики, як практичної діяльності) вперше набуває в Аристотеля, протилежно до суто теоретичних конструкцій Платона та його попередників, певних рис позитивної і історично-порівняльної науки. Відомо, що, в характері попереднього оброблення історичних матеріалів до своєї просторої, проте незакінченої «Політики» (у 8 книгах), Аристотель склав був аж 158 «політій»-монографій про історію та систему державного ладу 158 грецьких і не грецьких держав та державок (з них до нас дійшла сама лише несподівано знайдена в Єгипті 1899 р. «Атенська політія», та й та в неповному вигляді). Тож соціологічні узагальнення Аристотеля незрідка вражають сполучення глибокої проникливости та солідної уґрунтованости і значною мірою збері-

гають своє засадниче значення аж досьгодні. З другого боку, в жадному іншому творі Аристотель не виступає так маркантно в характері людини своєї нації і своєї доби, як типовий грек клясичного періоду давньогрецької історії. Заснування великих монархій Філіппа і Олександра Македонських відбулось для нього непомітно; його «нормальна» держава — це типово грецька «держава-місто», з засаднице необмеженими правами державного механізму супроти абичтїх приватних інтересів. «Держава, — каже Аристотель, — виникає заради життя, проте існує заради морального життя». Отже держава повинна виховувати громадян і забороняти їм усяку «негідну громадянина» діяльність; хліборобство та ремісництво слід покладати на прийшлих чужоземців (цікава опінія з боку філософа, що сам сливе ціле своє життя мешкав по чужих державах!), а в першу чергу — на рабів; рабство є інституція не лише необхідна (бо ж заступити рабів могли б хібащо нечувано вдосконалені машини), але й цілком справедлива, бо самі лише греки, за вдачею, існують для свободи, а «варвари» — для рабства.

Державний лад оцінюється в Аристотеля не лише сам із себе, але й залежно від свого функціонування: він функціонує добре або зле відповідно до того, чи правлячі віддають перевагу спільним інтересам держави, а чи своїм власним. Поза тим, що більш зосереджена влада, то більш вона здатна чинити як добро, так і лихо. Тому з трьох засадничих різновидів державного ладу монархія є або найкращим, або ж найгіршим. Добрі монархи існували хібащо за героїчної (легендарної) доби, а теперішні — самі лише «тирани» (цебо корисливі диктатори). Під практичним кутом зору — а Аристотель скрізь дбає про практичну придатність своїх теоретичних висловків — найкращий державний лад становить некорислива аристократія, проте аристократія корислива (олігархія) небагато чим краща за тиранію. Нарешті демократія — це найгірший з добрих (некорисливиx) способів урядування і найкращий з лихих (корисливиx); бо в демократії спільні інтереси держави і приватні інтереси народної маси навіть теоретично ледве надаються до розмежування. Демократія це державний лад, який заповідає найменше користи (очевидно, моральної), проте й найменше шкоди.

З двох різнорідних складників Аристотелевої системи пізніші філософи--перипатетики брали переважно не телеологічний ідеалізм, але науковий емпіризм спеціальних наук. Якраз максимальна наукоподібність Аристотелевої системи та її цільний зв'язок із спеціальними науками робили її поглядно непопулярною за гелленістичної та римської доби, коли від філософії сподівалось насамперед моральних догм і певної компенсації релігійного почуття за зникаючого античного політеїзму. З другого боку, філософи-перипатетики дуже багато зробили щодо розроблення та систематизації античних культурно-історичних і природничих наук, проте в галузі властивої філософії не виявили великої плідности, обмежуючись, щодо цього, здебільшого на коментуванні творів самого Аристотеля. Сливе до кінця античної доби система Аристотеля лишалась свого роду «філософією для вчених»; а що саме з неї зробили пізньо-античні філософи-неоплатоніки, а ще пізніше — араби і, базуючись на арабах, католицькі філософи середньовіччя — про це мова буде далі, у відповідних частинах цих «Нарисів».

Релігія і філософія індусів

Вступ

Про Азію майже до останнього часу серед європейців панувала думка, що народи її довгі віки перебувають в стані якоїсь сплячки. Тому й шкільні підручники з нової історії фактично були підручниками з історії Європи. Історики середньовіччя ще згадували про гуннів, татар, про їхні напади на європейські народи. За те автори нової всесвітньої історії ставили справу так, ніби в світі існує лише Європа і європейці. Коли ж згадувались дуже коротко позаєвропейські країни, то лише в зв'язку з колоніальною політикою європейських держав.

Такий погляд на Азію й азійські народи має під собою певні підстави. Частина азійських народів, особливо ті, що живуть в північних лісах, або кочують по неосяжних степах Азії, стоять на дуже низькому рівні культури і тому не можуть відігравати значної ролі у всесвітній історії людства. А такі народи, як китайці, перси, індуси, що створили досить високу національну культуру, — довго не виявляли жадної активності в політичному міжнародному житті і були в ньому фактично об'єктами, а не суб'єктами. Єдиним винятком у цьому була Японія, «країна сходячого сонця», що якось ніби несподівано й раптово виступила на арену всесвітньої історії, як країна з войовничим населенням і досить високою культурою.

Але останній час, особливо після другої світової війни, активність виявляють й інші народи Азії, в першу чергу китайці. Активізуються також народи Індокитаю, Індії, Ірану та ін. Тут рух іде по лінії боротьби за національну незалежність проти колонізаторів.

Можна бути певним, що рухи з кожним роком будуть посилюватись. Схід прокинувся і починає діяти.

Тому цілком природно у багатьох європейців виникає турботна думка: як буде діяти Схід, куди він спрямує сили свого багатомільйонного населення, що в декілька разів перевищує населення Європи?

Турботливість цієї думки посилюється ще в зв'язку з тим, що большевицька Москва, прагнучи захопити владу над цілим світом, дуже спритно використовує прагнення азійських народів до національної самостійності і підбиває під свої впливи нові й нові азійські країни.

Тому кожний думаючий європеець в сучасних умовах напруженої боротьби двох світів не може бути байдужим до минулого й сучасного азійських народів.

Більше уваги Сходові мусить присвятити й українська молодь, для якої можливо в скорому часі проблема Сходу буде мати не тільки теоретичне, а практичне значення.

Релігія індусів. Політеїзм.

В історії людства завше велику ролю відігравала ідеологія, зокрема релігія. Історія дала численні переконливі докази правдивості такого твердження. Це перш за все величезний вплив християнства на культуру, мораль, звичаї і побут народів. Таким же

переконливим доказом впливу релігії на історію народів може бути магометанство. До Магомета народи Південно-Західньої Азії являли собою окремі, мало чим зв'язані племена кочовників. Проповідь Магомета об'єднала їх в могутню цілість, що швидко підкорила собі Передню Азію, Північну Африку, докотилась до Іспанії і нарешті підкорила Візантію.

Для людини, що хотіла б ґрунтовно ознайомитись зі Сходом, треба бодай в основному пізнати релігійні вірування і філософічні вчення азійських народів.

Тому ми й вибрали темою нашої статті релігію й філософію індусів. На цій темі ми зупинилися саме тому, що історичні шляхи цього народу ще чітко не визначені, а проте історія людства в цілому великою мірою залежить від того, яким шляхом підуть індуси: чи вони, подібно до китайців, підпадуть комуністичним впливам Москви, чи вони підуть в ногу з демократичним вільним світом, чи може в своєму історичному розвитку якоюсь іншою, своєю дорогою.

Релігія старовинних індусів має багато спільного з релігією інших індоєвропейських народів: греків, слов'ян, германців та інших. Це пояснюється спільними походженнями цих народів.

Як і в інших індо-європейських народів релігія індусів в старовинні часи була політеїстичною. Вони обожнювали сили природи, переважно явища світла, як зорю, вогонь та ін. Тому старовинні індуси взагалі називали богів «деवास», — світоносні. Вони уявляли їх в образі людей, наділяли їх бажаннями, пристрастями, волею. Інакше кажучи, релігія індусів, будучи політеїстичною, разом з тим була і антропоморфічною. Але антропоморфізм релігії індусів не був таким чітким, плястичним, як антропоморфізм старовинних греків. У греків боги виступають як чітко окреслені людські особистості, що відрізняються від людей лише своєю могутністю і безсмертністю. Напр., Зевс чітко відрізняється від Аїда, Посейдона, тим більше від Гефеста; Гера відрізняється від Артеміди, Афіни Паллади, а тим більше від Афродити. Тому славетні грецькі скульптори могли в таких виразних і чітких формах подати образи грецьких богів.

Уявлення індусів про своїх богів більш розпливчасті і туманні, а зате більш піднесені. Ось як у гимнах Вед відбито образ Зорі: «Завше юна, завше нова Зоря відроджується, щоб розбудити всі істоти».

«Подібно до легкої діви, о богине, ти підходиш до місця, де приносяться жертви».

«Твердо і з усмішкою ти йдеш попереду з оголеними грудьми. Подібна до дівчини, що її обмила мати, ти сяєш красою тіла».

«Блаженна Зоре! Сяй над нами! Жадна з попередніх Зорь не була краща за тебе».

Сидячи коло вогнища, індуські співці співали:

«Дай нам, о Агні (огонь), хоробрих друзів, щастя, добру родину й багатство!»

Пантеїзм. Браманізм.

Такий світлий, оптимістичний характер мала релігія старовинних індусів, коли вони ще не перейшли Гімалаяв, і в перші часи після того, як вони опанували Індостан.

Але поступово релігія їх набуває песимістичного характеру. Цьому в першу чергу сприяла сама природа Індії, з її розкішною

рослинністю, великими і страшними тваринами джунглів, що на кожному кроці загрожували життю і людині. Людина почувала себе малою і слабою серед такої могутньої природи.

Разом з відходом від оптимізму релігія індусів поступово відходить від політеїзму у бік пантеїзму.

Всі численні боги індусів об'єднуються під владою одного бога, що зосереджує в собі ідеальну силу, дух молитви, або священного слова. Ім'я йому — Брама.

В одному з гимнів Ріг-Веди про нього сказано:

«Він дає життя і силу, і самі боги призивають на себе його благословення. Безсмертність і смерть є лише його тіні. Якого ж бога ми вшануємо всепаленням?»

«Гори, вкриті снігом, і далекий морський потік провіщають його могутність, і десниця його наповнює весь світ. Якого ж бога ми вшануємо всепаленням?»

«Його могутній зір поширився над водами, що несуть силу і добро, і над богами. Він над богами єдиний бог. Якого ж бога ми вшануємо всепаленням?»

Цей єдиний бог — Брама стає джерелом всього, що існує в світі, основою буття, яке є його еманациєю. Але це не сліпа, байдужа до всього сила. Брама творить все, що існує, з любови, яка поєднується з бажанням.

Ось як індійські мудреці вчать про виникнення світу:

«Перед цим нічого не існувало, ні буття, ні небуття, ні світу, ні повітря, ні неба. Що ж тоді оточувало всесвіт? Де було вмістилище води. Де була непросякнена глибина повітря? Не було смерті, не було безсмертя, ні денних, ні нічних світил. Але він один дихав, не дихаючи, заглибившись у свої думи. Він нічого, рішуче нічого не чув, крім самого себе. Темрява була обгорнена темрявою, і вода не блищала, він спочивав в порожнечі, що носила його, і нарешті силою свого розумового палання створив цей світ. А хто знає? Хто може сказати, звідкіль всі ці істоти, звідкіль усе це створіння. Боги були створені тому, що він хотів створити їх, але звідкіль він сам? Звідкіль з'явився цей різноманітний світ? Може він сам собою тримається? Тільки він може знати все, він, що з височини неба дивиться на підвладний йому всесвіт. Вічний, всезнаючий, всепросякаючий, повний радости, чистий, мудрий і звільнений Брама є розум і щастя».

«Всемогутня, всюдисуща сила блаженна. Вона сяє, як золото, в світлі сонця і в очах людини. Брама — ефічний початок, джерело світу, до якого все повертається. Брама — дихання, в нього все занурюється і в надрах його все народжується. Він — світло, що сяє в небі і на землі, всюди в світлі і в людях. Він дихання і розум, безсмертний, вічний і блаженний, що зливається з Індрую... Як павук випускає павутину і знову втягує її, як рослини виходять із землі і туди ж повертаються, як волосся на голові і тілі росте у живої людини, так і світ виходить від Передвічного».

Але Брама не тільки творець всесвіту, — він разом з тим і руйнує його.

«Від сну він переходить до бадьорости і від бадьорости до сну, без перестанку дає життя всьому, що рухається і що стоїть на місці, потім він все відкидає і залишається непорушним. Без кінця світи творяться і руйнуються, і Верховна Істота, ніби граючись, відновлює їх».

Таким чином індуси спочатку об'єднували в особі Брами силу творчу й руйнуючу, але потім Брама залишився як творець, силу ж руйнуючу втілив в собі Шива. Завдяки йому засихають рослини, юнаки стають старими, ріки зникають в морях. Це — бог смерті й руйнації. Як би він діяв один, світ би зник. Але йому протидіє Вішну, що спасає світ.

Таким чином у індусів створилось вчення про трійцю — тримутрі. Але Брама, Шива і Вішну — це лише прояви тієї ж самої сили. Різниця між ними лише уявна. Божество виявляється в трьох формах: в творенні, в руйнуванні, і відродженні, але воно одно.

Вчення про тримутрі — індійську трійцю з'єднується з вченням про втілення Вішну. Світові загрозувало знищення. Врятував його Вішну. Він є носій добра, справедливості і любові, що шириться на землі святими і мудрецами.

Браманізм учить, що душа людини безсмертна. Але вчення їх про безсмертність душі відрізняється від вчення інших релігій, зокрема юдейської і християнської. Браманісти вірять у відродження душі. Після тілесної смерті душа людини відроджується, при чому умови існування людини міняються відповідно до попередньої поведінки її. Чим краще поводи́ла себе людина, тим на вищій ступінь життя після тілесної смерті підноситься вона, і навпаки.

На цьому вченні про відродження душі браманісти будують досить високу систему моралі. Вони стоять на тому, що в світі панує моральний закон, як основний закон буття. Кожний вчинок людини, кожна думка її неминуче тягнуть за собою певні наслідки, добрі або злі. Тому ніхто не відповідає за чужі вчинки, кожний відповідає за свої.

На цій zasadі браманізм будує і приписи моралі. Оскільки все буття є вияв, або еманация божества, то на першому пляні браманісти ставлять чисто релігійні чесноти: віру в Бога, молитву, смиренство. Браманісти засуджують гордощі. Людина, — як учать вони, — не мусить пишатися своїми дійсними або уявними чеснотами, а навпаки, скорше усвідомлювати свої хиби. Приписи браманізму, щодо ставлення до людей і навіть тварин відзначаються високою гуманністю. Треба до всіх, не тільки до людей, а й до тварин ставитись з уважністю і любов'ю. Тому браманізм засуджує убивство тварин.

Тим більше з любов'ю треба ставитись до людей, навіть до тих, що роблять нам зло. В законах Ману сказано:

«Той, хто прощає тим, що ображають його, одержить блаженство на небесах, а той, хто мстить їм, буде кинутий у пекло» (Закони Ману VII, 312).

Дуже високо браманісти ставлять родинні чесноти: пошану до батьків, згоду і любов між подружжям, уважає ставлення до жінок. «Всюди, де жінки користуються пошаною, боги задоволені, а коли їх ображають, то даремним буде всяке благочестя».

«Батько стоїть вище сотні вчителів, мати стоїть вище тисячі батьків. Безчесний той, хто не шанує батьків, — це головний обов'язок людини; всі останні мають другорядне значення».

Так саме браманісти вимагають чулого ставлення і піклування про старих, слабих і убогих.

Великою хибою браманізм є те, що він намагається підвести релігійні засади під розподіл населення Індії на касты. Фактич-

но цей розподіл виник в наслідок того, що старовинні індуци, втиснувшись в Індію, підбили під свою владу місцеве населення і зробили частину його своїми рабами. Намагаючись надати релігійну основу розподілу населення Індії на касты, — брамінів, вояків, робітників і рабів, або паріїв, — і освятити релігією свій деспотизм, браміни створили вчення про те, що жерці походять з голови Брами, вояки (кшатрії) із рук, робітники — із живота, парії — із ніг.

Браманізм ліг в основу філософічних течій, що виникли в Індії раніш, ніж у Греції. Між ними були течії містичні, сенсуалістичні і навіть атеїстичні. Але перевагу мали перші, себто містичні.

Відбиток містичної течії можна бачити в індуській національній епопеї «Магабараті». В ній провадиться думка, що найвищою чеснотою є споглядання, чеснота чисто духова.

«Вчинки стоять значно нижче, ніж чесноти духа». «Благочестливий духом не dokonує ні добрих, ні злих вчинків»... «Я люблю більше всіх слуг моїх того, хто серцем — друг всієї природи, кого люди не бояться і кому вони не страшні. А ще більше я люблю того, хто не має надій, хто відмовився від турбот людських. І той є гідний моєї любови, хто нічому не радується і нічим не огірчується, нічого не бажає і всім задоволений; він служить мені, і не турбує його нещастя. І полюблю я того, хто однаково ставиться до друзів і ворогів своїх, того, хто однаковий в славі і ганьбі, в теплі і холоді, в стражданні і насолоді, хто не піклується про життя, про похвалу і ганьбу, хто мало говорить, нічому не дивується, хто не має свого житла і служить мені повний великої любови».

Буддизм. Ганді.

Всі ці ідеї містицизму, послідовної пасивности і споглядання знайшли для себе дальший розвиток в системі буддизму. Початок їй поклав Шакія-Муші, прозваний Буддою, себто мудрим. Він походив з царського роду, ще замолоду залишив своїх батьків, став аскетом і проповідником своєї системи. Вчення Будди по суті не можна назвати в стислому розумінні релігією, бо він навіть не згадує про Бога. Фактично це є філософічна система, що має багато спільного з браманізмом, але де в чому істотно відрізняється від нього.

Будда вчить, що буття є велика ілюзія. Все в ньому зв'язане як причина і наслідок. Тому воно являє собою ланцюг, що перебуває у вічному духові (сансара). Лише в наслідок ілюзій ми приписуємо земним речам постійність і реальність.

Разом з тим життя являє собою безперервні страждання. Причиною страждання є бажання, корінь страху, незадоволення і горя. Бажання ніколи не може бути задоволеним, бо буття є міраж, існує лише пустота, яка тільки сама є нерухомою.

Отже, щоб уникнути страждання, треба вбити в собі бажання. Тоді зникає ілюзія буття і людина вступає в стан «нірвани». Нірвана кладе кінець перевтіленням, спокусам, вічному крутовороту життя. Тоді припиняється ілюзія і залишається дійсність.

Але нірвани не можна досягнути самогубством, бо воно є наслідком незадоволення життям і не кладе кінця бажанням. Засобом досягти нірвани є лише відмовлення від всяких бажань, переборення в собі всяких прагнень.

Будучи послідовним у своїх поглядах на життя, як на ілюзію, Будда заперече розподіл людей на касты. Для нього всі люди рівні. «Мій закон, — каже він, — милість для всіх. А що таке закон милости для всіх? Завдяки йому жалюгідні жебраки стають священиками... Мудрець не визнає різниці між тілом владаря і раба... Важливе те, що в найжалюгіднішому тілі мудрець знайде чесноту, яку треба шанувати і поважати... Тому нема такої різниці між брамінном і іншою людиною, як між каменем і золотом, між темрявою і світлом».

Разом з тим Будда відкидає авторитет жерців, заперече релігійні обряди, замінюючи їх моральним обов'язком.

«Всі жертви, — каже він, — що світ може принести протягом року, це все, що може віддати людина з певною метою, не варті й чверти тієї релігійної пошани, що її люди відчувають до чесноти».

Мораль Будди повна гуманности. Він закликає людей до братства, прощення образ, до лагідности й смиренства.

«Приховуйте ваші добрі вчинки і покажуйте свої хиби, любіть людей, любіть всіх». Але треба любити не тільки людей, а й тварин. В одній буддистській легенді розповідається, що Будда віддав своє тіло голодній тигриці, яка не мала сили годувати своїх дітей.

«Не народження, — каже Будда, — робить справжнього браміна, — це не залежить від матері: я називаю брамінном бідняка, що не має жадних бажань... Того, хто без вини зносить образи, удари, кайдани, і відходить тихо і лагідно, я називаю брамінном. І того, хто не б'є ні слабої, ні сильної тварини та й інших не дозволяє бити їх, я називаю брамінном. І того, хто не противиться злу і любіть ворогів своїх і не заздрить заздрісним, я його одно-го називаю брамінном».

Будда також проповідує терпимість до поглядів і вірувань інших.

«Ніколи не слід ганьбити чужу віру, а також не треба робити шкоди іншому. Буває, що треба поважати в другому його віру, що суперечить вашим переконанням. Діючи так, ви зміцнюєте вашу віру і служите вірі іншого. Той, хто з причин відданости своїй вірі нападає на інших, кажучи: „Просвітим їх нашою вірою!“ лише шкодить тому вченню, що він його проповідує. Нехай всі будуть багаті мудрістю і щасливі чеснотами!»

Властивий буддизму дух лагідности і всепрощення найкраще відбитий у розмові Будди зі своїм учнем Пурною, що хотів піти до варварів з проповіддю нової релігії.

«Ці люди жорстокі, гнівливі, — сказав йому Будда. — Коли вони стануть ображати тебе, що ти скажеш?» — «Коли вони мене образять, я скажу: це мабуть добрі люди, — вони ображають мене, але не б'ють і не кидають на мене каміння». — «Але коли вони стануть бити тебе кулаками, що ти скажеш?» — «Я скажу, що це люди добрі, лагідні: вони б'ють мене кулаками, а не ломакою і шаблею». — «А коли вони ломакою стануть бити тебе?» — «Це добрі люди, лагідні: вони б'ють мене ломакою, шаблею, але все ж таки не вбивають мене зовсім». — «А коли вони вб'ють тебе?» — «Це люди добрі, лагідні: вони разом позбавили мене тлінного тіла». — «Іди, іди, Пурна, в країну варварів! Іди, звільняй, звільнений, втішай, втішений: ти гідний нірвани, веди туди інших!»

Такий загальний характер буддизму: повна перевага споглядання над практичним розумом, скрайній песимізм, лагідність і пасивність.

Філософію буддизму дуже високо ставить відомий німецький філософ-песиміст Шопенгауер. Між системою його і вченням Будди є дуже багато спільного.

«Зусилля, що . . . творить серце і сутність кожного явища, — пише Шопенгауер в своєму творі „Світ як воля й уявлення“, — тотожне з тим зусиллям, що виявляється в нас при чистому світлі свідомості і зветься волею. Все, що перешкоджає цьому зусиллю ми називаємо стражданням, все, що сприяє досягненню мети, ми називаємо задоволенням. Оскільки ці явища задоволення і страждання залежать від волі, то вони тим повніші, чим повніша воля. А тому, що всяке зусилля є продукт потреби, то ми відчуваємо страждання, поки воно не задоволене; коли ж воно задовольняється, і задоволення не може продовжуватись, то виникає нова потреба і нове страждання. Звідси, хотіти означає, власне кажучи, — страждати, а оскільки жити означає хотіти, то життя в історії своїй є страждання. Чим вище істота, тим більше вона страждає. Життя людини являє собою боротьбу за існування, в якій вона напевно буде переможена. Життя є вічне полювання, в якому істота, будучи то мисливцем, то дичиною, сперечається один з одним за огидні шматки здобичі: життя — це своєрідна історія страждань, що її можна резюмувати таким способом: воля без мотивів, вічне страждання, вічна боротьба, а в наслідку смерть, і так далі на віки вічні, аж доти, поки наша планета розлетиться на дрібні шматки».

Подібно до Будди, Шопенгауер єдиний вихід із стану вічного страждання вбачає у знищенні самого бажання, в нирвані. Але це не є самогубство, бо людина, що вбиває себе, хоче жити й охоче прийняла б життя, але вона не хоче страждати.

Багато спільного з вченням буддистів і в поглядах Шопенгауера на мораль. Сутність її Шопенгауер вбачає в співчутті. «Той, хто визнав тотожність всіх істот, не робить різниці між собою і іншими: він радіє їх радощам як своїм, в протилежність егоїсту, що визнає себе зовсім чужим для всіх і рахує свою особу єдино-реальною, насправді заперечує реальність всіх інших. Співчуття являє собою той дивний і таємничий факт, завдяки якому роздільна лінія, що з погляду розуму відділяє одну істоту від другої, зникає, і „не я“ становиться деякою мірою тотожним з „я“». Тільки співчуття являє собою реальну основу всякої свободної справедливості і всякої справжньої милосердності».

Вчення Будди поширилось серед багатьох народів Азії; буддистами стали і деякі народи Південно-Східної Європи, зокрема калмики. Але це не є чистий буддизм: тут є багато домішок, що по-суті суперечать духові вчення Будди.

Індуська ідеологія склалась ще за декілька сот років перед народженням Христа. Тому цілком природньо виникає питання: який її стан в сучасності? Це питання має тим більшу підставу, що індуси майже 400 років перебувають в тісних, фактично накинутах їм стосунках з європейцями. Крім того, слід взяти до уваги, що багато молодих індусів учились і учаться в європейських, особливо англійських школах. Здавалось би, що при таких умовах індуська ідеологія мусила б була ґрунтовно змінитись.

Але ґрунтовних змін не сталося, і основи її залишилися ті ж самі, що й сотні років перед народженням Христа. Індія з її більш як 300 мільйоновим населенням залишилась особливим світом, — як 300 мільйоновим населенням залишилась особливим світом, що відрізняється від світу європейського і країн Азії, населеним китайцями, персами і арабами.

Про це з особливою переконливістю свідчить приклад великого індуса Ганді. Ми не будемо зупинятись на його житті та релігійних і філософічних поглядах, але мусимо відзначити, що Ганді лише частково відступив від браманізму і буддизму в бік реалізму. Але основи його світогляду залишилися такими ж, які були властиві індусам декілька тисяч років тому. Це перш за все виключне зосередження уваги на всьому духовому, а не матеріальному, підкорення тіла духові. В галузі моралі — це засади любови, жертовности, заперечення злости і ненависти.

«Як сатиадрагін, — каже Ганді, — себто той, що визнає „пасивний спротив“, він не буде відчувати ніякої злости. Він буде терпіти ненависть супротивника. При цьому, терплячи напади супротивника, він ніколи не буде за них мститись, але також ніколи не буде із страху перед карою коритися наказу, даному в гніві. Якщо ж якась наділена авторитетом особа захоче арештувати того, хто визнає „пасивний спротив“, тоді останній сам добровільно віддасть себе в його руки і не буде протестувати, коли його власність владою буде конфіскована або буде у нього відібрана. Але той, хто визнає „пасивний спротив“, управляє як довірений членсь власністю, він відмовиться від видачі її навіть в тому випадкові, якщо цим він ставить на карту своє життя. Однак він ніколи не буде мститись. „Невідплата“ виключає також всякі прокльони і клятви».

Як і Будда, Ганді засуджує розподіл населення Індії на касты. Так само він стоїть за рівноправність жінок. Крім того, він проповідує повернення до простого життя і толерантно ставиться до всіх релігій.

Нарешті, слід відзначити, що життя Ганді цілком відповідало його поглядам.

Вплив ідеології індусів на політичний стан Індії

Дух пасивности і песимізм релігії і філософії індусів не могли не відбитись на політичному і економічному стані Індії. Погляд на життя, як на вічне страждання, спрямування думки в бік споглядання і самозаглиблення не сприяли в першу чергу високому розвитку матеріальної культури Індії, чого можна було б сподіватись, зважаючи на безперечні інтелектуальні здібности індусів. Живучи серед розкішної, багатющої природи, індуси часто терплять голод і взагалі живуть у досить бідних матеріальних умовах. Будучи оточена Індійським океаном, маючи добрі гавані, Індія не змогла розбудувати доброї морської фльоти і розгорнути широку торгівлю, а допустилася до того, що її природними багатствами торгують чужинці. Так саме ідеологія відбилась і на політичному стані Індії. Є всі підстави думати, що старовинні індуси, які втиснулись в Індію з півночі, були людьми войовничими. Але під впливом браманізму і буддизму войовничість їх зникла. Цим можна пояснити той факт, що вони робили і роблять слабкий спротив завойовникам або й зовсім не роблять його. Ще в IV в. перед Христом Олександр Македонський втиснувся зі своїм не-

численним військом в Індію і майже без спротиву з боку місцевого населення захопив північну частину її. Залишив він Індію тільки тому, що серед його війська, змореного війною і тяжкими переходами, почалось незадоволення.

Те ж саме ми бачимо і в нові віки. Європейські народи без великих зусиль і без великого спротиву індусів підбивають під свій вплив окремі частини Індії і кінець-кінцем обертають її на свою колонію. Спочатку це були французи і португальці, а потім прийшли англійці і з 1612 року стали твердою ногою в Індії. Лише після другої світової війни Індія стала незалежною державою і то лише тому, що ослабла міць Англії, і англійський уряд прийшов до висновку, що для нього краще дати індусам державну самостійність, ніж далі тримати Індію в стані колонії.

Виникає питання, яке ми поставили в початку нашої статті: яким шляхом піде політика Індії в майбутньому, навіть недалекому, а найближчому, бо події розвиваються тепер з надзвичайною швидкістю, стисліше: чи піде Індія тим шляхом, що й Китай, себто підпаде під вплив большевицької Москви, чи включиться в антибольшевицький блок демократичних держав, чи піде якимсь іншим, своїм шляхом?

Маючи на увазі пасивний і песимістичний характер ідеології індусів, можна з певністю сказати, що вони довго ще не будуть особливо активними в міжнародній політиці. У всякому разі такої активності в ній, як китайці, індуси напевно довго ще не будуть виявляти. Це також можна пояснити різницею в ідеології між індусами і китайцями. В той час, як індуська ідеологія відзначається спрямуванням в бік метафізики, споглядання, — ідеологія китайців, зокрема вчення Конфуція, характеризується раціоналізмом і практичністю. Китайці завше робили спротив європейським колонізаторам, і коли європейцям пощастило осісти в деяких місцях в Китаю, то це можна пояснити тим, що китайці не мали відповідної зброї, з якою могли б перемогти європейців, а почасти тим, що торговельні зв'язки з Заходом були вигідні для китайців. У всякому разі Китай не став колонією жадної з західних держав, як стала нею Індія.

Звертає на себе увагу ще й той факт, що китайці дуже охоче йшли в чужинні армії з чисто практичних міркувань. Хто китайцеві платить, за того він і воює. Як відомо, в перші роки большевицької революції в рядах червоної армії було багато китайців і лотишів. Тепер китайці в міжнародній політиці виявляють велику активність, що має характер агресивності.

Про індусів можна з певністю сказати, що вони не будуть агресивними і добровільно не підуть у чужі армії.

Значно складніше питання: з ким підуть індуси, — з московськими большевиками, чи демократичним світом? Сучасна політика уряду Індії ніби свідчить про те, що вона як і Китай, піде з большевиками. Про це свідчить намагання індусів налагодити мирні стосунки з большевиками, поведінка представників Індії в ООН під час корейської війни, а особливо урочиста зустріч Чу-Ен-Ляя і Індії і візити Пандита Неру до Китаю. Виникає питання: які мотиви спонукують індусів до такої політики? Перш за все — це ворожнеча до недавніх колонізаторів європейців і недовірство до американців. Подруге, це намагання утримати нейтралітет і уникнути війни, що цілком відповідає психології індусів, вихованих під впливом браманізму і буддизму. Можна дума-

ти, що надалі в боротьбі двох світів Індія буде утримувати нейтралітет, виступаючи як чинник примирення воюючих сторін.

Але може створитися така ситуація, що стоять осторонь все-світньої боротьби буде неможливо: треба буде стати на той чи інший бік барикади. Коли взяти до уваги ідеологію індусів, то можна сказати, що між ними мало знайдеться прибічників марксизму-ленінізму, на якому побудована вся політика большевиків, внутрішня і зовнішня.

Тому майбутнє Індії, а разом з тим і цілого світу залежатиме великою мірою від політики держав демократичного світу. Зуміють вони переконати індусів, що колоніальна політика західних держав навіки похована; зуміють вони на ділі показати, що союз з Заходом буде сприяти піднесенню матеріальної і духової культури індуського народу, — Індія кінець-кінцем піде з Заходом. Не зуміють цього зробити західні держави, дадуть можливість ширитись без всяких перепон облудній большевицькій пропаганді, — Індія, як і Китай, піде разом з большевицькою Москвою.

Р. Теодорович

На землі стає щораз тепліше

Часто старі люди твердять, що справжньої зими тепер уже немає. Колись зими, в час яких лежав глибокий сніг, а ріки замерзали, було звичайним явищем. З другого боку, ніхто з старшої генерації не думав про те, що йому доведеться переживати такі посухи, які були в 1911 році. Але рік 1947-ий із своїми довготривалими спеками і посухою, які тривали у великій частині Європи, перейшов усі сподівання. Ми мусимо справді призадуматись, чи твердження, що зими стають щораз лагідніші, а наш європейський клімат сухіший і тепліший, — справді є реальним.

Устійнення температури без інструментів, роблені тільки «на око», не є точні. Тому ми не дуже довіряємо твердженням наших дідів. На жаль, виміри і записки про температури сягають дуже недавніх часів. Найстарші спостереження і записки сягають не далі, як 200 років назад. Але вже і за цей відтинок часу позначається злагіднення зимових морозів. Перших 50 літ нашого віку зими ставали значно теплішими. На основі вимірів, зроблених протягом цього найдовшого відтинку часу для однієї європейської місцевості, бачимо, що від 1823-1871 року пересічно кожних 3,8 року була гостра або дуже гостра зима. Вже від 1901-1907 рр. були лагідні зими, аж у 1907 р. зима була сувора. Статистика каже, що під цю пору припадають гострі зими кожних 6,7 літ. На те саме вказують також ще інші спостереження. Альпійські льодовики зменшуються, а північні теж зменшуються та посуваються назад. Це явище льодовиків завважено і по всіх інших частинах світу.

Причини цього зменшення льодовиків слід шукати у тому, що атмосферичні опади, які завжди доповнювали їх, значно зменшилися. Отже виходить, що клімат стає щораз сухішим.

Також за останнього пів сторіччя заобсервовано, що в Арктиці стає щораз тепліше. Пересічні температури в Гренландії і Ісландії, в тих арктичних теренах, з яких ми маємо найстарші дані про температуру, постійно зростають. Також терени плаваючих льодів за останніх кілька десяти років зменшилися.

Згідно з старими хроніками, бачимо, що в році 400 Чорне море було замерзле. Наступного разу воно замерзало в 1620 р. В 763 р. Дарданели були покриті такою льодовою поверхнею, що можна було переходити з європейською на азійський континент. Ще в 1709 р. в околиці Марсилії замерзало Середземне море.

Ми маємо багато доказів на те, що на нашій землі стає щораз тепліше. Коли перенесемося в історію нашого розвитку 50.000 літ назад, час, який для геологів є дуже короткий, опинимося в середині льодової доби. Середня Європа в ті часи мала подібні кліматичні обставини, які сьогодні має Гренляндія. Питання, чи за 50.000 років в центральній Європі будуть рости пальми, є дуже правдоподібним. Льодова доба в історії нашої землі була тільки коротким епізодом. Льодові покрови на полюсах — це тільки залишки з тих часів. Напевно, в інших епохах полюси були вільні від льодів, а кліматичні полоси взагалі не існували. На островах Шпіцбергену, які належать до арктичних теренів, зустрічаємо поклади кам'яного вугілля. Це вказує на те, що колись там повинні були рости тропічні рослини.

Отже, ми можемо сказати, що не землі не тільки від кінця льодової доби ставало чимраз тепліше, але процес цей іде все далі. Причини, які викликали льодову добу, не є ще цілком відомими. Вину приписувано пересуненням полюсів, але це пояснення натрапило на багато труднощів і неясностей. Одна нова теорія припускає, що сонце, разом з усіма своїми планетами, переходило через хмари космічного пилу. Ті хмари абсорбували частину соняшних променів і цим способом спричинили зниження пересічної температури на землі. Це пояснення збігається з обсерваціями, що останній льодовий період не був обмежений до певних теренів, але був зв'язаний із зменшенням температури на всій земній кулі. До цієї думки приєднується також астрономія. Але земля перейшла вже в своїй історії не одну льодову еру. Перед 230.000.000 роками одна з таких льодових ер викликала еру під назвою карбон, в час якої постали поклади кам'яного вугілля.

Після цього періоду наступив період посух. Моря, які заливали деякі частини Європи, повисихали цілковито, залишаючи великі поклади кам'яної соли. Аналогічно до тих часів ми можемо припускати, що знаходимося на початку ери посух, яка триває приблизно 12.000 літ.

Ще за старовинних часів європейський клімат був набагато більше вогким. Картагенський вождь Ганнібаль, ідучи проти римлян своїм походом через Іспанію, Південну Францію і через Альпи до Італії, — провадив із собою велике число слонів. Отже, в ті часи слони могли жити в північній Африці. Тим часом слони змушені були перенестися до центральної Африки, бо тільки там вони знаходять відповідний клімат — гарячий та вогкий. Сьогодні Північна Африка покрита пустинями і степами. Глибоко всередині Сагари можна зустріти рештки старих римських твердинь. Вони вказують на те, що ті безконечні пустинні простори за римських часів не були ще такими сухими, як тепер.

Щораз більше доказів маємо на те, що наш клімат змінюється. Але не тільки природа, але й люди великою мірою вплинули на те, що наш клімат змінюється. Передусім через вирубування лісів. Сьогодні робляться спроби, щоб цю помилку виправити. В Північній Америці засаджується вільні простори деревами, які в минулому столітті безоглядно вирубані.

Людина в світовому просторі

Вже тисячоріччя споглядає людина з подивом і цікавістю дива зоряного неба. Вона спостерігає біг небесних тіл у нескінченному просторі, вона рахує та висновує й припускає, як саме побудований світ, що поза земною кулею. За зняття правил їй за давніших часів лише сила власного зору та сила власного розуму. З тими обома вона не надто далеко посунулася вперед. Великий крок зроблено безнастанно досліджуваним сином землі, коли йому вдалось зв'язати світлове проміння відшліфованим склом і тим наблизити місяць, планети та сонце до себе. Він будував дедалі потужніші телескопи. Перед 200 років найбільші з них мали діаметр на ледве 50 см; сьогодні на Монт-Пальомарі в США стоїть дзеркальний телескоп на 5 м. завширшки. Проте, що важить хоча б і збільшений в багато тисяч разів образ небесних тіл супроти справжнього, «доторканного» сприйняття, до якого могла б спричинитись сама лише подорож у незмірний світовий простір?

Прадавньою є мрія людства — відділитись від землі, злетіти, подібно до птаха, в повітрі. Землю й воду людина зуміла завоювати тисячорічною працею. Лише пізно піднеслась вона в повітря, лише за доби техніки утворила вона собі потрібні для цього сили та зняття. Ще немає 200 років, як людина вперше підійнялась на кілька хвилин із сповненим гарячим повітрям бальоном. Лише 50 років тому вона вперше довірилась керованому нею літакові. Але на сьогодні вже дійшло до того, що вона серйозно обмірковує, як лишити свою планету і вдертись у світовий простір.

По численних робітнях вчених та техніків, в лабораторіях і експериментальних кабінетах, сьогодні працюють без розголосу над здійсненням подорожі в світовий простір. Дослідники з різних країн одноставно заявляють, що вже не може бути сумніву: з тими силами та знаннями, що є сьогодні до нашого розпорядження, це річ можлива — збудувати літаки для подорожі в світовому просторі та стації в ньому. Ракетним літаком із кількома тисячами кілометрів швидкості на годину можна прорвати сферу тяжіння та повітряну оболонку Землі і потрапити в безваговий та безповітряний світовий простір, де немає опору.

Машина на папері вже певною мірою готова. Проте плянувальники сушать собі голову — поза тим, як дістати кілька мільярдів марок — ще й іншим питанням: коли припустити, що машина діятиме точно й служняно, згідно з розрахунками, — то чи так само воно буде і з людиною, яку пошлють разом у всесвіт? Які саме смертельні небезпеки чекають на неї там — це ми можемо почасти певно сказати наперед, а почасти — лише здогадуватись.

Щоправда, на поверхні земній людина спроможна припасуватись до найтяжчих умовин — до пекельної спеки між тропіками, до заморожуючого холоду полярних областей, до розрідженого повітря Гімалайських гір; проте які екстремно незначні ці відхилення від наших нормальних життєвих умов у порівнянні до властивостей цілковитої порожняви поза межею сили тяжіння та повітряної оболонки!

Немає кисню

Вже на височині 7.500 м. дихання без штучного постачання кисню завдає значних прикроців. На височині 15 тисяч м. частка того «життєвого газу» така мала, що людина задихнулася б за 15 секунд. На височині 15 км немає вже ані сліду кисню. Світовий літак має осягти цієї височини приблизно за 2 хвилини. Отже дослідники світового простору мають користуватися з першої миті своєї подорожі аж до свого повороту — по тижнях або місяцях — виключно з того газу на дихання, який вони візьмуть із собою. Проте ця неминучість вже не означає насьогодні особливих труднощів.

Велетенський тиск

Світовий літак муситиме залишити обсяг сили земного тягіння з божевільною швидкістю. Вираховують, що для цього треба трьох ракет, вистрілюваних одна по одній на відстані 1-2 хвилини. Кожний вистріл спричиняється до велетенського прискорення, яке діятиме на пасажирів літака в характері жажливого збільшення тиску — немов би людина потрапила під тягар, що у вісім разів важчий за її власну вагу. При цьому кров витискається з голови до середини тіла, і відразу втрачається свідомість. Проте встановлено, що люди особливо міцної й здорової будови можуть, лежати на спині, витримати семикратний супроти власної ваги тиск приблизно впродовж 2 хвилини. Такий тиск має тривати в світовому літаку лише кілька хвилини. Як тільки літак звільниться від сили земного тяжіння, повертається нормальний тиск; бо дальших прискорень вже не треба: він вільно летить крізь простір, що не становить опору. Питання лише в тому, чи людина, по якихсь 5 хвилинах, потрапить туди живою.

Де верх — де низ?

Всі предмети завдячують на Землі свою вагу силі земного тяжіння. Але у вільному світовому просторі ніяка планетна маса вже не притягає їх до себе; вони не важать нічого — а так само, звичайно ж, і людина. Тож людина втрачає всякий ґрунт під ногами і безпорадно висить всередині кабіни літака, без чуття рівноваги, не відчуваючи, де верх, а де низ. Вона зможе пересуватися, лише тримаючись держаків по стінах, або вздовж спеціально прикріплених жердок.

Кожен в'яз власної м'язової сили буде несподіваним; зробивши, напр., таке зусилля, якого треба, щоб у звичайних умовах підійнятися з сидіння, людина, мабуть, з силою наскочить на протилежну стіну. Вже сам зворотний поштовх при видиханні повітря діятиме, може, так сильно, що доведеться весь час триматися за щось, аби не перекинутись назад. Особливо кумедними меблями будуть ліжка: рури в 2 м. завдовжки, оббиті всередині, що зачинятимуться з обох кінців — бо ж інакше найменший рух увісні виштовхне пасажирів з рури. Проте, як ці «ліжка», так і всі предмети в кабіні муситимуть бути прикріплені безпосередньо або посередньо до стін, підлоги або стелі, аби вони не ширяли по кабіні. Ніяка рідина не вилитиметься з відчищеної та нахиленої пляшки, а наколи пляшкою трусонуті, то вся рідина височить із неї відразу; отже пити абищо доведеться крізь стеблину. Звичайно ж, проблема готування їжі рівно ж завдаватиме пасажирів.

рам чималих труднощів. Це все, ясна річ, лише кілька зразків тих несподіванок, що чекають на людину в безваговому просторі.

Зрештою, ще немає між фахівцями згоди щодо того, чи може людина прожити поза силою тяжіння або кілька моментів, — чи функціонуватимуть як слід її дихання, кровобіг, ковтання, травлення, а насамперед — нервова система. Правда, більшість експертів — тієї думки, що ці побоювання марні, бо вже піднесено різних тварин (зокрема мавп) дослідями на височину 130 км, яка вже наближається до безвагового простору, і вони добре витримали цей експеримент. Питання лише в тому, чи це так само стосується до людини.

Стрільна в світовому просторі

Найгірше побоювання майбутніх світових подорожників належить до зовсім іншої галузі: «порожній» світовий простір — припускають вони — насправді зовсім не порожній. Крізь нього мчать метеори — безладно, у великій кількості й з велетенською швидкістю. Метеори — це уламки розтріснених небесних тіл; вони можуть бути абиякої величини, від дрібних трісок до гігантських бльоків. Земля теж зазнає тривалого граду цих стрілен, але проти них посідає свою повітряну оболонку: потрапивши в неї, вони так натискають на повітря перед собою, що воно нагрівається до кількох тисяч градусів, а через це метеори розпалюються до білого і випарюються. В оцьому стані бачимо їх на нічному небі, як «падучі зірки». Деякі з них, проте, спираються розпадові, розлітаються на тисячі шматків і потрапляють на землю поверхню в характері т. зв. метеорів. Найбільший з них знайдено в Гренляндії; він має 30 тисяч кгр. ваги і складається з ніклю й заліза.

Зудар з великим метеором, зрозуміла річ, означав би для світового літака раптовий кінець; але й дрібним уламкам його металеві стіни не вчинили б спротиву. Наслідком цього понизився б штучно підтримуваний тиск повітря всередині. Наколи діру не залатати миттю, то людському життю кінець: кров за кілька моментів закипить, легені буквально вибухнуть. Проти такої жакливої загрози світові подорожники мають боронитись за допомогою «тискового вбрання»: воно ізолює ціле тіло та постачає йому кисень і деякі потрібні рідини. Це вбрання вже випробувано на літаках, що мають більшу за звук швидкість. Летуни, що випробовували, кажуть: це можна порівняти з тригодинним перебуванням у зачиненій телефонічній кабіні при 33° теплоти.

Мінус 273 — абсолютний холод

Така є температура світового простору! Ми якоюсь мірою можемо уявити собі, щонайбільше, — 60°, читаючи звіти полярних дослідників, — але ще 60 нижче, і ще тричі по 50° нижче — це переважає нашу уяву. Сучасні хеміки, щоправда, можуть, при перетворенні газів на рідину, дуже наблизитись до тієї температури; але насправді її досягається лише в цілковитому «ніщо» світового простору. І цьому неуявленному холодові світовий літак має довгий час протистояти? Хіба ж можна забрати з собою стільки потрібного до життя палива? — Цілковита помилка! — Йдеться не про паливо, а навпаки, про конче потрібні засоби енергійного охолодження!

Насамперед стінки літака дуже нагріваються, за божевільної швидкості вилітання, через тертя об повітря; а в безповітряному просторі надмірне нагрівання спричиняється сонцем, чие проміння падає на літак не послабленим ніякою повітряною оболонкою.

Протидіяти соняшному промінню сподіваються через спеціальне фарбування літака алюмінійовим порошком. Проте, чи таке фарбування допоможе й проти т. зв. космічних променів — правдоподібно, не менш небезпечних за радіоактивне випромінювання атомової бомби — ще не знати.

*

Все це виглядає досить таки жахливо; але хто ж перед 100 роками вважав за можливе облетіти навколо землі за 2 доби або передавати музику, мову, образ через електричні хвилі? 1835 р. певна «високовчена» експертиза оголосила, що тіло людське не здатне витримати «божевільної» швидкості 20 км. на годину поїздом! Може й ті небезпеки, що загрожують майбутнім «подорожникам простору» — теж переважно уявні!

(Скорочено за «Jugend in Arbeit»)

Чи є життя на Марсі?

Це питання давно цікавить людство. Письменники написали чимало новель і повістей на цю тему, науковці присвятили багато років на дослідження, напр., найближчої до нас планети Марса. Така цікавість зрозуміла: люди не хочуть повірити, що поза нашою Землею нема життя і якихось розумних істот на подобу людей.

1847 року італійський астроном Шіапареллі винайшов на Марсі мало помітні лінії, що їх він назвав «каналами», висловивши здогад, що то величезні ірригаційні рови. Якщо б це було так, то слід припускати, що на Марсі є якісь живі істоти з рівнем розвитку не меншим, ніж людей на землі.

Проте більшість учених астрономів, використовуючи гігантський телескоп у Поломарській обсерваторії, не змогли до-

глянути тих «каналів», про які свідчив Шіапареллі.

Але не так давно планета Марс значно наблизилася до Землі, а ще двома роками пізніше, тобто 1956 року, віддаль між Марсом і Землею становитиме лише 35 мільйонів миль. Це, на думку науковців, конче треба використати для наукових досліджень Марса. Вже тепер астрономи в усіх кінцях світу готуються до спостережень над Марсом. при чому для цієї мети ладнають стратосферичні літаки. всілякі бальони, безпілотові літаки й т. д.

Найбільшими технічними можливостями розпоряджає сьогодні Америка. Отож, Американське Географічне Товариство вирушить на 9 місячне перебування до найбільшої в світі астрономічної станції — в Бльомфонтейн (Південна Африка) — і там робитиме спостереження.

Геральдика:

Іван Кравчук

Українські державно-національні емблеми

(Герб, прапор і барви та гимн)

I. Значення емблем

Кожна окрема держава або державна нація, тобто нація, що проти своєї волі з якихось причин втратила свою державну форму організації, або нація, що бореться за свою державність — мають свої окремі, приналежні тільки їм одним, умовні знаки, що символізують тільки їх і визначають фактично-правний або ідейно-правний стан їхньої державно-національної істотності. Сюди належать: державно-національний герб, прапор і гимн. Тими трьома знаками вони, держава і нація, завжди користуються у внутрішньому житті, тобто у стосунку до своїх складових частин і громадян, і зовнішньому — у стосунку до чужих держав і народів. Зокрема такі знаки необхідні тоді, коли згадані стосунки мають урочистий або правний державно-національний характер. З допомогою їх, тих знаків, найскоріше й найпростішим способом дана зорганізована спільнота виявляє свою суть і зазначає свої права. При державно-національних урочистостях, святах, роковинах, присягах на вірність нації-державі, маніфестаціях, презентаціях тощо, найчастіше вони виступають одночасно, доповнюючи один одного. Але в багатьох обставинах ще частіше спільно виступають наочні знаки: герб і прапор, чи то побіч один одного чи то так, що герб вміщений на прапорі.

Але між тими трьома емблемами найважливіше й найпочесніше місце (напр. в науці геральдики, як графічний чи поліграфічний знак, як державна печатка тощо) займає герб. Він, як образний умовний знак, найвиразніше, найповніше й найдосконаліше, графічним способом, символізує дану зорганізовану спільноту, виявляє ім'я, суверенність, силу, гідність і право свого власника: державу і націю.

II. Загальне поняття про герб

Слово герб є германського походження (від „*erb*“ — спадкоємність) і має значення розпізнавального знаку або відзнаки.

Вже від непам'ятних часів воїтники користувалися різними знаками, що вирізували їх на перстнях, рисували на зброї тощо. Такі знаки появилися, як наслідок необхідності, щоб серед маси наглядніше відрізнятися від інших, зокрема в розпалі битви. Але спочатку вони були випадкові, не підлягали якимось загальноприйнятим нормам, нерідко трактували їх за прикраси, що довільно, залежно від вподоби людини, їх змінювали.

В середньовіччі, в часи різних війн і народження лицарства, такі знаки ще більше поширилися. Осіб, що визначалися лицарською відвагою і хоробрістю, цінили як героїв того часу. Вони носили на вбраннях і охоронній зброї (тарчах, шоломах і ін.) відповідні знаки, що символізували певні зображення, дбайливо зберігали їх, як свідків своїх воєнних подвигів, передавали їх в спадщину своїм дітям і наступникам з роду в рід, так, що такі

знаки через деякий час набувають тривалого й традиційного значення. Таким порядком той чи той знак, залежно від того, хто був його господарем, набував характеру родово-лицарського, володарсько-вітчизняного, згодом крайового й державного, а пізніше й національного знака-герба. Але про герб в теперішньому розумінні можемо говорити щойно від кінця XI і початку XII ст., коли західне лицарство рушило на схід, щоб визволити Святу Землю — Палестину й Божий гріб з-під панування мусульман. Під час тих хрестоносних війн (1096-1291) лицарство, щоб вирізнити й відмежувати себе від інших станів, прийняло окремі знаки, що зветься гербами.

Слідом за тим постала і розвинулась наука про герби, що зветься — геральдика, яка визначає загально прийняті геральдичні норми для гербів. Згідно з цією наукою, насьогодні герби поділяються на такі групи:

1. Герби державні й національні, що найчастіше спочатку були володарськими гербами.

2. Герби крайові, обласні й окремих міст.

3. Герби товариств, корпорації, організації тощо.

4. Герби родові, що передаються в спадщині по лінії одного роду. До цієї групи деколи зараховують: а) герби спадщинні і б) герби власні високопоставлених осіб, наділені врочисто нобілітацією або даровані тощо.

Таким чином герб — це розпізнавальний знак або відзнака, що символізує певні зображення в рямцях загально прийнятих геральдичних норм і передається в спадщину.

III. Про тризуб і інші історичні українські знаки

Як інші народи й держави, так, цілком певно, і Україна вже в найдавніші часи свого буття вживала свої окремі якісь знаки. На жаль, вони самі до наших часів не заховались, покищо про них не знайдемо й записок. Щойно з княжих часів, починаючи від князів Рюриковичів, знаходять родово-державні знаки на монетах, посудах, будівлях, печатках, прапорах, оздобах. тощо.

Перша літописна згадка про знаки українських князів стосується до X ст., де згадано, що послі князя Ігоря, при складанні договору з греками (944 р.), мали свої окремі печатки. Далі в болгарському рукописному літописі є малюнок дружини князя Святослава Завойовника під Доростолом у 971 р. (облога Святослава Завойовника з боку грецько-болгарських з'єднань) з прапорами, на вершку яких (тобто на вершку копія) є тризубець. Проте найдавнішими збереженими знаками є родовий знак князя Володимира Великого (980-1015) тризуб, що його знайдено на княжих монетах і цегляних плитах будівлі. Тризубом тим відтак користувалися князі, нащадки Володимира Великого, і його фігура знає деяких змін. Зокрема в нащадків Ярослава Мудрого (1019-1054 р.) тризуб переходить у двозуб. Проте князь Володимир Мономах мав тризуб подібний до тризуба Володимира Великого.

Тризубом Володимира Великого цікавилися численні українські і чужі дослідники, тому насьогодні маємо коло 27 різних, частенько суперечних, розв'язок щодо походження тризуба. Останньо проф. Михайло Міллер, розглядаючи історію розвитку тризуба, зупинився на рибальському знарядді гарпуні з зазубнями, тризубами інших приморських народів і держав далеко з

передхристиянської доби аж до IV ст. по нар. Христа, в яких тризуб мав різне значення; далі зупинився на родових знаках феодалної середньовічної Західньої Європи і доводить, що «силою закону соціального розвитку та культурної конвергенції (збіжності) народів, що живуть» в подібних умовах, виникає подібна духовна й матеріальна культура і що «первісне обоження тризуба, як рибальського знаряддя, могло виникати в середньоморському сточищі в різні часи й в різних приморських народів незалежно один від одного й цілком самостійно». На підставі таких висновків можна вважати, що український герб-тризуб не взятий від чужих народів-держав, як це наприклад зробила Москва, що за царювання Івана III (1462-1509) присвоїла собі на державний герб візантійського орла, — але походить він від рибальського знаряддя, закономірно й незалежно від походження тризубів інших приморських народів.

Спостерігаючи за українським тризубом в історії України княжої доби від князя Володимира Великого починаючи, переконані, що тризуб переходив з роду в рід, що тризубом користувалися коло 15-ти важливіших українських князів, що князували в Києві й інших містах та землях України; тризуб був на натробнику св. Еріка у Швеції, спорідненого з династією князя Володимира Великого, на цегляних плитах будівель того князя (Десятинна церква), в гербі королевої Анни Ярославни, на печатках (князя Данила Дмитровича), в значній кількості на різних оздобах, нашійних медалях, посудах, тощо, і найчастіше на золотих і срібних монетах княжих часів; деякі митні знаки на олив'яних пломбах з княжих часів, що їх знайдено на ЗУЗ теж мають вигляд тризуба; в XIII-XVII ст. в Україні залюбки рисували складні плетінкові мотиви тризуба, як орнаментні прикраси, що їх знайдено в рукописах книжок: «Псалми», «Євангеліє», «Минеї» та інші, що збереглися в Національному Музеї у Львові. Таке широке і всебічне примінювання тризуба вказує, що його, як родовий володарський «вітчизняний» знак, вже тоді в Україні любили і шанували, що він мав певну внутрішню традиційну силу й тяглість, а з тим — значення знака — символа української держави.

Давнім, мало що пізнішим від тризуба, українським знаком, що вживали його в значенні герба, є св. Архистратиг Михаїл, переможець змія. На урядовій печатці великого князя київського Мстислава I Мономаховича (1125-1132), що перший користувався тим гербом, св. Михаїл зображений, як переможець змія так, що списом разить змія в полум'яну пащу. Тим знаком користувались цілий ряд нащадків Мстислава навіть ті, що запанували поза межами України на півночі. Але змінюючи своїх господарів, він теж зазнає деяких змін.

Той християнський знак в уяві старших войовників-русичів замінив собою вояцького бога Перуна з поганських часів і через те вже на світанку християнської України його дуже шанували, а згодом вважали за патрона України в боротьбі проти ворогів християн — татар. Наприклад, на шоломі князя Ярослава II Всеволодовича (1191-1246, князував у Переяславі, а потім у Новгороді), що його знайдено 1862 р. в повіті Володимирівським над Клязьмою, є св. Архистратиг Михаїл, а довкола нього напис: «Великий Архистратиге Господень Михаїле, поможи рабові своєму Теодорові». Пізніше, як Київську землю прилучено до Поль-

щі (1569 р. Люблинська унія), образ св. Архистратига Михаїла в переробленому вигляді залишено, як знамено київського воєводства в системі польської держави.

Під Львовом 1655 р. за Б. Хмельницьким, між іншим, несли дві головні хоругви, одна з них була з образом св. Михаїла, що пробиває змія. А за часів поневолення України царською Московією, Архистратиг Михаїл, від 1858 р. починаючи, був гербом київської губернії. Тут він на блакитноблискучому полі, в срібному вбранні, в правій руці тримає огненний меч, а в лівій — золотий щит.

Галицькі видання до 1917 р. подавали, як знамено Соборної України, образ св. Михаїла з мечем і щитом (герб київської землі), а на тому щиті галицького лева. Тим знаком Соборної України спочатку користувалися київські Січові Стрільці*).

Знаємо, що Київщина — Київська Русь була першим і головним осередком християнства всієї України-Руси. Україна-Русь від давніх часів була й є в безперервній боротьбі з наїзником та стала заборолом християнства й культури перед азійським диким сходом для Європи, що завжди приносив — в першу чергу Україні — руїну.

Польський князь Владислав Локетек при кінці 13 ст. з притиском підкреслив (на привеликий жаль запізно) про українських князів, що вони були йому «за необраний щит від татар». Так, Європа за українським щитом розвивалася, але ролі української держави на сході Європи не розуміла, і того щита в його боротьбі з наїзником не підтримала. За такої ситуації св. Архистратиг Михаїл, Воєноначальник усіх небесних сил у боротьбі проти диявола, стає знаком-гербом українських князів Київської Руси. При тому ще й в зображенні переможця змія, що знову ж, символізує перемогу християнства: правди і добра над сатаною — злом, а українські воїни й нарід вшанували Архистратига Михаїла так, що піднесла його на п'єдестал патрона України в її боротьбі з ворогом. Таким чином треба вважати, що ні герб св. Михаїла, ні його зображення у вигляді переможця над змієм, ані піднесення на патрона України не є випадковим явищем, а лише наслідком логічного пов'язання глибоко вдумливої української людини, що вже тоді засвоїла собі високі християнські ідеали, а християнський світогляд ставав частиною її духовості**).

* С. С. — частина української армії під командуванням полк. Є. Коновальця, що постала в Києві при кінці 1917 р. з тих галицько-буковинських УСС-ів, що попали в російський полон. Була це найсвідоміша і найбільш дисциплінована частина, що стала найнадійнішою охороною українських національних урядів в час розкладової большевицької агітації.

**.) Християнська церква навчає, що Архистратиг Михаїл є Воєноначальником всіх небесних сил і що він прогнав з небес, збунтованого проти Творця, янгола Сатанаїла з його слугами. В зображенні змія належить розуміти втілення сатани, всіх демонських сил, тобто всього зла. Архистратига Михаїла, переможця над змієм, не слід утотожнювати з святим Юрієм Переможцем, що у військовому чині боровся за християнство і згинув мученицькою смертю в Нікодимі коло 303 р. по Хр. Святий великомученик Юрій теж популярний в українському народі. Малюють його на образах в постаті юнака-воїна на сивому коні так, що він, Юрій, списом разить змія.

На Західньо-Українських Землях (Галицько-Волинська Держава), під впливом західньої геральдики, князі Лев II і Андрій Юровичі від 1316 р. вживали, як знамена, зображення лева. Тим гербом, в досконалішому вигляді з погляду геральдики, користуються і наступні князі-володарі тих земель. Після останніх галицько-волинських князів (1340 р. Юрій II Тройденевич), коли в Галичині запанували чужі володарі-королі, (1349-1434: польські, литовські, угорські), вони, силою утвердженої вже традиції на тих землях, теж користувалися таким самим левом і його знак витискали на своїх галицьких монетах. А від 1434 р., коли при запровадженні польського адміністративного ладу в Галичині утворено «руське воєвідство», лев залишається знаменом того воєвідства.

Така тривала тяглість вживання лева, як герба, на Західніх Українських Землях за різних володінь, вже від кінця XIV ст., надає йому характеру й моральної вартості суто державного, а згодом і національного, знамена галицьких українців і таким він залишається аж до нашого століття.

Образ лицаря-козака в кунтуші, підперезаний поясом, в шапці, з шаблею попереду, що на неї спирається обома руками, був герб «Славного Війська Запорозького». Пізніше, за гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного (1620 р.), такий самий лицар-козак, але вже з шаблею при лівому боці, ліва рука підтримує мушкет, спертий на ліве плече, а права рука спирається при поясі в бік, — називається гербом Низового Війська Запорізького. За гетьманування Богдана Хмельницького, коли цілу українську територію поділено на полки, а Запоріжжя виділено в окрему військово-адміністративну одиницю, знову ж до такого лицаря-козака додано спис, устромлений в землю ліворуч, поруч постаті козака, що знаменує воїна, котрий сторожить. В такому вигляді, під назвою-герба «славного війська запорізького-низового», він, козак-лицар, стає знаменом усіх запорізьких володінь, а пізніше символом колишніх запорізьких земель, в той час, як лицар-козак з мушкетом залишається державним гербом Гетьманщини і називається «національним гербом». Його вміщували на гетьманських печатках та козацьких військових полкових і сотенних прапорах за гетьманщини. Знаменом Чорноморських Козаків з кінця XVIII ст. був козак з шаблею при боці, при чому лівою рукою козак притримував корогву, встромлену в землю, а правою — рушницю, що теж спиралася на землю.

Голова буйвола з кільцем в ніздрі була знаменом буковинської землі, а місцевим, краєвим гербом Карпатської України є бурій ведмідь.

Були в нас ще й інші провінціональні та персонально родові герби, військові клейноди тощо, але про них згадувати тут не будемо.

IV. Привернення законної (юридичної) сили українському історичному гербові — тризубові

Деякі давні українські знаки так вкорінилися в Україні, що ні глибинно-історична далечінь, ані вікове поневолення України та жорстоке, послідовне винищування в ній всього того, що виявляло окремішній український характер, або хоч би нагадувало країну, — не в силі були викорчувати тих знаків, затерти їх з пам'яті українського народу й таким чином розірвати ідейний

зв'язок з ними. Навпаки, як відходили ті знаки в історичну перспективу, як ріс український нарід і росла його державно-національна свідомість, так зростала й поширювалася в ньому традиційна і моральна сила давніх українських знаків в соборному, державно-національному аспекті.

В добу українського національного відродження Головна Руська Рада у Львові, спираючись на традицію, прийняла 1848 р. за національне знамено галицьких українців жовтого лева на блакитному полі. Від того часу значення знамена льва знову зростає і популяризується. Ним знову були почали користуватися галицькі українці, а національні, громадсько-політичні та військові установи й організації Галичини знамено лева вміщували на прапорах, печатках, документах, виданнях, члени деяких українських товариств («Січ», «Сокіл») носили лева на шапках, як відзнаку тощо. Левом користувався також Союз Визволення України, що його створили на терені Блюку Центральних Держав під час першої світової війни (1914-18 р.) українці емігранти з Центральних і СУЗ для допомоги й пропаганди ідеї самостійності України, а галицько-буковинські Січові Стрільці (УСС) з 1914 р. під тим знаменом виступали до бою проти відвічного ворога й окупанта України — Московії. Як бачимо, і жовтий лев на блакитному полі, як теж Архистратиг Михаїл і козак-лицар, про котрих ми докладніше згадували вище, здобули собі в широкій Україні справді неабияку історично-традиційну вагу, глибоку любов і пошану до наших часів. Проте, вони за свого панування були гербами не всієї України, а лише значної частини її земель і не сягали так глибоко в історичну давнину нашого державного буття, як напр.: тризуб.

І так: Центральна Рада, на пропозицію президента Української Республіки, проф. М. Грушевського, дня 22. 3. 1918 р. прийняла за герб для української держави тризуб Володимира Великого, що його запроектував графік Юрій Нарбут, і тим підкреслила невмирущий зв'язок відродженої української держави з нашою славною давниною, найпростірнішою і наймогутнішою українською державою княжих часів.

Колір і тло для тризуба взято (жовтий герб-тризуб на блакитному тлі в щиті) з галицького герба, що теж підкреслює соборний зв'язок. Гетьманський Уряд Української Держави в 1918 р. теж користувався тризубом Володимира Великого. Національна Рада Західньо-Української Народньої Республіки дня 13. 9. 1918 р. визнала за державний герб для ЗУНР галицького лева, але в січні 1919 р., коли проголошено Соборність України, прийняла тризуб. Сойм Карпатської України в дні 15. березня 1939 р., крім місцевого краєвого знамена (ведмідь), за державний герб прийняв тризуб Володимира Великого. В «Декалозі українця-націоналіста», що його прийняв Перший Великий Збір Організації Українських Націоналістів (ВЗОУН) в січні 1929 р., під точкою 4-ою написано: «Будь гордий з того, що ти є спадкоємцем боротьби за славу Володимирового Тризуба», а II. ВЗОУН, що відбувся в 1941 р. консеквентно визнав Володимирів тризуб за загально-національний і державний герб.

Таким чином нашим, українським державним і загально-національним соборним гербом, є тризуб Володимира Великого.

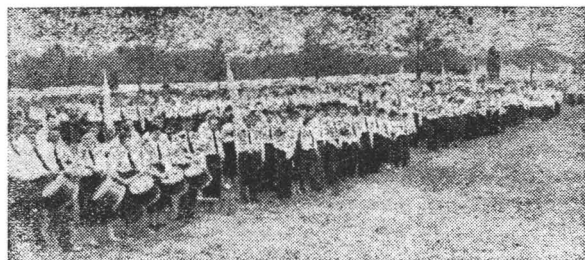
(Далі буде)

**Драмгурток Осередку СУМ-у в Джерзі Сіті (США) у фіналі п'єси
«Дай серцю волю — заведе в неволю».**

**Сумівці Нью-Йорку на параді американського свята
«День вдячності», 1954 р.**

**Колони сумівців на III-му Всеамериканському
Здвизі в 1954 р., з участю понад 5.000 осіб.**

Література:

І. Т. Кіс

Невмирущий геній

(В Шевченкові роковини)

141 рік тому українська духовість вилонила з себе найбільшого і неповторного свого генія — неперевершеного Шевченка.

Як маляр, письменник і великий володар поетичного слова, він належить до найбільших велетнів духа, що окрилювали ідеями свої народи в прямованні до духової завершеності.

Його твори — балади і поеми, ховають у собі динамічну ціль, яка горить клятвою, коли він в них оживляє славу українську минувщину і її велич та з властивим йому пієтизмом зображує лицарське козацтво, як взірцеву силу, гідну наслідування в сучасних змаганнях. Палким, переконливим словом кличе він до святої боротьби з рабством і духовим насильством, оспівуючи при цьому шляхетність змагань. Боротьба проти Москви виповнила зміст його багатогранного життя, в якій він показався правдивим носієм українства, увіковічнивши в «Кобзарі» шляхетні національні прагнення. З прецизійною витонченістю поетичного мистецтва. Шевченко поставив, немов архангела, на стійку своє невмируще слово.

В його віршах горить пристрасть наснаження до непокори сильним світу цього:

**Я не знаю,
Чи є в світі таке зло,
Щоб в тій хаті не було?..**

В тих словах Шевченко сказав про себе і в переносному значенні про політичне інферно української нації, що прямує хресною дорогою через Голготу до волі, — і хоч «карається, але не кається».

В його грудях вже тоді полум'ям вибухає полум'яний вогонь волі і незалежності української нації. Зі смілістю шляхетного лицаря виступає проти деспотизму московського царату в поемі «Кавказ», де прямо заявляє «маєстатові» цього деспотизму — цареві, що той, одягшись в «ризю» оборонця християнства, покріпачив кавказькі народи, відібрав їм волю і перетворив на рабів:

**За горами гори, хмарою повиті,
Засіяні горем, кровію політі!
Отам-то Милостиві ми,
Ненагодовану і голу,
Застукали сердешну волю,
Тай цькуємо...**

Тут говорить Шевченко про запроторених «в москалі» неросіян, долю яких доводилось і йому ділити. В надзвичайно яскравому зображенні дає опис страхіть московської сваволі:

**Лягло кістьми
Людей мутрованих чимало.
А сліз? а крові?
Напоїть,**

**Всіх імператорів би стало,
З дітьми й внучатами втопить
В сльозах удовіх...**

**А дівочих,
Пролитих нишком серед ночі?
А матерніх гарячих сльоз,
А батьківських, старих, кривавих?
Не ріки, — море розлилось,
Огненне море!..**

В нагороду за знущання над народами для самого царя, «милостивого батюшки», муза Шевченка зродила «святотацький» іронізм:

**Слава, слава
Хортам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям!
Слава!**

Відважно і безкопромислово кидає прямо в очі цареві і його са-трапам жмуток правди, він якої розбурхалась першому жовч. І той, з жестом циніка, запроторює нашого невмирущого кобзаря на Сибір. Щоб цілковито заповнити бездонну душу самозадово-ленням, додає: «зі строгою заборонаю писати і малювати».

Зазнавши тотального фізичного знищення, після повороту за 10 років, — на 47. році життя Шевченко покидає цей світ.

Його мрією було бачити свій народ вільним. Але не зволив Бог, якому Шевченко так вірив і в своїх творах величав.

В своєму заповіті Шевченко висловлює останнє бажання — бути похованим над Дніпром, щоб йому:

**Було видно, було чути
Як реве ревучий!**

Він хотів бачити, як у синє море «тече кров ворожа». А тоді вже:

**І лани і гори,
Все покину і долину
До самого Бога
Молитися...**

Для нас залишив Шевченко в своєму заповіті невмируще і єди-но правильне: — його поховати, а самим «вставати» і вражою кров'ю окропити здобуту волю.

Який живий наш Тарас! Чи має ще хтось з народів свого по-дібного до нашого Шевченка? — Ні! Гете, Байрон, Вольтер, Данте — є великі, але ... «кобзарем» для свого народу таки не були!

Але ми невдячні Всемогучому за такий дар. Ми не завжди йдемо без хитання і з непереможною вірою до мети, не ступаємо за Шевченковою порадою.

Ми самовпевнені, що знаємо його твори, однак — це самообман. Шевченко заглибокий, щоб нам пірнути до дна його слів. Вчім його твори — і знайдемо не одну відповідь на проблеми, які так множаться і від правильності розв'язання яких залежить наше бути чи не бути.

Вчім його твори і міркуймо над сенсом його слів, зокрема над словом — «вставайте»!

СЛІПИЙ

(ОПОВІДАННЯ)

I.

На третій рік війни Карпо Залітний прийшов додому сліпим. Ще десь гули бої і ступоніла земля, ще Правобережжя України диміло від спалахів пожеж. А там, де прогнано німців, знову вкорінялася стара окупантська советська влада, з червоними комісарами, звичайними і надзвичайними уповноваженими, з усією жорстокою бюрократією свого апарату.

Першу страшну вістку про поворот сліпого Карпа приніс у село колгоспний пастух, семидесятирічний сивий Сава Шершень.

— Гей, тітко Марино, — гукає Сава Шершень через Залітного двір у хату, — іди свого Карпа зустрічати, вертається он! Він, здається, сліпий, не бачить.

Марина вибігла з хати, як опечена. Як поралася біля печі, розпатлана, в засмальцьованому хвартусі, з засуканими по лікті рукавами старенької суконки, — так і вибігла на двір.

— Чого ж ви, Саво, не допомогли йому, нащо там лишили?

Марина подалася на шлях, немов на крилах хто поніс її, а старий Сава повернувся до колгоспних корів, яких він гнав із пасовиська.

— Нащо там лишили його, — бурмотів про себе Сава. — А що ж я мав робити? Худобу покинути? За худобу мене посадити можуть, а за Карпа — ні. Он повесні, як топився в річці Гордіїв хлопець, так я витяг його і на руках аж до хати приніс. А на те нещастя одне дурне теля в криницю вперлося, попереламувало собі ноги й ребра. І що ж? Цілий місяць по слідчих тягали за те теля. Я кажу: «Та ж хлопця від смерті врятував!» А вони: «То ви тільки хлопцем прикриваєтесь!» Насилу відв'язався від тієї халепи. А то, замість корів, на Сибірі білих ведмедів пас би.

Сава махнув у повітрі рукавом, немов висловив тим свою безнадійність та й поплівся в село, за коровами.

Обрій червонів на заході, немов спалахували бої. Вони були саме там, звідки приходив у рідне село Карпо Залітний.

Назустріч йому пташкою летіла мати. З вікон сільських хат визирали жінки й діти й гукали:

— Карпо! Карпо! Та ж він не бачить, небога!

А Марина вже всміхалась до Карпа та до людей:

— Та то нічого людоньки. Добре, що хоч таким вернувся — цілим. Он скільки безногих та безруких поверталось.

Марина обцілювала Карпа, як щойно народжену дитину.

— А так ти, диви, який здоровий! Виріс, помужнів, он уже не пушок, а тугий вус виріс. Ух, ти, як же ти очей перед німцем не вберіг?

Мати йшла з Карпом під руку. Карпо крокував широко, твердо, немов у похідній колоні війська. Йому здавалося, що ніколи він не почував себе таким сильним, мужнім, як у цю хвилину зустрічі з матір'ю. Присутність матері вливала в Карпа якусь дивовижну, жадним чуттям душі й тіла невловиму силу, зогривала його й надавала бадьорости, свіжости, радості. Може, ця материн-

ська сила взагалі зберегла його життя на фронті, не дала йому впасти навіть тоді, коли він утратив зір. Може, своє життя й поворот у рідне село Карпо завдячує не лікарям військового шпиталю, а саме їй, матері, її найбільш животворним і найбільш цілющим лікам — її любові й відданості. І може, комусь здається зовсім дивним, але ці ліки, ці невидимі засоби, здатні підносити, насажувати й запалювати до життя людину, Карпо зберіг до цих днів у себе за пазухою, в невеличких кусниках паперу, пронесених через усі бої й фронти. Це — листи Карпової матері, в яких вона завжди молилася за збереження синового життя і за повернення його додому.

«Дорогий мій сину! — писала Марина до Карпа. — Коли тобі стане до болю важко, так важко, що життя тобі стане немилим, тоді пригадай свою матір, її муки, її болі, її терпіння за сина свого. Пригадай, мій рідний, що немає на землі нікого, хто б так тебе любив, хто б так за тебе радів, хто б усе своє життя задля тебе беріг, як мати, твоя рідна, кров'ю і душею спаяна з тобою мати. Живи, мій дорогий і любий, і повертайся здоровим додому!»

В найбезвихідніші дні й години, коли здавалося, що вже нема ніякого рятунку перед очима смерті, Карпо прочитає лист матері, і знов йому повертаються сили, знов його веде вперед воля до життя — життя заради великих терпінь і любови матері.

Карпові немов зір явився. Він немов бачив своє село, що довгими і широкими вулицями простяглося рівною левадою, поміж двома обабічними узгір'ями, що потопали в зелені. От тільки людей не бачить. Чи їх і справді нема, чи по хатах сидять — не видно Карпові. Лише мати поруч нього, як перед живими очима. Висока, струнка, чоло з тонкими зморшками, рівний продовгастий ніс, чорні дугасті брови, білі, як з мармуру, щоки. Принаймні, такою пам'ятав Карпо матір тоді, коли вона випроводжала його на війну. Коли б Карпо міг бачити тепер, то він напевно завважив би, що мати його неначе стала меншою, її стрункість зникла, в плечах вона трохи згорбилась; на чолі й під очима вирости нові зморшки, які тепер, мабуть, важко було б і почислити; на щоках появились западини, що робили обличчя темнішим, похмурішим; в кутиках очей стояла тінь утоми. Три роки, а які величезні в людині зміни! Але Карпо тих змін не бачив. Радість, яка буває при довго перериваних зустрічах близьких і дорогих один одному людей, закриває собою найбільші зміни, що відбуваються за той час, навіть перед зрячою людиною.

Така радість малювала Карпові найрізноманітніші уяви про його село і його матір, і тими уявами він жив.

II.

Одного дня, ще сонце не розбудилось як слід, до Карпа прийшов парторг Соболев, чистокровний москаль, старий пролетар; до цього часу він був десь на Кузбасі, начальником якоїсь шахти. З відходом німців Соболев прийшов в українське село на партійне керівництво для підкріплення захитаних позицій советської влади. Була це невеликого росту людина, з округлим, наче натягненим на невеликий обруч, обличчям, з невеликим гоструватим носом і чорними, колючими вуглястими очима. Рухи були в Соболева вайлуваті, говорив він помалу, але суворо, ніби завжди чимось незадоволений. Був недовірливий і в кожному українцеві бачив ворога советської влади. Карпова мати добре знала

лиху вдачу Соболева і тому, коли він зайшов до них у хату, вона затривожилась.

— За яким це ділом до нас, товаришу Соболев? — питала Марина парторга на порозі, ховаючи в усмішці свою тривогу.

— О, діл у нас багато, Марино Іванівно! — владно і поважно відповів Соболев, прямуючи до кімнати, в якій був Карпо. Він лежав ще в ліжку.

Привітався. Марина запросила сісти. Карпо підвівся на лікоть руки і, немов крізь густу сітку сірої мряки, побачив перед собою невиразну темну фігуру Соболева.

— З фронту, кажете, повернулись? — почав мову парторг.

— Три роки воював, — немов задумався про щось Карпо. — Тепер от ніби бачу, і не бачу вас.

— Чув. Оце й прийшов до вас. Діло таке є, товаришу Залітний.

— Кажіть.

Марина, що пішла була до другої кімнати, аби не перебивати синові й парторгові балачки, зупинилася при одвірку й трохи прислухалась. Їй було цікаво, що скаже Карпові Соболев.

— Час тепер такий, самі знаєте. Ворог ще зовсім не розбитий. Людей у нас нема. Чоловіки на фронті, самі жінки лишилися, та діти. А роботи — ось поки. Ви, хоч і не зовсім бачите, але здоровий, молодий. Ви ще могли б поработать для родини... На мирному фронті, сказать би, на відбудові соціалістичного хазяйства.

Марина не втерпіла, прохилила двері:

— Та куди ж йому, товаришу парторг, сліпому робити? На війні уцілів, а тут дома, не дай Бог, якого нещастя дістане!

Соболев похмурився.

— Криві, безногі он працюють, а вашому що бракує? Ну, не бачить цілком, людини не розпізнає, а так, дивіться, сам он аж із станції додому дійшов.

— Підвезли мене, — поправив Карпо.

— Ну, підвезли. По хаті ж самі ходите?

— Та по хаті то так. Сам. І на подвір'я сам вийти може, пройтися трохи, близенько, а вже дальше — куди ж йому!

— Ну, от і добре, — підтвердив Соболев. — І роботу ми йому дали б таку — в хаті.

Марина й Карпо зацікавилися, що то мала б бути за робота — в хаті.

Соболев оповів, що тепер у селі не налагоджена культурно-освітня, пропагандивно-агітаційна робота. Нема кому її вести, та й нема де. Колбуд розбитий, сільсовет і школа спалені. Правління колгоспу міститься в хаті голови правління.

— Сиділи б і ви, Карпе, в хаті, сходилися б до вас вечорами люди, а ви б їм одну бесіду, другу. Про війну, про німецько-гітлерівських розбійників, про отечественну війну проти них... Знаєте, піднімати, розбуркувати людей, мобілізувати їх на підбудову мирного життя. Ви ж на такого пропагандиста — першої гільдії спец був би! — підбадьорив наостанку Карпа Соболев.

Марина трохи повеселіла: добре, що не на поле хоч. Але й це їй мало що радувало. Вона бо добре знала, з якою ненавистю ставляться люди до всякого роду таких пропагандистів.

Карпо озвався сам за себе:

— Добре, товаришу парторг. Я з радістю приймаю вашу пропозицію.

— Славно, — засяяв з радости Соболев. — Це я розумію — по-

солдатському, по-воєнному. Я певен, що це буде чудесно! Уявіть собі, товаришу Залітний, ви — сліпий і ви — пропагандист. На місце старих, босяцьких жебраків-сліпців із бандурою чи катеринкою стає новий, советський тип сліпця — героя отечественної війни, з живим словом у руках!

Коли б читачі знали натуру і вдачу Соболева, вони ніколи б не побачили його в такому «ліричному запалі», в якому він був у Карпа Залітного при тій мові. З цього виявилась одна характеристична риса парторга Соболева — вдавати з себе великого романтика там, де це було б вигідно, аби зачепити когось за саму живу душу й захопити.

Але Соболев ні трохи не підозривав, яким саме боком зачепив він Карпа і куди його спрямував. Задоволений і впевнений в успіх своєї справи, парторг Соболев попрощався з Залітними й вийшов, а Марина відразу ж кинулась до Карпа:

— Пощо ти, Карпе, згоджувався, пощо? Чи ти не знаєш, якого ти клопоту наберешся тією роботою, який сором перед людьми буде? Досить уже, навоювали, тепер ще агітувати будеш, щоб люди доостанку вмирали за колгоспний шмат кукурудзяного хліба?

Карпо встав із ліжка.

— Заспокійтесь, мамо! Я говоритиму так, що люди не будуть нарікати. Чи сонце вже зійшло? — спитав Карпо, одягаючись.

III.

Ішла осінь. Дні ставали коротші. З полів дули вітри, гнали з поближких лісів запах пожовклого листа. Вечорами в хатах горіли вогні газових ламп; люди лагодили на зиму поношені за війну лахміття — в крамницях нового не було чого купити. Обшивалася й Марина, ремонтуючи Карпові старий і перешиваючи новий, ще ненешений, одяг. Один із тих вечорів на тиждень відбирався в людей для політично-освітнього навчання, що його проводив у своїй хаті Карпо Залітний. Кожної п'ятниці до нього сходилися люди, переважно жінки й підлітки. Розсідалися на лавах, стільцях, а хто й просто навколішки біля вікон та дверей — хто як усядеться. Люди йшли на ті вечори неохоче, бо мали своєї роботи й гризот досхочу, але так веліла постанова парторга Соболева, який фактично, понад сільсовет і правління колгоспу, був тут єдиною найвищою владою. Деякий інтерес Карпових слухачів полягав у тому, що вони багато оповідаць слухали про фронт, про бої з німцями віч-на-віч.

Ходив на Карпову науку й Сава Шершень. Це був, мабуть, найпильніший його слухач. Він сідав завжди спереду, обпирався обома руками об велику палицю, з якою ганяв худобу. пихкав люлькою і слухав. Нероз виступав сам і говорив про страшний час, який прийшов на землю, повчав людей, як треба бути, щоб життя пішло інакшим, кращим руслом. Поволі люди в Карповій хаті зживалися дужче, ставали один до одного ближче висловлювались одвертіше, щиріше.

Однієї п'ятниці Карпо оповідав цікаву історію про зустріч його підрозділу з українськими націоналістичними партизанами, які борються за самостійну Україну, проти німців і проти руських, проти німецької і проти радянської влади в Україні — за свою владу.

Сава Шершень тоді кинув курити люльку, стукнув нею об чобіт. Його старечі очі загорілися блискучими іскорками, ніби молодість йому верталась.

— І такі є? — запитав він, і в тому запиті ховалась давно приспана надія на щось велике, до глибокого зворушення душі радісне, щасливе.

Карпо не бачив тієї зворушливості старого пастуха. Але він чув, як тремтіли його слова і той трепет немов передавався йому.

— І такі є. Це найлютіші вороги радянської влади.

Сава Шершень немов аж крекнув.

— Які ж бо то повинні бути люди, коли вони за самостійну Україну, кажете, стоять? Вороги радянської влади!

— Молоді, здорові, відважні, — повідав Карпо. — В полон не здаються. Коли ми були схопили двох живими, вони встигли розірвати себе гранатами, вигукнувши: «Хай живе вільна самостійна Україна! Смерть Гітлерові й Сталінові!»

Люди що слухали Карпа, почали між собою переглядатись. Хтось із жінок шепнув: «Що він говорить, лишенько. Нас же за це всіх перестріляють».

Марина стояла при дверях усміхнена. Вона немов аж випросталася; її бліде обличчя взялось рум'нцем. Наче щастя яке прийшло до неї. Вона пригадала слова Карпа: «Я говоритиму так, що люди не будуть нарікати...»

Люди, й справді, не нарікали на Карпа за його політосвітню роботу. Тільки боялися чогось. Раділи і — боялись.

Лише Сава Шершень був до глибини душі радий, ніби оце щойно тепер він відшукав сам себе. «От, — думав він про себе — диви, яке діло. Я думав, що Україна вже пропала, що її вже ніколи не буде. А воно, виходить, буде. І ще ж яка Україна! Наша самостійна, без усякої гітлерівської й большевицької погані!»

Коли пізно, вже десь опівночі, всі розходились, Сава лишився в хаті Карпа сам. Підійшов до нього, взяв його за руку, потис своєю, шкарубкою жилавою долонею:

— Спасибі, Карпе. Спасибі, що розказав нам про тих партизанів, які вмирають за справжню Україну.

Потім підсміхнувся, крутнув вусом, примружив під сивою бровою ліве око:

— А, може, ти той... Теж із тих... Ге-ге-ге, парубче, щось ти теє, дуже проти Сталіна загнув?

— Ні, не з тих, діду Саво. Я ж советський боєць, фронтовик. Тільки я вам оповів, яких ми ворогів маємо, — ніби спохватившись, спростував Карпо.

— Е, ворогів, — нахмурився Сава і, вже не втерпівши, прямо випалив Карпові:

— Не вороги вони нам, Карпе, коли за самостійну, настоящу Україну стоять. Чуєш? Не вороги! Друзі вони наші, сини наші, рідні, дорогі. Не гніви на них Карпе, правду про них кажи. А коли хочеш, то й старий Шершень скаже. Ой, скаже!

Немов розгніваний і сердитий, вийшов Сава від Карпа та й пішов у ніч. Хто зна — куди; додому чи не додому.

IV.

Соболев не раз не спав ночами, обходив колгосп, село. Брав із собою кілька озброєних партійців, що були, фактично, військовими в цивільному, прислані з району на допомогу місцевій владі.

Не спав він і цієї ночі. Хотів був ще звечора зайти до Карпа, подивитись, послухати, як справи ідуть, але на нараді правління колгоспу затримавсь. Була вже глибока північ. Дійшовши до подвір'я Сави, Соболев і інші зупинились, прислухались. Ніде не було нікого.

Хтось із Соболевих товаришів підійшов ближче до вікна Савиної хати. Цитькнувши на інших, він пошепки промовив:

— Старий не спить. Свічка чомусь над столом горить.

Соболев махнув рукою.

— Нехай. Старий уже, сон його не бере.

Рушили далі. Але коли трохи відійшли від Савиноного подвір'я й оглянулись, запримітили, що з хвіртки Савиних воріт хтось вийшов. У темні важко було запримітити. Соболев не хотів світити ліхтаря, щоб не показувати себе. Тоді Соболев наказав іншим стояти біля Шершеневої хати, а сам пішов слідом за чорною фігурою, що спрямувалась вуличкою в центр села. Раптом фігура стала. Соболев запримітив, як вона пригнулася до воріт Макара Паливоди, літнього селянина, якого забито на війні — лишилась дружина й двоє дівчат — одній уже вісімнадцятий пішов. Ганною її звали. Соболев знав, що Ганна ходила на бесіди Карпа Залітного, була активною комсомолкою, скрізь виступала з промовами, які підбадьорювали населення, занепокоєне своєю вбогістю і труднощами.

— Хто б це міг бути? — немов долотом била думка Соболева. — Жених який, так нікого ж із хлопців тут нема. Карпо? Він же вдень не бачить.

Соболев вирішив наздогнати фігуру. Засвітив кишенькового ліхтарика. Пригнувся.

(Далі буде)

З творчости сумівців:

НІЧОГО НЕМА

Як тепло й приємно колись-то було
В мережану шибку поглянути в простір,
У рідні степи поза рідним селом,
Де сльози і піт від очей замело
Під килими білі, чарівні і прості.
А тут ні морозу, ні снігу нема, —
Проклята зима.

Туди лиш ночами літаю орлом,
Де млин при шляху на козацькій могилі
Намотував спокій дірявим крилом,
І зерно недолі в надію молот,
І серцю наскрипував свіжої сили.
А тут ні морозу, ні снігу нема, —
Проклята зима.

А сонце всміхнулось, всміхнулись сніги,
Вияскував ніжно морозовий танець...
Я ж тільки згадаю той рип з-під ноги,
Що ритмом відбився в душі дорогим,
Й не можу забути, і сили не стане,
Бо тут ні степів, ні могил, ні млина —
Нічого нема.

І в а н Х а л я в а — Детройт, 1954 р.

Віл і осел

(Різдвяне оповідання)

Benito Pérez Galdós — народився в 1843, а помер в 1920 році. Називають його найбільшим творчим духом Іспанії ХІХ ст. Як письменник, драматург, історик і політик він надзвичайно неспокійний живий, все шукає нових тем для своїх творів, а в практичному житті, включно до практичної політично-дипломатичної діяльності, Гальдос, немов був цілком пасивним. Вславився він своїм твором «Національні Епізоди» у 40 томах, найбільш популярна еспанська історія, в якій він талановито, немов казку для дітей, розповів про боротьбу еспанського народу за свою волю. В Мадридському парку Репіро стоїть його гарний гранітовий пам'ятник, а коло нього бібліотечка з його творами. Його перу належить цілий ряд гарних і мистецьких повістей, оповідань і драм. Дане оповідання в оригіналі називається „*La mula y el buey*“ — «Мул і віл», в якому крім легендарного елемента маємо дещо з описів звичаєвості еспанського Свят-Вечора, зокрема святвечірньої музики й опис одного з вертепів, що їх улаштовують по домах (Д. Б.).

I

Біднятко перестало стогнати; повернуло голову, вдивляючись сумними очима в особи, що оточували її ліжечко; віддих видовжувався й урвався. Ангол Хоронитель здихнув, обернувся і відлетів.

Нещаслива мати не вірила у таке горе, але прекрасне личко Селініни пожовкло й набрало веселого виду; застигли рамена, тіло зробилося тверде й непорушне, як тіло ляльки. Тоді випроводили зі спальні маму, батька й найближчих свояків, а дві чи три приятельки й служниці зайнялися, щоб зробити останню прислугу бідній мертвій дівчинці.

Зодягли її в прекрасне батистове вбрання; спідничка біла і легенька, як хмаринка, ціла пофальдована й покучерявлена, подібна до піни. Взули її в білі черевички, з ледве проходженою підшвою, що означало, що вона дуже мало зробила в них крочків; її чудесне волосся темнокаштанового кольору, сплели у коси, перев'язавши їх голубими стрічками. Шукали живих квітів, але не знайшли їх у тій порі року. Сплели віночок з полотняних троянд, з найкращих і найбільш подібних до природніх, що виглядали так, якби були принесені з городу.

Якийсь милий чоловік приніс маленьку труну, що була дещо більша від коробки для скрипки, вся у голубому шовку з срібними китицями, середина була вистелена білим пухом. Туди поклали Селініну, обпираючи її голову на гарнесеньку білу подушечку, щоб було їй добре лежати. Примостивши її на похоронне ліжечко, схрестили їй рученята, зв'язавши їх стрічкою, вкладаючи між них китичку білих троянд, таких чудово вдалих, що були подібні до дітей квітня.

Далі ці самі жінки накрили стіл мережаними скатертинами, прикрашаючи його, як престіл, і на нього поклали маленьку труну. Швидко, з білих фіранок зробили надпрестольний балдахин, як у церкві, що своїми франзлями звисали по однім і другим боці; принесли святі образи, розміщуючи їх старанно по вівтарю, пригтовляючи величний похорон померлому Янголикові. Без втрати часу запалили, на великих свічниках, десятки свічок, які довкола Селініни розливали сумовиту ясність. Поцілували кількакратно холодне личко бідної дівчинки, закінчуючи свою благородну працю.

II

В глибині хати розносились стогони чоловіків і жінок. Сумний плач батьків, що не могли перемогти гіркої правди, а потішання приятелів про щастя небесних янголиків роздирали їх душу. Батьки були переконані, що справжнє й найкраще життя для янголиків — це земля; також не погоджувалися із розумуванням, що смерть дорослих є більшим нещастям, ніж малих. Відчували, що їх біль був з домішкою того великого болю, що його відчувала в агонії дитина, і вірили, що ніяке більше нещастя не може бути, яке могло б так розривати їх нутро.

Тисячі болісних спогадів і уяв ранили їх, прибираючи форми найгостріших ножів, що прошивали їх серце. Матері безнастанно вчувалося шептання Селініни, що вимовляла слова в перекрученій формі, творячи солодкі філологічні карикатури нашої мови, що плили з її гарних уст, як найніжніша музика, що зворушувала серце матері. Ніщо так не характеризує дитини, як її стиль, цей спосіб говорення про всі речі чотирилітерними словами й ця праісторична граматика, що виходять першими словами, подібними до тих, що були на світанку людства, з простим способом відмінків і часів, що подібна до тієї первісної мови, щойно згодом схопленої правилами. Словничок трирічної дитини, як була Селініна, творить дійсний літературний скарб родини. Як могла мати забути той язичок, що тріпотів, як рушник на вітрі, називаючи капелюх — полюхом, а горох — рохом.

Вершком болю для доброї матері були іграшки Селініни, що були її радістю останніх днів, порозкидані, без господарських рученят, а передусім ті, що заповідали близькість Свят-Вечора: по підлозі перекидались індички глиняні, на дротяних лапках, св. Йосип без рук, яселця з маленьким Ісусиком, подібним до рожевенької кульочки, один з Царів їхав на верблюді безголовім. Що витерпіли ці бідні фігури, порозкидані тут і там, в останніх днях, — знає Господь, мати і той чистий дух, що відлетів до неба.

Розбиті голі фігури були, як душа Селініни, а ті, що були вбрані, віддзеркалювали сумну ясність, якою блищала тепер вона. Бідна мати, дивлячись на них, дрижала, немов була поранена в найніжнішій і найболючішій місці свого нутра. Пресумний вид фігурок! Як плакали ці кусники глини! Здавалося, що вони повні безмежного, найболючішого болю, сам їх вид спричинив таку болісну гіркість, як вигляд померлого сотворіння, коли воно дивилося благаючими очима на батьків і просило забрати той жорстокий біль, що сковував її чоло. Найсумнішою картиною для матері був цей індичок на дротяних ногах, прибитих до дощечки, що наслідком частих рухів тіла втратив дзюб і видовжений ніс.

III

Коли болючим було духове становище матері, то ще більш трагічне було становище батька. Воно було пробите болем, що збільшував найгостріші викиди сумління. Скажемо коротко про той надзвичайний випадок, знаючи, що для одних це буде невинний випадок, але пригадаємо, що ніщо так не болить, як саме інтимний і чистий біль, в якому немає ніякої домішки земного зацікавлення, якого не можуть вгамувати ніякі егоїзми.

З часу, як захворіла Селініна, її душа наповнилася тутою свят, тих поетичних свят, якими так радіють діти: свята Різдва Христового. Відомим є, з якою тугою чекають вони тих радісних днів, як мучить їх гарячка гостинців, надія надзвичайної їди: печеного індика, солодоців, розкішного печева і турону. (Турон, — святочне солодке. Д. Б.). Дехто вірить, що матиме змогу з'їсти все, що бачив на Площі Майор у сусідніх вулицях.

Селініна, у хвилини покращання, не переставала говорити про Різдво. Її старші малі свояки, що її відвідували, знали більше конкретного про гостинці й вертепи, не завважували, що їх говорення посилювало гарячку бажання солодоців і іграшок. Навіть тоді, коли гарячка кидала її у вогонь мук, вона не переставала називати тих речей, що володіли її духом: галасливі решітця, бубники й спів колядок. В її змінливій фантазії, що вирувала в її голові, чути було вигукування індиків, співи півнів, гори туронів, що сягали до неба, мігдали у формі гір Гвадаррама; вертепи повні світла, що мали не менше, як п'ятдесят тисяч мільйонів фігурок; галузки із солодоців, деревця обвішані іграшками, ідеї найбагатшої тирольської фантазії. Ставок парку Ретіро, повний мігдалової юшки, риба, що дивиться на куварок своїми білявими очима, помаранчі, що падали дощем з неба, й тисячі інших зачарованих речей, що не мають ні кінця, ні міри.

IV

Батько, не маючи більше дітей, крім Селініни, не міг побороти у собі неспокою й тривоги. Справи гонили його з хати, але він часто вбігав у хату, щоб поглянути на хвору. Переживав страчні непевності: раз потішав себе надією, другий раз попадав у вир безнадійности.

Бідний батько переживав сумні передчуття. Ліжечко Селініни, з дорогою особою, яку жерли гарячка й болі, не зникло з його уяви. Всіма своїми силами намагався заспокоїти чимнебудь бажання дитини. Кожного вечора, повертаючись в хату, приносив їй якогось різдвяного гостинця, все щось інше, все щось нове, але все із заміром заспокоїти забаганку. Одного дня приніс їй ціле стадо індиків, так природньо зроблених, що бракувало їм тільки заклакати; іншого дня виїняв з кишені половину св. Родини, а наступного св. Йосипа з яселцями і кошарою. Згодом прийшов з прекрасними овечками, яких підганяли статечні пастухи, ще іншого разу прийшов у товаристві прачок, м'ясаря, що продавав ковбаси і Царя чорного, а за ним прийшов Цар з білою бородою і золотою короною. Вкінці приніс стару жінку, що вибивала призначене місце хлопцеві, за невивчення лекції.

Селініна знала від своїх старших свояків, з чого повинен складатися бездоганний вертеп, знала, що для доповнення його їй бракувало двох найважливіших фігур — вола й осла. Не знала

вона, що означає такий віл чи осел, але була певна, що кожна річ повинна бути перфектна, тому раз і другий просила батька про пару звірят, що залишились у крамниці Святого Хреста.

Він обіцяв їх принести, зробивши в своєму серці постанову не вернутись без обох звірят. Але того дня, це було 23-тє, мав стільки клопотів, що не міг ні хвилини відпочити. Хотіло небо, що він виграв на різдвяній лютерії, двоє приятелів мучили його ціле передполудне так, що вкінці батько увійшов у хату без вола і без осла.

Селініна виявила велике занепокоєння, бачучи, що не може доповнити свого скарбу двома єдиними перлами, що їй бракували. Батько був готовий іти їх шукати, тим більше, що стан здоров'я дівчинки того дня значно погіршився. Прийшов лікар, а що його слова були безнадійні, ніхто не думав ні про вола, ні про осла.

Дня 24, бідний батько постановив не рушитися з хати. Селініна, на один момент повеселішала, у всіх вступила радість, а втішений батько сказав:

— Йду пошукати тобі те, що бракує тобі.

Але, як поранена птиця падає стрімголов з висот, у яких літала, так Селініна впала з глибини сильної гарячки. Тряслася й кидалася в гарячих обіймах недуги, що намагалася витягнути з неї життя. Блукаючи в безтямці, літала по хвилях своїх розбурханих думок, а єдиним об'єктом рятувального катаклізму була єдина ясна ідея — бажання, що не було задоволене: той нездійснений віл і той вимріяний осел, що цілий час були в стадії її надій.

Батько вибіг напівбожевільний, біг вулицями, але серед однієї вулиці затримався, кажучи:

— Хто ж буде думати тепер про фігури вертепу?

Бігав сюди й туди, вибігав сходами вгору, дзвонив, безнастанно відкривав двері, аж доки не зібрав сім чи вісім лікарів і привів їх у хату. Це мало бути спасіння Селініни.

V

Господь, одначе, не бажав, щоб сім чи вісім учнів Ескуляпа відмінили Його вирок і Селініна гасла, гасла кожної години. Опинилася в обіймах неминучости, воюючи з нею з неописаним жахом, як метелик вдарений тріпоче поламааними крильцями на землі. Батьки, нахилившись над нею, якби хотіли своїм безконечним бажанням, своїм зором затримати те сотворіння, що відходило; своїм подихом бажали підсилити подих бідної мучениці, що зникав з останнім видихом.

На вулиці загули тамбори, забряжчали решітця. Селініна відкрила очі, що здавалося були замкнулися на вічність, поглянула на батьків, глибоким поглядом і тяжким шепотом, що, здавалося, не походив з мови цього світу, докоряючи, що він не приніс їй того, що вона так бажала. Пробиті болем батько й мати хотіли обдурити її, потішити в тім найвищій болі, показали їй індічків, кажучи:

— Гляди, дитино моєї душі, тут маєш волика й ослика.

Але Селініна, хоч гасла, була цілком свідома, щоб переконатися, що індіки були індіками й нічим іншим, відкинула їх невдоволена. Пізніше вп'яла свій зір в батька, показуючи двома руками на гострі болі голови. Трохи-потрохи випружувалась, що було останнім вібром її життя, а вкінці все замовкло, як мовкне ма-

шина в годиннику, що став. Прекрасна Селініна була чародійним клуночком, безвладним і холодним, як мармур, біла й прозора, як чистий віск, що горить на віттарях.

Тепер розумієте викиди сумління батька? Він був готовий оббігати цілу землю, закупити всіх волів і ослів, абсолютно всіх волів і ослів, щоб тільки Селініна жила. Думка про незаспокоєння того невинного бажання була найгострішим холодним мечем, що прошивав його серце. Даром, холодним розважанням хотів позбутися її. Що вартий зараз його розум, коли він тоді був такою дитиною, як ця, що спала в труночці, що вірила більше у вартість однієї іграшки, як у всі речі неба й землі?

VI

Вкінці, в хаті погасли крики безнадії, виглядало, що біль заховався в глибині душі, немов у своєму власному мешканні замкнув двері змислів, щоб бути самітним і в самоті шукати заспокоєння.

Був Свят-Вечір. В сумній хаті, яку недавно відвідала смерть — усе мовчало. Поза хатою, на вулицях міста, як у всіх інших хатах, було чути галас музики тих примітивних інструментів, крики дітей і дорослих, що вітали прихід Месії. В кімнаті, де лежала дівчинка, побожні жінки, що товаришували їй, вслухалися у веселі крики, що доходили до них з горішнього поверху. Вони непокоїли їх і спричиняли дошкульний біль. Там, нагорі, багато дітей, більших і менших, щасливі батьки, повні радості тітки й дядьки, святкували Свят-Вечір; шаліли з радості перед чудовим вертепом і деревцем, якого галузки вгиналися від іграшок, що купалися в тисячах свічок.

Були хвилини, коли здавалося, що від крику й руху хиталася стеля, що бідна померла рухалася у своїй голубій труночці, рухалося світло свічок, немов хотіло дати до зрозуміння, що воно також було п'яне радістю. З трьох жінок дві відійшли. Залишилась одна. А та, відчуваючи в голові великий тягар, без ніякого сумніву, що була змучена, обперла свою бороду на груди й заснула.

Світла затанцювали ще більше, хоч у кімнаті не було навіть тіні вітру. Здавалося, що якісь невидимі крила рухалися у просторі над померлою. Порухалися фалди суконки Селініни, а листочки її полотняних квітів також зраджували рух, немов би ними хтось грався слабими руками. Селініна відкрила очі.

Її чорні очі наповнили кімнату живим поглядом, що піднімався вгору й опадав униз. Розклала рученята, хоч вони були перев'язані стрічкою, і затиснувши кулачки, протирала оченята, як це звичайно роблять діти, прокинувшись зі сну. Без ніякого зусилля, одним рухом сіла й, дивлячись на стелю усміхнулася, але та усмішка була виразна для ока, а нечутна для вуха. Ніжний шум, що його можна було виразно відрізнити, був подібний до шуму крил голуба, немов би в кімнату влітали й вилітали голуби з цілого світу, оббиваючи своїми крилами стелю і стіни кімнати померлої.

Селініна стала на ноги, витягнула вгору свої рамена й у тому моменті їй вирости маленькі білі крилята. Порухала ними, піднеслася в повітря і щезла.

Все інше було без змін: горіли свічки, спливав з них білий віск потічками; образи на своєму місці, без руху рамен, ніг, без відкриття затиснених уст; жінка, затоплена в глибокому сні, почувається, як у небі; все було без ніяких змін, крім голубої труночки, що була порожня.

VII

Чарівний Свят-Вечір у помешканні панства на вищому поверсі. Грохот бубнів розносить кімнату. Ніхто не може зрозуміти тих очортілих хлопчиськів, що веселяться тим пекельним звуком воєнного інструменту. Щоб ніякий орган людського слуху не діяв наступного дня, винайшли ще ті жахливі трубки, яких звуки подібні до сатанинських стогонів. Доповняють ту симфонію звуки рещітець, яких превразливий звук розстроює навіть найспокійніші нерви. І ця музика безмелодійна і безритмна, найпримітивніша дикунська музика є виявом радості тієї ночі і має бути далеким відзвуком небесних хорів.

Вертеп, для очей дорослих, не є ніяким мистецьким твором, але малі знаходять в ньому стільки краси, стільки невимовної містики, стільки чогось особливого в їх уборах, що вони вірять, що з людських рук не може вийти нічого більш досконалого й приписують їх небесній янгольській індустрії, що присвячується праці з глини, щоб нею заробити на життя. Кошара з кори корка, римські арки в руїнах — це одна краса; річка, зроблена з кольорових дзеркалец так знаменито, що видно травичку і піщані береги, а вода так біжить, здається, що дає природній шум води. Місток, яким проходять пастухи — такий чудовий, хоч, зроблений з картону, що такого камінного ніхто не бачив; проти-лежно, багато творів наших модерних інженерів, що вміють будувати мости з каміння, які часто подібні до картонових. Гора, що займає центральне місце вертепу, подібна до Піренеїв; хатинки прекрасні, менші від фігур, деревця зроблені з різних галузок багато кращі, ніж вони є в природі.

Чудова долина заставлена характеристичними фігурами: прачки перуть у річці; годувальники індиків і курей женуть свої стада; поліціант провадить арештованого злодійчука; панове їдуть своїми пишними каретами, а коло них на верблюді Цар Сходу й сліпий Періко грає на гітарі, а йому хором підспівують здивовані пастухи, що саме повернули з кошари. Самою серединою їде трамвай, цілком подібний до того, що курсує в дільниці Саляманка. Хоч він має рейки й колеса, але все пускають його з сходу на захід, чим зачудований Чорний Цар, не знаючи, де взялася та чортівська машина.

За кошарою видно дуже гарну, чепурненьку площу, в центрі якої є саджавка з рибами, недалеко неї хлопчисько продає льоси щастя й гуляють двоє краснів. Бабуся продає коржики й каштани, а далі на розі, найкращі речі того прекрасного сільця, що до них найбільше придивляється товпа дітей. Найцікавіший той хлопець-лайдачина, що в одній руці держить льоси льотерії, а другою, простодушно, викрадає каштани з кошика тітки Лябріхи. Він всіх змушує до вибухів сміху.

Одним словом — цей вертеп є найкращий у цілому Мадридї, в тій одній з найбагатших хат, в якій зібралися найкращі і найбільш розсудливі діти з двадцяти доколїшніх вулиць.

VIII

А ялинка? Зроблена з галузок дуба й кедру. Її приготував приятель дому. Вона коштувала йому багато праці, але ялинка говорить, що з його рук ніколи не вийшов більш досконалий твір. Про дарунки, що висіли на її галузках, навіть не можна говорити. На думку наймолодшого глядача, їх було стільки, що піску в морі. Солодощі обгорнені у блискучі папірчики, мандаринки, що є напевно дітьми тих великих помаранч, каштани, повбирані в срібні паперові кереї, коробочки, наповнені різнородними кольоровими кульками, різні фігурки — піші й кінні, що їх сотворив Господь, що пізніше поліпили крамниці Магонеса і Скроп, а якась невідома щедра рука порозвішувала їх на тому деревці. Деревце було освітлене такою великою кількістю свічок, що на думку чотирирічного знавця, їх було більше, як зірок на небі.

Виру дитячої радості не можна порівняти з ніякою людською радістю і почуваннями, бо це невисловлена радість небесних хорів у присутності Найвищого Добра й Найвищої Краси. Ця безконечна радість задоволення робила їх розсудливими і вдумливими, що можна б порівняти зі серафимським задоволенням, що відбивалося в усіх душах, в усіх очах. Вони не ходили, а плавали, як щасливі янголи в чистому, солодкому й приємному етері, були в повітрі запашних квіток, цинамону і в чарівній атмосфері забав і ласощів.

IX

Нагло вчули шум, що не походив від них. Усі дивились на стелю, а що не бачили нічого, вдивлялися одні в одних, підсміхаючись. Чути було шум крил, що вдарялися до стін і стелі. Коли б вони були сліпими, могли б вірити, що всі голуби, з усіх голубників світу, влетіли в кімнату. Але не бачили нічого, абсолютно нічого.

Відчули присутність незвичайної і незрозумілої речі. Всі фігури вертепу порухалися, всі, без галасу, змінили своє місце. Трамвай знаходився на горі, а Царі бродили ногами по річці. Індики, без дозволу, опинилися у кошарі, а св. Йосип вийшов здивований, немов хотів спитати, що таке надзвичайне сталося. Багато фігур опинилися на землі. Коли спочатку здавалося, що фігури збунтувалися проти порядку, то згодом наступило таке замішання, ніби між ними працювали тисячі жадібних рук. Була якась незрозуміла загальна революція. Гора, відірвана від своєї основи, перевернулася, річка цілком змінила свій біг, викидаючи геть свої дзеркальця, наче розлялася по цільй долині, хатки дахами лежали у безладді на піску; кошара захиталася, немов боролася з жакливою бурею, багато свічок погасло, померкло сонце й потонуло в похмурих тінях світел.

Коли це діялося, одні з дітей заходилися від сміху, а інші плакали.

Якась забобонна бабуся сказала:

— Ви не знаєте, хто робить це замішання? Це роблять померлі діти, що є в небі, яким Господь Бог дозволяє тієї ночі зійти на землю й побавитися вертепом.

Згодом все, як зацімліло. Вчувся знову шелест крил, що віддалявся.

Багато з присутніх почали перевіряти заподіяні шкоди, а якийсь пан сказав:

— Стрясся стіл і всі фігури попереувалися.

Почали підносити фігури й ставити на свої місця. Після старанного перерахування і докладного переглянення кожної зокрема фігури, вже було їх менше. Шукали й перешукували, але без ніякого наслідку. Бракувало дві фігури: вола й осла.

Х

Досвітком, шляхом до небес, летіли білокрилі, надзвичайно задоволені Свят-Вечором, перескакували з хмарки на хмарку, а були їх мільйони мільйонів — всі прекрасні, чисті, Божеські, з білими короткими крильцями, якими вимахували так хитко, як ніякий птах на землі. Стадо, що його формували, було таке велике, що його не схоплювало око на небесних просторах. Воно закрило місяць і зорі, немов би їх заслонили хмари.

— Швидко! Швидко, друзі, вже починає світати, — сказав один, — наш Дідусь буде сердитися, як запізнимось. Цьогорічні вертепи не варті нічого... Хто пригадає собі ті минулі роки!

Селініна летіла з ними, а що летіла перший раз по тих висотах, то трохи блудила.

— Ходи сюди, — гукнув один, — подай мені руку й лети трохи вправо... Але, що ти несеш?

— Це, — відповіла Селініна, притискаючи до грудей глиняні звірята. — Це мої, мої!

— Слухай, маленька, кинь ці ляльки. Пізнати, що перший раз покидаєш землю. Ти мусиш знати, що хоч ми маємо в небі вічні іграшки і все прекрасні, але Дідусь цієї ночі дозволяє нам погратися вертепами на землі. Там вгорі, цієї ночі також веселяться, а нас, думаю, посилають вниз тому, що від наших криків можна б дістати завороти голови... Але, коли Господь Бог дозволяє нам зійти на землю й ходити по хатах, то під умовою, що не візьмемо нічого, а ти от що придбала.

Селініна навіть не хотіла слухати тих великих переконань, притискала до груденят звірята, повторюючи:

— Це мої! Це для мене!

— Слухай, дурненька, — вмшався другий, коли нас не послухаєш, то будеш причиною невдоволення. Гоні швидко вниз і залиши це, бо воно земне й мусить залишитись на землі. Це момент, дурненька, туди й назад. Я подожду тебе на оцій хмаринці.

Вкінці Селініна зважилася, знизилася і валишила на землі свою крадіжку.

ХІ

Тому саме завважили, що дорогоцінне мертве тіло Селініни, це, що було її видимою особою, мало в руках, замість китички квітів, два глиняні звірятка. Ні жінки, що були при ній, ні батько, ні мати не вміли пояснити цього, але ця чудова дівчинка, яку всі так щиро оплакували, мусіла ще раз вернути на землю, залишаючи у своїх холодних ручках — вола й осла.

Переклад Дмитра Бучинського

Мадрид, грудень 1954 Р. Б.

Грудень 1876.

Критика і рецензії:

П. К-о

Дещо про видання дитячої літератури

Про вагу і потребу дати українським дітям на чужині добру белетристичну чи віршовану книжку говорить мало не кожний дорослий українець, не кажучи вже про видавців, літераторів і критиків. І все ж тієї доброї книжки нема. Зате маємо багато поганих книжок як за їх ідейністю та змістом, так і за формою та мовою.

Запитуємо — чому?

На наш погляд тут є такі причини:

1) Відсутність стимулу (гонорарового) тим письменникам і літераторам, які могли б написати добру річ для дітей;

2) видавання книжок людьми, які на літературі не розуміються взагалі, але зате мають у своїх руках засоби друку (лінотипи, друкарські машини й інше);

3) байдуже і легковажне ставлення до дитячих видань деяких видавців, мовляв, дитина «критикувати книжки не буде», вона «проковтне все»;

4) віддання справи дитячої літератури громадськими і політичними організаціями на самоплив, незацікавленість і байдужість, з їх боку, до тієї справи;

5) поблажливе, некритичне ставлення літературної і громадської думки до недобре-якісних видань, замовчування про це.

В наслідок нераз прямо таки безвідповідального ставлення до друкованих (чи частіше — передруковуваних) книжок для дітей, маємо от такі низької якості, аж до халтурності, видання, як «Швець Копитко і качур Квак», «Співомовки», «Слідами забутих предків» і інші, що вийшли в світ накладом Української Книгарні «Говерля» в Нью-Йорку, США. Це перевидані книжки, автори яких уже або не живуть, або невідомо, де вони є. Але це не знімає з сучасних видавців відповідальності за друк цих книжок, бо ж напевно в Нью-Йорку знайшлося б кілька мовних чи літературних редакторів, які б виправили текст цих «творів». А так от у книжці «Слідами забутих предків», на першій сторінці, читаємо таке:

«Ще гущавина високих смерек крила хвилюваті узгір'я низького Бескиду, ще срібнолентий Сян двома струями обіймав княжий город Сянік, а високі княжі тереми дивилися гордо на схід і захід, ніби насміхалися з ворога, що таївся по дебрах і лісах» (підкреслення всюди наше. П. К.).

8 неправильних слів в одному реченні! А скільки ж ціла ця книжка «таїть» у собі «хвилюватих» «дебр»! Доходить навіть до такої неписьменності, як друкування слова «одинадцять» (5 стор.) без «д» — одинацять», і т. д.

А ось у «Шевці Копитку» зустрічаємо (для дітей!) такі слова, як «псяюха», «дурак», тощо. Та самий наголовок книжки має два варіанти: на обкладинці — «Швець Копитко і Качур Квак», а на титульній сторінці — «Казка про шевчика Копитка та про качурика Квака». Переклад з німецької книжечки Вільгельма Буша «Співомовки» прямо скандальний. Миша тут не миша, а — «миш»

(російське «мышь»), а далі — «шкработуха», «старик», «цапну», «вертяться», «бе» (б'є) і т. д. без кінця.

А ось форма того «перелицювання»:

«Край вікна бродить сон,
Шле дрімоту на повіки,
Та вертяться і не сплять
Доктор Клявдій й пані Вікі:
— Чуеш? Щось шкработить!
Чи душа це, чи миш?!
— Чую вже! Тихо, цить!
— Я думала, що ти спиш...»

Нас дехто зацитькує і співає за поли: не пишеть, мовляв, так гостро проти своїх людей — видавців такої халтури. А ми запитуємо: чи ті видавці питали, радились, слухали кого, як видавали каригідну літературу для своїх дітей? Кого ж тоді обвинувачуємо за духове калічення молоді зміни?

Серед дитячої літератури на еміграції варті уваги добрі видання ОПДЛ — «Євшан зілля» і ін. Але вони чомусь перестали виходити.

Українське громадянство, зокрема молодь, Спілка Української Молоді, мусять узяти до того голос і докласти практичних заходів для заповнення такої дошкульної прогалини, як налагодження видань дитячої літератури.

Леонід Полтава

Література і вигадані нації

Означення «історичний роман», чи «історична повість» є звичайно дуже умовними. Більшою або меншою мірою описані автором події відповідають історичній правді, але вони ніколи не можуть бути абсолютно історичними вже з природи самої літератури: автор малює типи, а для створення одного узагальнюючого типу, типового персонажу доводиться вивчати життя десятків чи й сотень людей. Часто історичний сюжет вимагає героїв, яких історія взагалі не знає, яких у житті ніколи не було, або ж які жили і діяли раніше чи пізніше описаних подій.

У романі Дюма «Три мушкетери» є, наприклад, «історичні» постаті кардинала де Рішельє і Ганни Австрійської. Автор ставить їх у такі ситуації, пише такі їх поступки і пригоди, яких насправді ніколи не було і про яких жадних документів-свідчень історія не знає. В англійському романі Фредеріка Рольфа «Гарден VII», історичному романі, діє папа, якого ніколи не мав Ватикан.

Іноді письменник, шукаючи кращого спогаду висловлення своїх ідей, малює історичні постаті, перенесені в нашу добу. Один французький автор вдався до ще цікавішого і ризиковнішого засобу: він написав історію французького королівського дому, якою вона мала б бути у... 1953 році, дотримуючися для цього сугубно історичних джерел про минуле королівської родини Бурбонів.

Дехто із західньо-європейських сучасних письменників з метою пропагування своїх ідей (чи безідейности) переносить істо-

ричну подію в зовсім іншу країну, або ж навіть вигадує країну і націю, яких взагалі на земній кулі не існує: Жан Поль Сартро у «Брудних руках», Клес у «Дефі» і інші. Так витворюється література космополітична і, звичайно, антиісторична, хоча в основу твору й береться якась історична подія.

Українська література, здається, не знає цього хоробливого «шукання», безпідставного відривання історичної події від місця подій, різних вигадних країн «Полдавій», «Солорляндів» і «Словірій». Здоровий глузд та мораль українського народу і письменника, як носія цієї моралі — стоять на захисті нашого мистецтва від «шукань» такого типу. Це, однак, не означає, що твір із історичною тематикою мусить бути переказом архівно-історичних актів.

Преса і пропаганда:

Майор А. Микулин

Соромно і прикро

(Слово до сумівських читачів, кольпортерів і передплатників)

Наша українська націоналістична преса неодноразово звертається з палкими закликами до українського громадянства на еміграції про збірки на пресовий фонд, посилення кольпортажу, приєднання нових передплатників, вирівнювання заборгованості і т. д. Здавалося б, що кожний національно-свідомий українець, незалежно від переконання, кому дорога українська самостійність і соборність, не тільки сам щиро відгукнеться на ті заклики, але й організує цю працю на широку скалю та з запалом візьметься до неї. Особливо ж ця справа заторкне за саме серце сумівців чи українську молодь взагалі. Та де там! Ніхто й вухом не поведе, а навпаки — ще бурчать собі під ніс, що, мовляв, «знову лізуть до нашої кишені, знову давай і давай». А коли хто й дає — немов би дає милостиню, немов би справа розбудови та кольпортажу рідної націоналістичної преси його не торкається.

Прикро й сумно стає від того на серці. Прикро й сумно стає ще більше, коли почитати, як ворог — московсько-комуністичні імперіялісти, активно й агресивно діють на еміграції, облутуючи власними тенетами та отруйливим павутинням українських людей. В справі кульгання на еміграції розбудови української, зокрема ж своєї, молодняцької, преси, підвищення її тиражу, поліпшення якості, своєчасної сплати заборгованості доводиться, на жаль, закинути звинувачення самим сумівцям. Особливо тим сумівцям, які тепер живуть за океанами-морями: в Канаді, Америці, Аргентині, Австралії. Закидаю вину з повним чистим сумлінням і так би мовити, по-батьківському хочу через цю статтю «накрутити їм вуха», щоб горіли від сорому — аж пашіли. І нехай вибачать мені сумівці та все наше українське молоде покоління, але накручу вуха не чим іншим, як статтею, яку вміщено в газеті «Українське Слово» за 6. січня 1954 року, що видається прокомуністами-українцями в Канаді. (Не змішувати з «Українським Словом», яке виходить у Парижі). Радив би кожному

і сумівцеві, і несумівцеві, і кольпортерові та навіть тому, хто б'є себе в груди і галасує, що я — націоналіст, перечитати ту статтю під заголовком: «Лейк Белв'ю, Іннісфі і Мірнах для УС». Якийсь, напевно канадійцем відомий, комуніст В. Глуханюк пише: «В суботу, 12. грудня, В. Гарасим, організатор провкому ТОУК у Альберті, складає на провкомівський трак всі приладдя до висвітлювання фільму і о год. 9.30 рано виїжджає до Лейк Белв'ю. Хоч падав сніг і передні вікна замерзли, але ми їхали уперед без зупинки і біля другої години пополудні прибуваємо на подвір'я друзів Петруків у Лейк Белв'ю. Познайомившись і поговоривши про загальні справи, ми виїхали на фарми збирати гроші на «Українське Слово», відновлювати передплату та стягати заборгованість. По дорозі прийшлося нам добре посопіти, пхаючи трака під горби, бо колеса ковзалися. Всюди нас радо привітали, як тільки ми говорили, в якій цілі приїхали. Наші друзі негайно сплачували та відновляли передплату. Ось так, як бачите, сказав В. Гавдоник, гроші на таку важливу ціль, як наша газета «Українське Слово» мусять знайтися і він не тільки сплатив всю заборгованість та поновив на цілий рік передплату, але дав також і велику пожертву на пресовий фонд. Вечором того ж дня ми відбули в гарній залі короткий мітинг у справі пресфонду та висвітлили фільм. Біля першої години ночі будівничі «Українського Слова» складають листи і гроші нам, які вони зібрали на передплату газети... «Я, — каже Григорій Ісків, який дбайливо пильнує за передплатниками, — вже вислав частину передплати, а решту маю ось тут у себе. Від себе складаю ще десять долярів»... В неділю уранці ми виїхали у дальшу путь, захопивши з собою лопати, щоб розчищати сніг. В понеділок прибули до Іннісфі, де на вечір того дня зорганізували товариську забаву з вечерою. Після короткої промови та смачної вечері присутні почали складати на пресовий фонд, сплачували передплату та жертвували на покриття коштів вечері. Ранком ми ходили з листами по хатах. Всі дуже залюбки жертвували на нашу демократичну пресу. У вівторок ми вже були у Мірнах, де теж зорганізували мітинг на тему світових політичних подій та завдання, в зв'язку з тим, нашої преси. По мітингові відбулась забава. Всі присутні, як один, складали датки на пресовий фонд»...

Оце такий короткий перебіг пресової кампанії прокомуністів, вислужників Москви за океаном, які обдурюють українську еміграцію, висмоктуючи від неї гроші на московських поневолювачів України. Описуючи перебіг пресової кампанії, «Українське Слово» пише: «Противник, ворог трудящих, його прихвостень — має дуже чисельні і різноманітні апарати для провадження пропаганди, але сама пропаганда у них — гнила, облудна, брехлива. Наша ж пропаганда дуже сильна: її назва — правда».

Чи не соромно нам, українцям, читати наведені вище рядки? Чи не палахкотітиме у нас від стиду обличчя, що ми не спроможні як слід розбудувати свою українську націоналістичну пресу на еміграції, яка дійсно протиставить брехливій московській «правді» нашу вселюдську правду — правду українську?

А чи наші друзі, прихильники, а особливо сумівці, не мають спромоги організувати трак, виїхати по фармах з газетами, книжками, з «Авангардом», об'їздити всіх українців, розкрити їм засліплені очі та тут же приєднати нових передплатників української преси? Чи може така робота є соромлива, невартісна, ниж-

че людської гідности? А може брак енергії, захоплення, свідомости? Нехай кожний згадає Рідний Край, де в найтяжчих, найжорстокіших умовах підпільної боротьби революціонери-націоналісти не тільки пишуть книжки, газети, листівки, друкують їх, але самі й розповсюджують, наражуючись завжди на смертельні небезпеки. А що ж грозить нам на еміграції у вільних країнах? Комуністи — наші вороги — діють у нас під носом, їздять траками, лопатами розчищають сніг, засапуючись, пхають авта під гору, щоб тільки перемогти нас своєю брехнею. А ми? Байдуже на те дивимось, «жмемо» гроші у кишені, мріємо за столиками у кафетеріях про Україну, а нашу пресу не тільки не розповсюджуємо, але навіть самі не читаємо. Чи ми мусимо учитись у ворога, чи ворог може мусить сушити собі голову, як перемогти нас, яку б хитрість вигадати, щоб скомпромітувати нас та нашу правду?

Запитую читачів «Авангарду», чи багато сумівських осередків розраховались за журнал і взагалі за всі видання, що їх видав та вислав ЦК СУМ-у? Чи багато приєднуємо нових передплатників для свого журналу та чи розраховались з боргом за нього?

Книжки та преса з неба на падають. Їх пишуть, друкують, багато думають та працюють. Кожна книжка, кожна націоналістична українська газета — це гострий удар по ворогові. Але що вартий той удар, коли він лежить мертвим тягарем в сумівських осередках, припадає пилом? Може, нарешті, пробудяться від байдужости, нехоті та національної бездіяльности всі «гарячі патріоти» і прихильники української національної справи?

Не сміємо хвалити ворога за його ініціативу, але й не сміємо його ініціативи проходити мимо. На його ініціативу відповідаймо подвійною, потрійною! Лише тоді не буде нам соромно і виконаємо наш національний обов'язок. А сьогодні нам дійсно є соромно від того стану.

Не пишемо тут ніяких закликів. Кожний нехай сам подумзе — та й міцно!

На протиросійському відтинку:

СУМ У БОРотьБІ ПРОТИ РОСІЙСЬКОГО ІМПЕРІЯЛІЗМУ

(Сумівці на передньому фронті)

Московський імперіялізм, з допомогою зрадників українського народу, зруйнував українське державне життя. Хоч держава українська впала, але священна боротьба українського народу за Самостійну Соборну Українську Державу не припинилась. Україна стоїть у перших лавах міцного, єдиного фронту АБН проти московського імперіялізму, проти «московської культури». Ще недавно такі народи, як поляки, чехи та інші орієнтувались на «російську культуру» та ставили спротив нашим визвольним змаганням, а сьогодні вже на власному тілі відчули «культуру» російського імперіялізму і тепер вмикаються в непереможний фронт АБН для боротьби проти московського поневолювача. В тій боротьбі передове місце займає українська молодь, зокрема

сумівці. Вони ведуть на еміграції вперту і жорстоку ідейну боротьбу проти російського імперіялізму, проти «передової» російської культури. Москалі всіх мастей, білої, брунатної, чи червоної, наступають єдиним фронтом на український визвольний рух, а коли їм не вдається досягти успіху в чоловій атаці, вони вживають хитрих маневрів, замасковуючи свій наступ під шильдом «культури». На першому місці єдинонеделімці завжди ставлять московський «культурний» центр — Москву, щоб тим самим принизити, спаплюжити та скомпромітувати центр культурного життя на сході Європи — столицю України м. Київ, підірвати його значення у визвольній боротьбі України. Червоні та чорно-білі росіяни розповсюджують свою згубну «культурну» отруту по всьому світі різними шляхами і способами. Ось що вони, наприклад, пишуть про «Очаг руської культури» в часописі «Наша газета», що виходить з допомогою Москви в Аргентині, та в журналі «Славяне» ч. 6 за 1954 рік:

«Джерела національної російської культури зродилися на московському ґрунті та розповсюдились на всю Східню Європу, Південні країни та Південно-східню Азію... Бурхливий розвиток російської національної культури пов'язаний з піднесенням національного духу, який стався у висліді перемоги на Куліковському полі у 1380 році. Устійнено, що першим друкарем книжок був не Іван Федорів, який кинув Москву, але який, як росіянин, багато попрацював для освіти України. Першим друкарем був Маруша Нефедоев, який розпочав друкування задовго до Федорова...

Одним з найбільш освічених людей свого часу був цар Іван IV-ий, що його назвали за беззастережну боротьбу з реакційним боярством, Грозним, Цей цар був найбільший прогресивний діяч того часу... Він розпочав велику історичну справу створення централізованої держави Русі, до якої тяжили українці, білоруси, південні слов'яни, греки, молдави, волохи, народи Північного Кавказу та Закавказзя. Вони дивились на російський народ, як на свого захисника, як на захисника їхньої культури, яка розвивалась і квітла під впливами російської культури... Ось так нахабно, брехливо і хвалькувато пишуть червоні і білі москалі про власну культуру. І проти тієї ославленої культури, культури «старшого» російського «брата» на всіх відтинках завжди вступають сумівці.

В 1954 році монархічний табір в Австрії улаштував свято «День Русской культури», з допомогою україножера Архiepіскопа Стефана. Крайовий Комітет СУМ-у негайно приступив до протиакції і виготовував листівки — відозви до неросійських народів. У листівках була в'яснена мета, з якою організують монархоімперіялістичні кола це свято. Треба сказати, що в Австрії є на сьогодні щонайменше дві тисячі тих, які вважають себе «руськими», але чистокровних москалів серед них приблизно до 20%. Решту ж складають «самоотвержонние малороси», що перебували в різних «рангах» у армії Денікіна, Врангеля та приїхали з Югославії до Австрії, пописавшись перед тим там у корпусі Рогожіна, винищуючи в першу чергу не комуністичну партизанку Тіта, а невинне югославське населення.

Сумівські листівки були конкретні і змістовні та викривали весь зміст не тільки свята «День Руської культури», але і зміст московського імперіялізму. Ось що писали сумівці у стократно

скороченому календарці московського злочинства, видрукованому у листівках:

«8-го березня 1169 року Андрій Суздальський зруйнував Київ. Літопис оповідає: Як дика орда лютували суздальці в Києві, два дні грабували вони місто і руйнували церкви, вбивали громадян, не маючи жалю ні до дітей, ані до старих.

1685 року князь Борятинський вирізав на Україні 15 тисяч людей і питав дозволу у царя на те, щоб „Виагч і вижеч всех украинцев на 150 вьорст вокруг Киева”.

1686 року Москва підкупом оволоділа Українською Церквою, заплативши Патріярху Царгородському за підписання Акту передачі з сорока соборів і 200 червонців.

1688 року Москва замордувала борців за незалежність Дону — Атамана Лаврентієва, військового старшину Черноусова та інших.

1707 року боротьба донців за незалежність Дону під проводом Булавина була Москвою жорстоко придушена. Помста Москви була жажлива. По наказу Петра I-го зруйновані станиці по Хопру, Медведиці, Бузулуку, Андару, Деркулі і Калитві. Трупі замордованих на шибеницях пускали вниз по Дону на плотах. Вищено до 8.000 козаків.

1709 року москалі зруйнували столицю Гетьмана Мазепи Батурин і винищили всіх мешканців, а їхні трупи було пущено на плотах по Сойму. В червні 1709 року москалі при допомозі тогочасного Гулая, полковника Галана, обдурили запорожців. І тих, що повірили на московське слово і склали зброю, ген. Яковлев наказав визначних закувати в кайдани, а решту замордувати на місці; одним рубали голови, інших вішали, а тоді на плотах пускали по Дніпру і мертвих козаків викопували та відрубували їм голови.

1720 року Москва знищила Козацьку Автокефальну Церкву на Дону. 1721-25 рр. десятки тисяч козаків на примусових роботах поховали свої кості в болотах Півночі при будові Петербургу.

1775 року москалі зруйнували Запорізьку Січ і цим примусили запорожців в кількості 40.000 піти на еміграцію до Туреччини. Кошового Запорізької Січі Кальнишевського було заслано на до смертну каторгу в Соловки.

1858 року під тиском московських репресій 200 тисяч черкесів пішло на еміграцію в Туреччину.

1919 року москалями було замордовано Голову Кубанської Ради Н. Рябовола і члена Ради А. Кулабухова, а 12 членів Ради заарештовано і вислано до Туреччини.

Вбивство Петлюри, Коновальця, процес СВУ, штучний голод на Кубані, Дону й Україні, вбивство у Вінниці, в Катині, десятки і сотні тисяч розстріляних, мільйони запроторених на Соловки й Сибір, винищення татар, інгушів, чеченців... Такою Москва була і буде!»

Дуже характеристичну і змістовну листівку написали сумівці в Австрії російською мовою під наголовком «Ещо о „русской культуре”, о ейо творцах».

Листівка дуже гостра, безкомпромісова і фактами з «російської культури» нещадно разить ту ж таки російську культуру та її творців. Ось деякі витяги з тієї листівки:

«Що має загального „російська культура” з князем України Володимиром Великим та культурою, створеною українським народом під захистом його та його потомків?

Хіба тільки те, що внук Мономаха Андрій Суздальський в 1169 році 8-го березня „взяв Київ приступом”, забувши для свого сорому, що він внук Мономаха, та дозволив терміном 3-ох днів грабувати і забивати населення. Пограбовані були Десятинна Церква, збудована Володимиром, Софійський Собор — Ярославом, зграбували і забрали образи, ризи, книги, дзвони. Чи може те, що цар Іван III, з допомогою кримських татар спустошив Україну та за «невтрочання» одержав від хана Менглі Гірея золоті чаші з ограбованого храму св. Софії у Києві.

Що має загального „руська культура” з культурою, створеною народом Грузії та його великим царем Давидом Будівником і Тамарою Преобразователькою?

Хіба лише те, що після загарбання Грузії росіянами були знищені величезні цінності грузинського народу в галузі літератури і мистецтва.

Хіба росіянин Пушкін не написав найбільш хамський вірш, паплюжачи поневолені Москвою неросійські народи:

„Пасітєсь мірніє народи,
Вас не пробудіт честі кліч?
К чєму стадам дари свободи?
Іх должни резать ілі стріч,
Наследство іх із рода в роди
Ярмо с погремушками да біч”.

І, як невмолиме мemento, заgrimіли вогненні слова Шевченка у відповідь Пушкіну:

«Схаменітсья, будьте люди,
бо лихо вам буде!»

Розкуютсья із кайданів заковані люди».

Ось такі гострі, знищуючі листівки, які до кінця здемаскують та викривають російську культуру і імперіялізм, виготовив Крайовий Комітет СУМ-у у Австрії. В листівках подана і родословність імператорського російського двору.

З тими листівками пішли сумівці на залю, де відбувалося свято «російської культури». По рефераті роздали присутнім. Поява сумівців та роздані листівки зденервували настільки російських неділимців, що вони на початках не знали, як реагувати. Але, на диво, поява сумівців та листівок викликали також невдоволення і серед «поступових» українців, які говорили, що «хлоп'ячими вчинками сумівці лише вмють зривати». Так висловився сучасний в. об. голови УЦДОА ред. Гільов.

19. 9. 54 р. знову відбувся подібний концерт, на якому, крім москалів, взяли участь родина п-ва Кривенків, отамана т. зв. донської станиці та церковний хор Ван Кютсем під керівництвом полк. Черниша. Хор складається з народів, поневолених москалями. У залі знову з'явилось чимало українців, зацікавлених «великою руською культурою». Перед початком концерту появилися сумівці та роздали присутнім листівки, в яких писалось: «За наказом Кремля яничари українського народу типу Рильського, Корнійця, Галана, Козланюка та інш. створюють тепер «советську культуру».

Поява сумівців викликала різні настрої та наставлення. Одні люто шипіли: «Опять самостійники! Надо позвать австрийскую полицию, надо положить конец сепаратістам». Інші ж кричали: «Українська молодь не спить! Вона знає, чого хоче. Дайте більше листівок, ми їх іншим передамо!»

Так! Українська молодь не спить. Вона знає, чого вона хоче. Очолена СУМ-ом, під керівництвом українського революційно-визвольного руху, вона завжди дає жорстоку відсіч різним окупантам та «культурам» поневолювачів. Українська молодь першою з перших стоїть у жорстокій боротьбі з окупантом України на Рідних Землях — червоним московським імперіялізмом.

У всіх країнах світу СУМ високо тримає прапор боротьби, на якому написано: «Честь України! — Готов боронити!» Але не тільки СУМ мусить боронити. Він мусить завжди бути в активному наступі проти московського імперіялізму, який просмикується під плащиком «руської культури».

Приклад тому показали сумівці Австрії.

Юнацтво СУМ-у в Бельгії маніфестує

Спорт:

Проф. д-р Е. Жарський

З історії фізкультури за княжої доби

Бути постійно готовим боронити зі зброєю в руках свою Батьківщину — ось головне гасло цілого життя княжої доби. Ця постійна готовість вимагала від українських дружинників заправлятися із ранньої молодости до боротьби з наїзниками, вправляти свої м'язи для кращого володіння мечем, ратищем, копієм, стрілою, луком, вміти їздити справно верхи; треба думати, що все те належало до програми обов'язкового мілітарного вишколу тодішньої молоді — отже мало суворо прикладний характер.

Та побіч цього прикладного характеру знаходимо й розваговий характер у заняттях княжих дружинників чи українського населення; з розваги — через постійний вишкіл — доходилось до військової справності.

Якими шляхами йшов цей вишкіл — на те маємо лише спорадичні натяки у літописі. Проте вміння орудувати різними родами зброї було доволі справне, коли тодішні подорожники по нашій Україні високо цінили вмілості наших дружинників та підкреслювали їхню фізичну силу, сміливість, красу.

Іби-Даст (X ст.) згадує, що наші прабатьки були «високі, гарні, сильні, сміливі, войовничі; як у кого вродиться син — він бере голий меч, кладе перед народженим сином і каже: «Не залишаю тобі в спадщину ніякого майна, матимеш тільки те, що добудеш сам мечем». За його словами, спори вирішувало зброєю: «чий меч гостріший — той і має верх». Такий двобій відбувався в присутності родичів обох суперників. А що спори були невідрадним явищем тодішнього життя — то й кожний мусів бути приготований добре володіти мечем і вирішувати «незгідність поглядів» з мечем у руці.

Більш спортове забарвлення фехтувального двобою знаходимо у літописі, де згадується про князя Василька, Данилового брата, що раз для розваги почав двобій з якимсь угорським боярином: «добув меча свого играючи на слугу королевого, а той ухопив щит играючи».

Ставлення фізичної вправності дружинника на першому місці — характеристичне у цілій тодішній Західній Європі. Витворилась там певна система лицарського виховання, вершком якою була (під спортовим оглядом) участь у **лицарських турнірах**. Великі зв'язки княжої України — головно за Ярослава Мудрого («тестя Європи») з Заходом Європи, численні посольства, постійні виправи українських купців до Німеччини (Нюрнберг, Регенсбург, Мюнхен, Авґсбург і ін.), Франції, Італії, Мадярщини, Еспанії та інших країн та міст тодішньої Європи — мусіли запізнати наших предків з цими всіма проявами життя, що ним жила Західня Європа; тим більше мусіли звернути увагу на таке важне в той час явище, як лицарські турніри та методи виховання молодого лицаря, а також — треба думати — намагалися заціпити їх у княжій дружині. Наші історичні пам'ятки дуже мало залишили нам відомостей про ці прояви у княжих часах; з літописів зна-

ємо, що Святослав Ігоревич почав воювати вже малою дитиною і за традицією в бою перший кидав коп'я («сунув коп'ям Святослав на деревлян і копія полетіла поміж вуха коневі й ударило коня в ноги, бо був він ще малий»); Данило Галицький кількالیтнім хлопчиком володів мечем, а його син, Лев, малим хлопцем ходив у бій під опікою довірених бояр.

Не меншу заправу мали й **отроки, дитські боярські діти**, що готувались до лицарського стану княжого дружинника під оком самого князя чи тисяцьких.

Про лицарські турніри в Україні згадує літопис під роком 1150; турнір відбувся в Києві; з нагоди святкування перемоги князя Ізяслава відбувся бенкет: «тоді й утри на фарах (конях) чи на скоках йграли на Ярославовому дворі, велика сила; кияни ж дивувалися числу угрів і зручності їх і коням їх». Подібні лицарські турніри знаємо й з Галичини; Під мурами Ярослава 1245 р. князь Ростислав зустрічався з **Воршем**, упав під ним кінь і він розбив собі плече.

Справді **спортовими розвагами** княжої доби було полювання; завзятими мисливцями були вже перші наші князі Олег та Ігор, не меншими були й їх наслідники, про що не раз згадується у літописах (князь Данило саме на ловах знайшов підходячі місця на будову твердинь Холм, Львів та інш., а як в іншому місці згадує літопис (під 1255) «вбив рогатиною три дикі кабани в грубешівських лісах»).

Великі мисливські осяги має за собою князь Володимир Мономах, про що читаємо в його «Поученіє дітям»; це наче перший в історії фізичної культури України, а то й Сходу Європи «спортовий Звіт» князя-спортівця-мисливця й **заразом довідника** для молодих дружинників-спортівців княжої доби.

«Леность бо всему мати... да не застанет вас сонце на постелі. Так бо отець мой деяшет блаженний і всі добрі мужі совершені. І седши думати з дружиною, йшли люди оправливати, йли на лов їхати, йли **поездити**... А се тружахся серед в Чернигове... конь диких своіма рукама связал есм в пуцах, 10 и 20 живих конь, а кrome того иже по Роси ездя ймал есм своіма рукама теже кони дикие. Тура мя два метала на розех а з конем, олень мя один бол, а два лоси один ногами, а другий рогами бол, вепрь ми на берде меч оттял, медведь ми у колена подклада укусил, лютий звер скочил ко мне на берди і конь со мною поверже; і Бог неврежена мя соблюде. І с коня много падах, голову си ризбих дважды, і руце, і нозе свої вередих, не блюда живота своего, не щадя головы своея. Ежо било творити отроку моему, то сам есм створил дела, на войне і на ловах, ноч і день, на зною і на зиме, не дая себе упокою... весь наряд і в дому своем, то я творил есм, і в ловчих довчий наряд сам есм держал, і в конюсех, і о соколах, і о ястребах... Смерти бо ся, дети, не бояще ні рати, ні от звери, но мужское дело творите, како ви Бог подасть...»

Цінне це поучення дає нам образ способів полювання — зі соколами, яструбами, кінно й пішо. З інших згадок у літописі знаємо, що для полювання були призначені окремі слуги: ловчі, псарі, сокільники, яструбники, рибалчі конюші (князі мали великі кінні стада — в Рахнах на Чернігівщині, в Перемищині — Негрибка, Гійсько, Буців, Торки, Витошинці, Даровичі, Батичі, Малковичі); сама **кінна їзда** була улюбленою розривкою наших князів (улюблений кінь кн. Олега), сам князь Мономах згадує про те,

що «із Чернігова в Київ, к отцу, переїхав днем до вечора» (ок. 140 кіл.); кіннота розвинулася більше під напором степових диких племен, татар, що вже з 2-3 року життя заправлялися у кінній їзді; їхні дівчата й жінки були також добрими вершниками, що «ловко скачуть на конях, як мужчини».

Прихід варягів в Україну збільшив нашу веслярську потенцію й надав їй офензивний характер. Опанування греблярського мистецтва ще від до-княжої і княжої доби широкими масами дружинників задержалося до козацьких часів; воєнні виправи української водної флотилії (ладья, суд, насад, павозок, учан, струг — що приводилися в рух веслами або вітрилами — парусами) на південь, у Грецію, були не тільки вершком мілітарної стратегії, але й спортової справності. Віддаль Київ — Царгород перепливали наші дружинники в доволі швидкому часі; наглі наскоки на зворотних суднах заскакували неприготованих на те болгар чи греків.

Наші старі перекази залишили нам згадку й про те, що веслярським ділом займалися й жінки; переказ про Ольгу-перевізниківівну — найкращий цього доказ. (Підкреслити треба ще й те, що човен був її знаряддям відплати за смерть її чоловіка; приказала сісти вельможам Деревлян у човен і скинути їх у яму та живцем закопати).

У зв'язку із цим переказом годиться відзначити одно місце, що підкреслює високий стан гігієни в княжій добі; літопис зазначає, що Ольга... звеліла **приготовити Деревлянам лазню** і сказала:

— Вмившись, прийдіть до мене. Сильно **напалили в лазні**; і ввійшли деревляни, і почали митися. І замкнули лазню за ними й вона (Ольга) звеліла запалити її від дверей; і там вони всі догоріли».

Із цього опису можемо додуматись, що лазня знаходилася в окремому будинку, призначеному виключно для купелі; як воно в деталях виглядало, з якого часу будовано в Україні лазні — на це бракує нам джерельних відомостей. Могло це бути або старим у нас звичаєм — відмінним, як на Заході, де навіть на королівських дворах не вважали потрібним купатися чи змінити плаття (в історії Заходу згадується, що королева раз у рік перебирала сорочку...), або могло це прийти із варягами (де здавна існували народні лазні), чи з Греції, з якою Ольга була в живих зв'язках.

В дальшому місці цього переказу зустрічаємо згадку про **тризну**; «...приготовте багато меду коло города, де ви (Деревляни) вбили мого чоловіка, щоб мені поплакати на його могилі і **уладити тризну своєму чоловікові**» «...і повеліла насипати велику могилу; а коли вони насипали, звеліла **починати тризну**. Потім деревляни сіли пити».

Мало маємо точних даних про те, що складалося на тризну; були це, мабуть, своєрідні ігри, що можуть нагадувати грецькі ігрища над могилами померлих з кулачництвом, бігом, метами, іграми, танками чи хороводами. До недавна задержалися ще подібні помилки на Далекому Сході, серед томошніх прастарих племен, що в їх склад входять: дужання, перегони, воєнні танки, забави, гри тощо. Із зацитованих слів літопису виходить, що «тризна» **попереджувала** споживання їжі й напоїв (подібно, як тепер, хоч це мала аналогія — найперше відбуваються змагання, а після них прийняття).

Зустріч із греками та ордами Сходу, що напастували українські землі від ранньої її історії, спричинилися до розвитку дужання. Якщо слушно інтерпретувати звороти в Лаврентієвському літописі під роком 6500 (992): ...«пустиша я к себе, и ястася, почастося крепко держати и удови Печенези в руках до смерти, і удари ним о землю...» — а в другому місці: «...Видим бо ігрища утолчена, і людей много множество, яко упихати начнуть друг друга, позори дающе от беса замишленого дело...» — то маємо тут до діла з тим родом дужання, що був відомий у старовинній Греції з одного боку й у народів Сходу — з другого. У першій записці треба думати про т. зв. **поясну боротьбу**, яка поширена була з давен-давен на Сході від Китаю, Японії по Персію, Малу Азію й Грецію і задержалася в Україні по сучасні нам часи (вміло нею оперував у своїй початковій важко-атлетичній кар'єрі І. Піддубний та інші, — як також залишки цього роду думання по ярмарках в Україні й по селах); у другій записці — говориться мабуть про т. зв. **боротьбу стіжка на стіжку**, (два великі гурти — деколи цілі села — назирають один на одного), дужання, що задержалося доволі довго в Московії, а на Україні гляділи на те, як на «некультурне видовище», гідне тільки москалів.

Дужання, трактоване як двобій, вирішувало нероз долю війни між українськими військовими й східними ордами; підкреслюється це в літописі, коли згадується про війну **Володимира з печенігами** — перемога українського воїна над печенізьким силачем, чи двобій **Мстислава з касозьким князем Редедею**.

Не менш відоме було в княжій добі й **навкулачництво** (бокс). Мусіло воно бути дуже поширене серед народу, коли ростовський Митрополит Кирил в 1274 р. нап'ятовує кулачні бої в Ростові й Новгороді; «ще до нині задержалися бісовські обичаї треклятих еллин». В Кормчій книзі (збір церковних законів) знаходимо рішення, яке карало виключенням із церкви кожного, хто буде займатися «такого роду забавами».

Не менш цікава є одна згадка з літопису про м'яч; при описі битви під Перемишлем 1097 р. кажеється, що «так збили Угрів у м'яч, як сокіл збиває галиці». Брак вичерпних джерел не дозволяє нам подати ближчих даних про те, до чого і при яких нагодах чи грах його вживали. А шкода! Можливо, що знали м'ячеві гри, поширені вже з давен-давна в західній Азії; може вживали їх дівчата при забаві і грищах — але те все лише додумування, на які немає точних доказів.

Мандрівництво — хоч і пов'язане з паломництвом, залишило нам вартісні описи подорожей до Єрусалиму ігумена Данила (XII ст.), де автор виступає як великий патріот княжої Руси-України. Знову ж, князь Володимир Мономах підкреслює, що «13 літ перевів на ловах і мандрівках; «всіх їх зробив я дуже багато: 83 великих — а решту менших не пам'ятаю».

Зимова пора може не була така активна, як літня, проте у великому значенні і пошані були сани, коли і князів хоронили «на санях» (ще до нині задержався цей звичай на Гуцульщині).

Висновки: Фізична культура княжої доби стояла на високому рівні й не уступала Заходові. Усі заняття служили одній меті: Оборона Батьківщини й перемога над наїзниками; розваговий характер був пов'язаний з релігійно-обрядовими відправами.

„Вимріяна дочка”

Президент університету Філіппін д-р Віталь Тан виголосив промову до членкинь університетського жіночого клубу, в якій вказав на те, якою повинна бути дівчина, радше якою він собі уявляє свою «вимріяну дочку» (дочки він не має, а сина втратив у другій світовій війні). Ось виїнятки з його промови, які напевно цікавитимуть і наших читачів.

«Насамперед я заохотив би її і допогім би їй стати серйозно релігійною, бо я знаю, що релігія є найпевнішою опікою, яку я собі можу уявити для неї. Знаю, що коли вона поставиться серйозно до релігії, то знайде в ній велике джерело потіхи й сили. Я був би певний, що коли вона буде в клопотах, вона знатиме, що робити; якщо буде в нещасті, матиме досить сили, щоб його перенести. Вона може бути далеко від моїх очей, від мого догляду, але я буду спокійний, що їй не гро-

зить небезпека. В релігії є логіка і я хотів би навчити її тієї логіки. Будучи освіченою, вона повинна знати релігію з точки погляду освіченої людини. Коротко кажучи, релігія була б її неоціненною власністю, найміцнішим її знаряддям, її найбільшою гарантією щастя».

Говорячи про чоловіка, якого повинна б вибрати собі його ідеальна дочка, д-р Тан з жалем відмітив зростаючу тенденцію молодих дівчат, що вони дозволяють своїм знайомим хлопцям поводитися супроти них свobodно. «На цю свободу, яку так часто зображають в американських кінах, — говорив він, — в цьому краю не дивляться прихильно. Дівчина, що дозволяє на таку свobodну поведінку, незабаром втратить пошану того самого мужчини, що втішається тією поведінкою. Він почне незабаром сумніватися в її чесноти і в сталість її характеру».

Кава і цигарки шкодять

Д-р Лев Старрі, професор хірургії університету Оклагома в США, заявив, що за останніх десять років дуже поширилась недуга боляка (ульцер) в шлунку й кишках, а вже справжнє спустошення чинить вона між жінками, бо сьогодні шпитальні статистики виказують, що на кожні чотири занедужання одно припадає на жінку.

На його думку, головною причиною того явища є той факт, що серед жінок останніми роками дуже поширився звичай

курити цигарки. Курять та при тому п'ють каву. Кілька років такої комбінації неминуче спричиняє кривавлення боляка. Бо кава, цигарки й коктейлі побуджують витворювання в шлунку гризучих соків, а ті в свою чергу тягнуть за собою хворіння на боляки.

Порада д-ра Старрі — не курити й мало пити кави. А коли вже курите і п'єте каву — ніколи не на порожній шлунок, обов'язково щось треба перед тим з'їсти.

Дипломати і конференції

В час відомої конференції «Великої Чвірки» в Берліні американський щоденник «Ю. С. Ньюз» виражував, що від 1946 р. західні альянти зустрілися з москалями на різних конференціях 3.082 рази. На цих зустрічах виголошено 120 мільйонів слів. Ця словесна стрілянина вимагала 11.400 годин, а якби була награна на платівки, ми слухали б її впродовж 15 місяців. Підготовчі переговори до берлінського збіговища вимагало 525.000 слів, виголошених у часі 50 годин, тільки для того, щоб вирішити, чи зустріч «Чвірки» відбудеться в східньому, чи західньому Бер-

ліні. Назагал справа об'єднання Німеччини була досі обговорювана на 1.380 сесіях і дала світові 43.500.000 слів, викинутих на вітер. Укладення перемир'я в Кореї було попереджене 575 засіданнями, на яких делегати обмінялись 18 мільйонами слів. А скільки було страчено часу на «німих» засіданнях, коли представники сторін просиділи, не промовивши ані слова? Справу атомової контролі обговорювано на 2.072 засіданнях, на яких виголошено 6.500.000 слів. Дипломати — це справді витривалий і терпеливий народ.

З діяльності СУМ-у:

В ЦЕНТРАЛЬНОМУ КОМІТЕТІ СУМ-У ПОВІДОМЛЕННЯ

Від Редакції: Подаємо скорочено зміст обіжника ЦК СУМ:

У вересні 1954 р. в Лондоні (Англія) відбувся III-й Пленум Центрального Комітету Спілки Української Молоді з участю голови, керівників відділів та членів ЦК СУМ-у, а також голови Контрольної Комісії ЦК СУМ-у. Разом було 11 учасників.

Пленум ЦК заслухав та в загальному схвалив звіт голови ЦК СУМ-у про загальний стан діяльності СУМ-у в 14-ти країнах Європи й за океаном. Також були заслухані звіти: керівника внутрішньої діяльності, генерального секретаря та керівника орг. відділу, керівника відділу фінансів, керівника зовнішніх зв'язків, керівника відділу інформації й преси, ке-

рівника відділу юнацтва. Крім того, були розглянені справи про стан роботи інших відділів ЦК СУМ-у та ухвалено постанови щодо всіх порушених справ на Пленумі.

Зокрема стверджено, що:

1. СУМ вірний Зверненню Воюючій Україні та згідно цього реалізує свої програмні завдання.

2. В організаційній ділянці по деяких КК СУМ-у акції приєднання старшої молоді не виконано та є застій, а то й зменшення числа старших. ЦК намітив заходи для виправлення цього стану.

3. Натомість організаційний ріст юнацтва СУМ-у по деяких країнах збільшився в три або чотири рази. Намічені шляхи дальшої розбудови юнацької

Доріст під час Різдвяної Яливки в Інгольштадті (Німеччина).

мережи та забезпечення відповідними кадрами виховників.

Зазначено, що не всі Крайові Комітети своєчасно використали ті матеріали, які ЦК виготовляв та розсилав для праці. Пленум зазначив, що табори юнацтва СУМ-у є одним з найкращих засобів виховання доросту на чужині. З цією метою ухвалено, щоб кожний КК приступив до підготовки устаткування літніх таборів заздалегідь з початком року.

Ухвалено створити «Фонд Юнацтва» при ЦК СУМ-у з метою фінансування роботи централі юнацьких відділів та видавничої діяльності.

4. Стверджено, що майже по всіх країнах українського життя СУМ, а зокрема провідні кадри, актив СУМ-у й осередки, відмічаються динамічною

активністю: всюди сумівці перебирають на себе ініціативу в загально-українських акціях політичного значення, в культурно-освітній та харитативній роботі, в допомозі різним українським установам та окремим особам.

Там, де вибрано здібних керівників СУМ-у, що відповідають своєму призначенню, там СУМ відіграє домінуючу роль в житті української громади.

З практики видно, що в деяких країнах підупала дисциплінованість і активність того чи іншого осередку СУМ-у з причин лінєвості чи амбіції голови чи активу осередку, що призвело до бездіяльності всіх членів осередку. Противники та вороги СУМ-у використовують це для підриву авторитету цілого СУМ-у.

Крайові Комітети СУМ-у повинні поживавити й поліпшити роботу сумівців та подбати про тісну й гармонійну співпрацю з українськими установами.

5. Тому, що в багатьох випадках виявлено, що по деяких країнах занедбано освітньо-виховну роботу, нема контролю, а актив не цікавиться матеріялами, які висилають ЦК і КК та взагалі багато не читають брошур, книжок, журналів, тому для поглиблення знання ухвалено звернути особливу увагу на поживавлення вишкільної і освітньої роботи серед сумівців. Для цієї мети використовують сумівці інструкції ЦК і «Напрямні виховання і вишколу СУМ-у».

6. ЦК всі роки намагається налагодити видавничу діяльність, але поодинокі КК і осередки свідомо цю справу занедбали і підривають матеріяльну базу ЦК СУМ-у. Зокрема журнал «Авангард» потребує на друк поважні суми коштів, але допомоги від сумівців мало.

Ухвалено усамостійнити касу В-ва «Авангард» та приступити до акції передплат на журнал серед сумівців і не організованої молоді.

7. Тому, що КК СУМ-у Канади не мав підтримки від інших КК в спільному виданні журналу для юнацтва СУМ-у протягом двох років, Пленум ухвалив передати видання журналу до ЦК СУМ-у.

8. Зовнішня робота СУМ-у за останній рік провадилася силами КК та окремих осередків СУМ-у. Особливо успішною була робота на відтинку зовнішнього зв'язку в США, Англії, Бельгії, Німеччині та частково в Канаді. Вирішено скоординувати зовнішньо-інформативну роботу СУМ-у поміж окремими країнами (КК). Затверджений

при ЦК СУМ-у «Фонд чужомовних видань» поширити та видавати матеріяли для популяризації визвольної справи.

8. Пленум ухвалив відзначити влітку 1955 р. 25-річчя процесу СВУ-СУМ у формі здвигів та маніфестацій, на яких відзначити, що 25 років тому були засуджені 45 провідних членів СВУ-СУМ — професорів, письменників, студентів — на 10 років політичної ізоляції. Вже минуло 25 років, а жоден не вийшов на волю. Де поділися 45 українських провідників?

В Європі силами СУМ-у Англії, Бельгії, Франції і Німеччини в липні ц. р. відбудеться європейський Здвиг СУМ-у у Франції. Доручено ЦК СУМ-у створити підготовчий комітет Здвигу.

9. Пленум ствердив, що через затримку висилки обтяжень деяких КК СУМ-у та затримки боргів осередками і КК за літературу, ЦК СУМ щодо фінансів перебуває в скрутному матеріяльному стані. Ухвалено рішення, щоб виправити стан каси ЦК.

10. Пленум заслухав інформацію голови ЦК СУМ-у про заходи відбуття чергового Світового Конгресу СУМ-у. Вибрано конгресові комісії та ухвалений план відбуття.

11. Є всі підстави, щоб СУМ мав свої власні засоби на фільмування картин з життя СУМ-у та української громади на чужині та підтримати роботу «СУМ-Фільму» в США. Затверджено при ЦК СУМ-у керівником «СУМ-Фільм» В. Ковалю, який працює одноразово при ГУправі СУМ-у в США. Доручено виготовити плани для розбудови.

Крім того на Пленумі розглянуто багато інших справ СУМ-у.

АНГЛІЯ

В грудні 1954 року відбулося в приміщенні головної канцелярії СУМ у Лондоні чергове засідання членів Крайового Комітету СУМ у В. Британії в присутності друзів: **Я. Деремеди** (Голова КК), **В. Олеськова**, **Т. Федина**, **В. Попадинця**, **Л. Коваля**, **Т. Стасіва** і **Г. Гусака** — члени КК. (**М. Гринюк** і **В. Микула** — не присутні).

В програмі засідання були: звідомлення голови КК СУМ за піврічну працю, дискусія над заслуханим звідомленням, намічення плану праці для поодиноких відділів КК до кінця урядової діяльності КК і біжучі справи.

Після вислухання звіту голови КК СУМ між присутніми зав'язалася дискусія, в ході якої було обговорено і в'яснено багато важливих для організації справ. Керівники поодиноких відділів КК подавали плани відносно праці в недалекому майбутньому.

В сучасну пору в Англії нараховується 54 сумівських клітин; всі вони провадили працю з громадськістю і між своїм членством. Однак з 54 клітин 17 самотійним Ланкам бракує сил для самотійної суспільно-громадської та культ-освітньої праці. Однак ці клітини не обмежуються лише виконанням внутр.-організаційних зобов'язань, але вони беруть дуже активну участь у праці цілої громади при влаштуванні нац. свят чи інших суспільно-виховних імпрез. Прикладом можна навести організування громадянства на віча з нагоди 300-ліття боротьби України проти Московщини, організоване прибуття на Крайовий Здвиг у Ноттінггамі та роля СУМ-у в організуванні громадянства для ефективного переведення імпрез, що їх підготовляли Окружні комі-

тети СУМ-у чи громадські ділові комітети у відповідних місцях.

Решта 37 клітин — це більші або менші Осередки, які в своїй праці є цілком самотійними, хоч у більшості випадків у веденні виховної суспільно-громадської праці дуже тісно співпрацюють з братніми організаціями, як СУБ, ОБВУ чи ОУЖ.

Ми обмежимося на даних переведеної праці тих низових клітин, що мають шанси на цілком самотійну працю. Бо вже ця частина організованих клітин може дати ясну картину про працю цілої організації, протягом першого півріччя VI-ої каденції КК. Отже перерахуємо: Відбулось засідань Комітетів Осередків 113. Скликано ширших сходин сумівців 103. Відсвятковано нац. свят сумівськими силами 48. Відчитано доповідей та рефератів 74. Влаштовано платних імпрез (концертів, вистав) 16. Прочитано доповідей про Україну чужинцям 6. Зустрічей з чужинецькими нац. організ. молодіж. При осередках діє самоосвітніх гуртків 3. Студіює сумівців на різних високих курсах, англ. і українських 30.

При осередках існують гуртки: Хорів 4. Драматичних 7. Балетних 5. Спортових різного виду спорту 8. Бібліотеки 18. Заміток в англ. пресі про працю СУМ-у надруковано 21.

Найбільш активними в праці належить відзначити осередки (в порядку їх чисел): Болтон, Брандфорд, Редінг, Бері, Ловтон, Ольдгам, Рочдейль, Лондон, Манчестер, Міддлетон, Тодморден, Вольвергамптон, Гадерсфільд, Лідс, Ноттінггам, Бедфорд, Аштон, та Іртлінгборов.

Завдячуючи праці низових клітин, найкраще був підготований та перепроваджений Кра-

йовий Здви́г СУМ-у в Ноттінг-гамі, який знайшов свій широкий відгомін в англійській пресі та навіть в радіо «БіБіСі».

Це стільки за працю самих осередків, що безперечно не охоплює дійсно перепровадженої праці, але дає ясну картину праці цілої організаційної мережі СУМ-у на Британському терені.

Коли прийняти до уваги, що на терені В. Британії дуже мало знаходиться української молоді, що своїм віком могла б належати до СУМ-у, то збільшення членства на 62 душі протягом півріччя є поважним показником у праці. Також належить відзначити започатковану працю в ділянці організації Ю-СУМ-у. Однак організаційний референт мусить на це звернути особливу увагу в другій половині каденції, щоб ви-

користати прихильність українських батьків до СУМ-у та організувати їх дітей в окремі ланки при вже існуючих осередках.

Також більше потрібно приділити уваги до організації сумівських клітин у тих громадах, де такі немає. Поза розбудовою одної ланки до розмірів Осередку (Іртлінгборов), орг. референтура в тому напрямі нічого не зробила. Крайовий Комітет СУМ-у в Англії за останній рік багато допоміг у виданні Альбому ЦК СУМ-у та книжок англійською мовою про голод. Крім того видав брошури, картки, стінний календар, різдвяні картки і т. п.

СУМ в Англії намагається в 1955 р. остаточно оформити організаційну мережу юнацьких клітин, а старших віком сумівців готується перевести в Спілку Визволення України.

Б Е Л Ь Г І Я

В Бельгії під цю пору перебуває лише 3.340 українців, у тому числі молоді від 7 років до 20 нараховується 430 осіб.

Про українську громаду в Бельгії вже не раз позитивно писала українська преса. А ми хочемо тут коротко зупинитись про діяльність СУМ-у, як складової частини української громади в Бельгії.

Якщо в інших країнах, крім СУМ-у, існують інші молодечі організації, то в Бельгії навпаки. Крім СУМ-у тут немає жадної молодечої організації. Можливо це і є причиною того, що українська громада така животнотворча і активна, не зважаючи на її малу кількість.

СУМ в Бельгії здобув ширшу симпатію не лише серед українців, а й серед чужинців. Слово «СУМ» для багатьох бельгій-

ців стало синонімом українця в Бельгії. Бо й справді, за час діяльності СУМ-у в Бельгії тут здобуто багато успіхів, якими сумівці аж ніяк не можуть задовольнитись і прагнуть ще більше осягнути успіхів для справи визволення України.

Відрадним явищем є те, що очолили керівництво СУМ-у саме наші студенти, які спочатку були робітниками, а потім пішли в школи.

В 1950 сумівців нараховувалось 784, а осередків 26, а в 1954 сумівців 390, а осередків — 17. Число сумівців і осередків зменшилось через масовий виїзд у 1951 р. до США і до Канади. Але питома вага СУМ-у не зменшилась, а навпаки: динаміка дій СУМ-у, як нижче побачимо, ще збільшилась, бо устabilізування створило сприятливі умови до праці.

Сумівці навчалися в університетах: у 1949 — 12 осіб, в 1950 — 18, в 1951 — 16, в 1952 — 14, в 1953 — 12 і в 1954 — 8 осіб. Зменшення позначається тим, що частина здобула вищу освіту та фахи, а частина виїхала.

Понад 25 членів СУМ-у навчалось на фахових державних курсах, а КК крім того власними силами організував сумівський Український Народній Університет, в якому до минулого року навчалось від 35 до 20 сумівців.

Силами СУМ-у відбуто святочні сходи, для відзначення національних роковин: в 1949 — 43 сходи, в 1954 по квітень місяць — 96. Виголошено доповідей в 1954 році — 66, влаштовано різних імпрез — 28. Відбуто за час діяльності СУМ-у в Бельгії лекцій українознавства — 316 та проведено 7 сумівських здвигів крайового масштабу під такими гаслами: «Свято весни», «Обличчям до Воюючої України», «20-ті роковини процесу СВУ-СУМ-у», «На захист української молоді», «Честь України — Готов боронити!», «Воля Україні — наша мета», «Україна в серцях — патріотизм в ділах».

Постійно існують такі самодіяльні гуртки: хоріві — 2, танцювальні — 1, аматорсько-театральні — 2, відбиванкові — 5, столового тенісу — 2, шахові — 6. Був також гурток вивчення французької мови і переважна більшість сумівців вже опанувала цю мову.

СУМ в Бельгії найкраще відзначився в масових імпрезах, академіях, де брали участь організовано в уніформах: проща на могилу полк. Е. Коновальця в Роттердамі, Велика релігійна маніфестація до Люрду, велика маніфестація українців в Брюсселі, пам'яті ген. Чупринки, участь сумівців з Бельгії на ма-

ніфестації в Англії, участь сумівців в бельгійському святі Соціального Року в Шарлеруа, в Евхаристійному Конгресі в Барцельоні (Еспанія), проща до Галь, посвячення пам'ятника Головного Отамана Симона Петлюри в Парижі, проща до Мантею, Маніфестація «В 20-ті роковини голоду на Україні», святкування 700-ліття коронації короля Данила та проща до Борен.

СУМ у Бельгії має свої власні 11 бібліотек, в яких нараховується 2.2276 книжок.

Під сучасну пору існує вже 6 юнацьких осередків, які є в стадії оформлення. Керівник Юнацтва є д. М. Когут. В 1954 році Крайовий Комітет організував літній табір СУМ-у, в якому було понад 120 дітей. При КК СУМ-у існує Виховна Рада, керівником якої є проф. І. Витязь, а членами: Голова КК — О. Коваль, культурно-освітній керівник — Є. Гановський і референт Юнацтва — М. Когут.

З 1950 року існує при КК Український Народній Університет, керівником якого є проф. І. Витязь.

КК розіслав до різних бібліотек та визначних осіб Бельгії 50 прим. «Юкрениен Лібереїшен Мувмент».

З 1949 року КК має контакт з ЖОК — «Католицька Робітнича Молодь». З цим рухом КК тримає зв'язок досьгодні. Крім того КК мав контакт з АМЖ — «Асамбле Мондіяль де ля Женесе».

В 1952-53 роках організовано протиакцію проти російських імперіалістичних кіл, які виступали з рамени НТС і інших партій. Розповсюджено брошуру французькою мовою «Злочин Москви у Вінниці». Сумівці роздавали в усій Бельгії листочки про 20-ліття голоду в Україні.

За весь час КК видав цикло-стилевим способом такі реферати: 1. «Симон Петлюра та Євген Коновалець», 2. «За новий тип української людини», 3. «Героям Базару», 4. «Ми — давній державний народ», 5. «Кіно — велика вечірня школа», 6. «Січневі роковини», 7. «Героям Крут», 8. «Тіло на службі духа», 9. «Основні поняття про державу», 10. «Українці в Бельгії», 11. «Шевченко — світогляд та характер», 12. «Значення Чорного моря для України», 13. «Бог і Батьківщина», 14. «Наші завдання під сучасну пору», 15. «Історичні традиції української національної державности», 16. «Білас і Данилишин», 17. «Героїні українського підпілля».

З 1948 року КК СУМ-у видає сторінку під назвою «В поході», в органі Українського Допомогового Комітету в Бельгії «Вісті».

Спортові гуртки, як от відбиванкові, брали участь у змаганнях з бельгійцями, італійцями, поляками та югославами. Два сумівські хори брали участь у

бельгійському «Фестивалі пісні». Один з хорів в II-ій групі одержав перше місце.

Всі допомогові загально-громадські, харитативні та національні акції СУМ в Бельгії переводив разом з іншими громадськими організаціями, голов-но з УДК.

До головніших збірок можна зарахувати збірки на Рідну Школу в Бельгії, де зібрано понад 35.000 б. фр., на УПА та вдів і сиріт по бійцях УПА, на пам'ятник Головного Отамана С. Петлюри, на пам'ятник ген. О. Павленка, на пам'ятник капеляна СУМ-у в Бельгії, який трагічно загинув в 1951 році — складено понад 30.000 б. фр., на Європейський Фонд допомоги понад 29.000 б. фр., на розбудову діяльності НТШ, на КОДУС, на ЦЕСУС, на НАСУС і інші організації.

Таким чином друзі Крайового Комітету на чолі з головою О. Ковалем, разом з активом осередків, проробили велику працю для молоді — для української визвольної справи.

О. С.

А М Е Р И К А

В днях 20. і 21. XI. 1954 р. в Нью-Йорку відбувся 5-ий Річний З'їзд СУМ-у. У З'їзді приймало участь 86 делегатів, які репрезентували 26 осередків. До президії зборів надійшло багато письмових привітів від різних українських установ і організацій. Представники деяких організацій усно вітали З'їзд. Зі звітів Головної Управи та контрольних органів довідуємося, що СУМ на терені США має 3,300 членів, зорганізованих у 35 Осередках. Загальний касовий оборот Головної Управи у звіттовому році виносив \$46,125. Акція допомоги європейським залишенцям під гаслом «Сумівцеві»

була одною з ділянок праці СУМА. На потреби братів в Європі зібрано і переслано \$1,214 готівкою, 2,500 фунтів харчових продуктів та 1,000 фунтів одягу.

Доповіді проф. Б. Романенчука «Проблеми моралі громадських працівників» та В. Омельченка «Готуємось до прийдешніх днів» викликали живу дискусію над питаннями виховання молоді, проблемами і турботами сьогоднішніх днів.

20. XI. представники відділів та учасники З'їзду мали нагоду оглядати фільм про життя та діяльність СУМ Америки.

За найкращий вислід у праці боффальський осередок СУМ-у отримав вдруге признання. З'їзд виніс постанову, що на підставі зміненого статуту, Головна Управа вибиратиметься на майбутнє на два роки.

В резолюціях і постановах з'їзду винесено рішення про придбання оселі, підкреслено вагу і значення наймолодших сумівців, зорганізованих в Юний СУМ-у, відмічено ролі преси і т. п.

До нового складу Головної Управи вибрано: голова — В. Омельченко, 1-ий заступник — Г. Цебрій, 2-ий заступник і керівник культ.-освіт. відділу — М. Левицький, секретар — Е. Івашків, орг. керівник — З. Осінчук, кер. відд. преси й інформації — В. Коваль, кер. зовнішніх зв'язків — І. Миرونюк, кер. від. фінансів — Я. Гуменюк, кер. від. жіноцтва — З. Лавришко, кер. від. спорту — М. Шмігель, кер. суспільної опіки — П. Попович, голова Виховної Ради — мгр. М. Кушнір, голова Контрольної Комісії — М. Семанишин, голова Товариського Суду — І. Куйдич. Крім цього вибрано 10 членів Пленуму ГУ СУМ Америки.

Із звітів членів Управи СУМ Америки видно, що СУМ в Америці є однією з найміцніших організацій, яка росте, міцніє, шляхом творчої праці здобуває великі успіхи.

Активно працюють такі самодіяльні гуртки: 10 хорів, 3 оркестри, 5 співочих квартетів, 4 музичні ансамблі, 17 аматорських гуртків, 14 танцювальних груп і інш. Всіх гуртків нараховується — 83.

19 осередків мають свої бібліотеки, в яких є 6 тисяч книжок. За рік відбуло 83 доповідей на освітні і політичні теми. З рамени Управи СУМ-у, разом з ООЧСУ зорганізовано Український Народний Університет,

в якому співпрацюють визначні науковці і педагоги.

Велику працю проведено за останній рік на відтинку юнацтва СУМ-у. Насьогодні нараховується понад тисяча юнаків в 21. осередку. Відбуто понад дві тисячі сходин і зорганізовано 5 літніх таборів, де було 500 дітей. Керівником Юнацтва є Ів. Кобаса. В праці над вихованням дітей юного СУМ-у допомагають визначні педагоги, як проф. д-р Е. Жарський, мгр. М. Кушнір, проф. Лотоцький, проф. Саган, пані інж. Валентина Юрченко, проф. Б. Романенчук, ред. З. Тарнавський та багато інших.

Видається двомісячний журнал «Крила», «Бібліотека Сумівця» а при щоденнику «Свобода» виходить кожного місяця сторінка «Шлях Молоді», присвячена сумівському життю.

При Головній Управі СУМ Америки діє «СУМ-Фільм», керівником якого є В. Коваль. Вже зфільмовано з життя СУМ-у два фільми. Крім внутрішньої української праці СУМ в Америці багато досягнув успіхів на зовнішньому відтинку, зокрема в справі популяризації визвольної української справи.

Як і в попередніх роках, основним гальмом у розгортанні виховної роботи СУМ-у є брак власних домівок. Однак, вже започаткували придбання домівок і осередок ім. Павлушкова в Чикаго вже купив будинок за 14 тисяч доларів, а Осередок СУМ-у в Трентоні й Буффало збирають на те фонди. Загальний касовий оборот ГУправи СУМ-у в Америці за 1954 р. становить 46.125 доларів, якщо ж до цього долучити фінансові звіти 35 осередків СУМ-у Америки, то ця сума в звіттовому році перевищує 100 тисяч доларів або понад 400 тисяч нм. Ця величезна сума грошей здобута сумівцями з пожертв, забав, імпрез і добро-

вільних датків українського громадянства.

Можна ствердити, що за пройдений рік СУМ Америки виявив себе в багатогранній жертовній праці одним з найкращих з-поміж інших країн.

Особливо СУМ в Америці звернув увагу не лише на внутрішньо-виховний відтинок, а також і на зовнішній, зокрема на справу популяризації українського визвольного процесу. У звітному році переведено III-й всеамериканський Здвиг СУМ-у, на який прислано численні привіти в тому числі від Президента Айзенгауера і 28 конгресменів. Крім того, силами осередків СУМ-у в минулому р. проведено Свята Молоді, що їх організували Осередки в Боффало, Клівленді, Дітройті й Рочестері. Всі ці виступи пройшли з великим успіхом, про

що свідчать відгуки американської преси та особиста участь американських визначних політичних діячів.

Сумівці брали участь у різних політичних акціях з іншими організаціями. У 25-ліття ОУН сумівці організовано, в уніформах виступили на Здвизі в Бавн-Бруку, що його перевели ООЧСУ, СУМ, ОДВУ й інші організації, на Маніфестації АБН біля Об'єднаних Націй і в Евхаристійно-Марійському Конгресі в Філядельфії.

Кращими осередками в звітному році були: ім. Лесі Українки в Боффало, ім. М. Павлушкова в Чикаго, ім. Київ в Детройті. За останні місяці добрі показники здобув осередок СУМ-у в Клівленді.

Бажаємо СУМ-у в США і далі творчої патріотичної розбудови праці для дальших досягнень.

ДОБРИЙ ПРИКЛАД ЮНАЦТВА СУМ-У В США

Осередок СУМ-у ім. Лесі Українки в Боффало (США) силами юнацтва, за активної підтримки Радіопрограми п. В. Шарвана, провів збірку, яка дала 1276 доларів. Всі гроші переслано до ЦК СУМ-у і розподілено так:

800 доларів — святочний по-

дарунок членам юнацтва СУМ-у в Німеччині і в Австрії;

476 доларів — подарунок для влаштування літніх таборів при ЦК СУМ-у.

ЦК СУМ вислав подяку юнацтву СУМ-у, жертводавцям, п. В. Шарванові та Осередкові СУМ-у в Боффало.

*

ПРАПОРНОСНИЙ ОСЕРЕДОК СУМ-У ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ В БОФФАЛО

Українська громадськість м. Боффало (США) і українці в цілих США, можуть гордитись, що Осередок СУМ-у ім. Лесі Українки є прапороносним, який заслужив цю почесну відзнаку вже другий раз — за свою жертовну і патріотичну роботу для нашої української справи.

Це не є саморекляма, а справжня дійсність, що сумівці

в Боффало є зразком в роботі не лише для 35 осередків СУМ-у в США, а й для СУМ-у в усіх 14 країнах Європи і за океану. Іншим разом ми для цього присвятимо більше місця в нашому журналі, але тепер хочемо зазначити, що керівний актив Осередку СУМ-у в Боффало по справжньому здійснює вимоги Звернення Воюючої

України і приносить славу для українського ім'я.

Для характеристики діяльності СУМ-у в Боффало друкуємо уривок з листа до ЦК СУМ-у надісланого в грудні 1954 року:

сланого в грудні 1954 року:

Праця гуртків:

Українознавство: Коло 30 викладів. Викладають: проф. З. Саган, проф. П. Чуйко і д-р М. Лоза.

Чоловічий хор: Заняття раз на тиждень. В загальному понад 100 годин. Числовий стан — хору 32. Диригент п. А. Мороз. За звітний час хор дав 7 виступів.

Духова оркестра: Заняття два рази на тиждень. В загальному на науку витрачено понад 200 годин. Диригент п. О. Грещук. Числовий стан на сьогодні 30 осіб. Дано 16 виступів, з того декілька позамісцевих та кілька для чужинців.

Струнна оркестра: Заняття раз на тиждень по дві години. Диригент п. В. Вавлишин. Числовий стан — 18. Виступів 4.

Жіночий квартет: Заняття відбуваються не періодично. З загальному на проби витрачено біля 60 годин. Виступів 5. Награно дві платівки. Квартетом керує Т. Депутат.

Аматорський гурток: Поставлено «Суету» Тобілевича. Постановка відбулася в Боффало і Сен-Кетрінс, Канада. В пляні дві дальші поїздки з «Суетою». Проби в залежності від потреби. Режисер п. Д. Крих. Насьогодні йде підготовка «Ой, не ходи Грицю».

Танцювальна група: Вправи раз на тиждень, по дві години. Виступів 6. Керівник п. В. Антонишин.

Тут варто додати, що члени Осередку беруть участі в радієвому театрі при радіопрограмі В. Шарвана. Окремі танцювальні та драматичний гуртки існують при ЮСУМА нашого

Осередку, які мали також свої виступи з нагоди різних імпрез. Числовий стан Відділу ЮСУМА на сьогодні — 74 та 4 виховниці. Рівнож іде підготовка до відкриття т. зв. «Народнього Університету». Це робиться спільно з місцевим Відділом ООЧСУ.

Стосовно праці окремих гуртків, треба додати, що певна кількість виступів (мистецькі гуртки) відбувались поза тереном діяння Осередку, так, що часто треба було робити поїздки на кілька сот миль від місця замешкання. Такі поїздки, як рівнож прогульки, були практиковані також Осередком в цілості. Крім академій, вистав, поїздок, концертів, влаштовано також 14 інших імпрез та прочитано 7 окремих рефератів і доповідей.

Відділ ЮСУМА дав чотири окремі виступи з українськими народніми танцями і піснями у місцевих школах для чужинців, за що отримав від керівників американських шкіл окремі похвали.

Референтура Суспільної Опіки:

Зібрано і переслано для сумівців залишенців у Німеччині: Великодня збірка — 347,50 дол. (переслано через ГУправу); Збірка ЮСУМА — 137,10 дол. (переслано до КК СУМ-у в Німеччині); Дохід з забави — 100,00 дол. (переслано до ЦК СУМ-у); З каси о-ку — 10,00 дол. (переслано до ЦК СУМ-у); З каси о-ку — 125,00 дол. (проф. Ващенко); З каси о-ку — 25,00 дол. (д-р Донцову).

Разом 744,60 (сімсот сорок чотири долари 60 центів). Також вислано 16 посилок з одежею.

Крім названих вгорі чисел були ще також інші збірки та датки на добродійні цілі на нашому терені. Думаємо, що немає потреби їх вираховувати.

На маргінесі згадаємо тільки такі суми:

На розбудову СУМ-Фільму — 200,00 дол., На пресфонд «Крил» — 139,00 дол., Для ЦК СУМ-у — 250,00 дол. (під час відвідин О-ку Головою ЦК СУМ-у в рахунок боргів Головної Управи.

Думаємо, що подані повище дані є досить вистарчальними, щоб мати певну уяву про працю Осередку. Ми знаємо, що вона досить мала, але стараємось зробити бодай те, що можливе до зроблення.

З сумівським привітом
Честь України —

Готов Боронити!

За Управу Осередку:

А. Гайдар
(голова)

П. Бендина
(секретар)

Ці стислі цифрові відомості говорять самі за себе. Можна сміливо ствердити, що, якщо на чужині є різні партії і середовища, які претендують на те, щоб з ними рахувались, а конструктивна і корисна робота дорівнюється нулю, то лише цей один осередок СУМ-у, з-поміж 200 Осередків в 14 країнах, своєю працею переміг і ділом доказав, як треба працювати на чужині.

Слава Осередкові СУМ-у в Боффало і його активові!

Примітка: Коли ми вже віддавали до друку ці рядки, голова Осередку СУМ-у друг Анатолій Гайдар прислав листа, в якому інформує:

КАНАДА

Восени 1954 р. відбувся 6-ий Крайовий З'їзд СУМ-у в Торонті. Делегати З'їзду активно брали участь в його роботі та робили підсумки з діяльності Крайового Комітету і Комітетів Осередків.

Відмітивши позитиви і недоліки уступаючого Крайового Комітету, делегати обрали новий склад КК у складі: М. Кушпета — голова, Я. Сербин і В.

«...Здається, що я вже писав Вам, що СУМ збирався купити дім для нашої молоді.

Мрія нарешті стала дійсністю й дім, після довгих перешкод, купили. Це великий Палац, в якому вже майже тиждень хлопці працюють і не знаємо, скільки є всіх кімнат.

Сумівці блудять по кімнатах і перегукуються, — ото таким чином віднаходять себе. Вартість цього будинку, якби збудувати становила б декілька сот тисяч доларів. Але ми купили дешево. Потрібно ще докласти 7-8 тисяч доларів на ремонт. Цей будинок купили ми разом з ООЧСУ. Отже, тепер ми стали «мільйонерами».

Скільки це коштувало сил, нервів — знає лише один Бог а скільки ще буде коштувати нервів і сил — невідомо...»

Ця вістка є потішаюча. Придбання СУМ-ом великого будинку, в якому сумівці не можуть порахувати, яка кількість кімнат, то це справді є великий палац, де забезпечиться умови роботи для нашого доросту і для громадських українських організацій і установ м. Боффало. Можна сподіватись, що м. Боффало відіграє поважну роль, бо це місто стоїть на кордоні з Канадою, поблизу до Торонта.

Мізур — секретарі, Т. Буйняк — референт юнацтва, П. Микуляк — референт фінансів, В. Кушмелин — референт внутрішньої діяльності, Я. Цюропайлович — референт тілоуходження, Л. Гусин — референт преси та інформації, Я. Вілька та Є. Цибульський — члени КК.

Новообраний Крайовий Комітет, приступивши до своїх обо-

в'язків, намагається своєю роботою виправити недоліки за попередній відтинок часу і можна ствердити, що теперішній склад КК проявляє більшу активність у перебудові форми і методів у роботі СУМ-у. Головну увагу КК СУМ-у в теперішні місяці спрямував на розбудову доросту СУМ-у.

Вже в Торонті 25 і 26 грудня відбувся поширений Пленум КК СУМ-у Канади, в якому брали участь 14 голів або їх заступників від Осередків СУМ-у Канади.

На Пленумі заслухані звіти Крайового Комітету, голови Виховної Ради і голови Крайової Управи Юнацьких Відділів. Перевівши широку і речеву дискусію над усіма проблемами, які стояли на порядку нарад, схвалено постанови, які забезпечують в 1955 р. перелом в роботі цілого СУМ-у в Канаді.

За останні три місяці праці новообраного КК в Канаді юнацтво СУМ-у збільшилось приблизно на 300 осіб і натеper нараховується юначок і юнаків біля 500. Старших членів є біля 1 600, які діяльну участь беруть у 55 різних самодіяльних гуртках. За минулий рік силами СУМ-у влаштовано 22 концерти, 49 академій, 68 драматичних вистав, 3 масові свята молоді, 73 спортових змагань, 10 шахових турнірів, і багато інш.

Активність осередків позначається від добрих керівників, які відповідають своєму призначенню. В минулому досить діяльний був осередок в м. Лондоні, але керівники занедбали свої обов'язки і він ліквідувався. В Канаді по осередках СУМ-у не наладжано чітко ос-

вітньо-виховної роботи. А це одно з головних завдань СУМ-у. Не всі осередки СУМ-у мають бібліотеки і як уже раніше заважено, в багатьох випадках кольпортаж сумівської літератури по осередках безвідповідальний.

Як по інших країнах, так само і в Канаді гальмом в роботі є брак сумівських домівок. Провідний актив СУМ-у започаткував від довшого часу підготовку для купівлі домівок. За останні 3 роки вже п'ять осередків СУМ-у придбали власні будинки в таких осередках: Торонто, Монреаль, Ошава, Гамелтон, Судбури. Придбання цих п'яти сумівських будинків є поважний успіхом цілого СУМ-у. На це витрачено багато тисяч доларів, які пожертвували патріоти-сумівці.

Найкращим успіхом в минулому році було те, що КК Канади, з допомогою осередків СУМ-у, купив недалеко Торонта в мальовничім місці сумівську оселю за 12 тисяч доларів. Таким чином доріст СУМ-у забезпечений щороку відбувати літні табори в цій оселі.

Крайовий Комітет друкує при газеті «Гомін України» свою сторінку «Трибуна Сумівця», в якій широко висвітлюється діяльність сумівців в Канаді. Редактором сторінки є д. Лев Гусин. Часто на сторінці порушується не лише проблеми СУМ-у в Канаді, а й усього СУМ-у.

Осередки СУМ-у в Канаді своєю працею здобули авторитет серед українського громадянства і спільно на чолі з Крайовим Комітетом СУМ-у творять реальну силу в добрих починах для майбутнього.

ПАРАГВАЙ

Завдяки енергійному і жертовному українському патріоту-ві інж. Антонові Кущинському та окремим сумівцям Спілка Української Молоді в Парагваї провадить інтенсивну виховну і політичну роботу серед наших поселенців в цій заморській країні.

СУМ тут працює разом з Т-вом «Просвіта» і під його патронатом. Про роботу СУМ-у в Парагваї журнал «Авангард», як і вся українська преса, часто друкували матеріали. Нижче подаємо уривки з цікавого репортажу інж. А. Кущинського:

В Парагваї ім'я «українець» не є на першому місці серед інших поселенців у цій країні, хоч і є тут нас найбільше і хоч своєю сільсько-господарською працею і досягненнями на пралісних плянтаціях українці, коли б вони жили відомо і свідомо під своїм іменем, то були б на першому місці, а зокрема за той вклад, який вони принесли в народне господарство цієї, ще багато потребуючої, молодій держави. Загаломі автохтонів наше ім'я невідоме, бо урядова практика знає тільки «русо», «полако», «чеко». При тому, перші росіяни-москвини — займають багато впливових становищ і в адміністраційному апараті держави з усіма вигодами, можливостями і впливами, що з того виходять.

Друга прикра правда є та, що з-поміж кількадесят тисяч переселенців у Парагваю, що є етнографічними українцями (хоч часто по малосвідомости називають себе «руськими»), величезна маса, в кільканадцять разів переважаюча українців, організованих у «Просвіті», є прихильниками або й дійсними комуністами і то добре одно-

стайно хоч і нелегально організованими. А частина їх об'єднана навіть легально в деяких клубах ніби тільки розвагового характеру, до яких особливо тягнеться молодь.

Ці обставини мають свій руйнуючий або, бодай, провокуючий та інтригуючий вплив і на слабших духом або «хитріших» ради особистих вигід земляків. Тому одні, там де вигідніше, підшиваються під руских, а другі навіть дружать з комуністами, ставлять свої свічки «і Богові, і чортові» одночасно.

Центральний відділ «Просвіти» разом з Крайовим Комітетом СУМ-у провадив у протиставленні тим обставинам три акції, про які подаємо далі і обсяг яких обумовлювався статутарними завданнями організації, залишаючи інші, радикальніші заходи, покликаним до того компетентнішим нашим чинникам.

Культурно-освітній референт централі «Просвіти» і Крайовий Комітет СУМ-у організовано поширював українську національно-освідомлюючу пресу і взагалі літературу, занявши при тому лояльне становище до всіх українських державницьких політичних груп і напрямів (виключаючи, розуміється, комунізм) та до всіх українських віровизнань. Окрему увагу було звернуто також на кольпортаж освідомлюючої і інформативної літератури в еспанській мові про українську проблему для поширення між парагвайськими чинниками на місцях. Цьому дуже допомагав і заслужив перед нашою справою Український Інформативно-Видавничий Інститут з Буенос Айресу.

В таких інтенціях було розподілено поміж філіями «Просвіти» та поміж 6 осередками

СУМ-у за перше півріччя 185 пакунків літератури, обсягом яких було 52 назви українських часописів не одного, а різних напрямів в кількості 5.014 примірників та 16 назв книжок — 291 штук. На цим місці слід зазначити про вдячну поміч Почесного Голови «Просвіти» п. О. Падучака, який систематично дарував для згаданої потреби часописи, що приходили на його адресу і яких він переслав для «Просвіти» й СУМ-у разом 14 пачок з 393 примірниками і то переважно тих назв, яких не

щастило одержувати безпосередньо.

Друга справа, яку поставив «руба» центр «Просвіти», а з ним і Крайовий Комітет СУМ-у, це його постанова про заборону під загрозою виключення з т-ва бути членом «Просвіти» одночасово і членами прокомуністичних організацій і, навіть, відвідувати їхні імпрези. Між іншим, ця постанова викликала ряд персональних ексцесів збоку тих, що «сиділи на двох стільцях» проти активних прихильників тієї постанови.

Інж. А. Кущинський

А В С Т Р А Л І Я

Спілка Української Молоді в Австралії переборола всі труднощі організаційного періоду і вже твердо стала на шлях творчої патріотичної діяльності.

Перший рік організації СУМ-у припадає на жовтень 1950, коли в м. Канбері був створений перший осередок. Тоді нараховувалося всього 18 членів СУМ-у. А в 1951 р. відбувся перший Крайовий З'їзд СУМ-у, коли вже осередків нараховувалось 6, а членів — 174. В 1952 р. осередків було 7, членів — 243, в 1953 р. осередків 7, членів — 255, в 1954 р. осередків 8, членів — 287. Існує також одна самостійна ланка.

При осередках працюють такі самодіяльні гуртки: танцювальні — 4, театральні — 2, оркестра — 1, відбиванки — 4, шахових — 3. Завдяки самодіяльним гурткам в 1954 р. відбуло 18 імпрез для чужинців.

В Мельборні в минулому році повстало товариство «Міжнародне Культурне Товариство» і до нього входить представник СУМ-у. Окремо КК СУМ-у мало 8 зустрічей з представниками інших народів. Крім того,

такі осередки СУМ-у, як в Мельборні, Перті Канбері і в Аделаїді придбали 20 книжок про Україну і віддали до публічних бібліотек Австралії.

СУМ в Австралії в 1953 р. активно включився в акцію відзначення 20-річчя голоду в Україні та силами СУМ-у виготовлено брошури англійською мовою, яких за власні сумівські гроші видрукувано та роздано населенню біля 30 тисяч примірників.

Крім того в минулому році в м. Мельборні відбувся міжнародний конкурс концерту, в якому брало участь 16 національностей. На цей міжнародний конкурс був запрошений СУМ. Першу нагороду здобула танкова сумівська група. Про це писала австралійська преса.

Таким чином СУМ в Австралії прагне популяризувати добре ім'я українців і українську справу.

Всі сумівці беруть активну участь у громадському житті та багато часу прислужили для відновлення Українського Дому в Мельборні. З осередками СУМ-у співпрацюють громадські та наукові діячі, як от

проф. Шегидин, проф. Олійник, проф. Савчак, д-р Ю. Пеленський, д-р о. Луцишин, інж. Магнитеско, полк. В. Мойсенко, інж. В. Турчик, п-і А. Цівчинська, п. А. Солдат, о. д-р Працко та багато інших.

КК СУМ-у видає при газеті «Вільна Думка» свою «Сумівську Сторінку», а на кінець 1954 р. СУМ приступив видавати циклостилем свій журнал «Промінь».

Поодинокі осередки СУМ-у провадять збіркову допомогу на СХС, дітям, на допомогу інвалідам, на Визвольний Фонд, на КоДУС, на журнал «Авангард», на утримання гімназії в Німеччині, на АБН, на залишенців у Німеччині і в Австрії.

Однак, треба відзначити за хибу СУМ-у в Австралії те, що до цих пір СУМ не організував осередків Юнацтва СУМ-у та не заініціював вишкільних таборів, які конче потрібно творити на чужині. Це головний мінус СУМ-у Австралії. В останніх звітах до ЦК СУМ-у повідомляють, що в 1955 р. Крайовий Комітет запланував і це завдання виконати.

III. Крайовий З'їзд СУМ-у

В днях 25. і 26. 12. 1954 відбувся в Мельборні III. Крайовий З'їзд Співки Української Молоді в Австралії.

З'їзд ухвалив надати звання Почесних Членів СУМ-у Архiepіскопу Сильвестру — Голові УАПЦ в Австралії і Новій Зеландії та проф. М. Шегидину — Голові Союзу Українських Організацій в Австралії. На З'їзд Владика Сильвестер прибув зі своїм почотом і коротко виступив промову, в якій дякував за надану йому честь бути почесним членом СУМ-у.

Зі зворушенням він сказав, що особисто знав провідника СУМ-у М. Павлушкова і є живим свідком визвольної праці СУМ-у в Україні. Знав проф.

С. Єфремова і його побратимів, які керували в той час СВУ. «Мені дуже дорогі ці дві організації СВУ-СУМ — заявив Владика», і я радий, що вони поповнені на еміграції і роблять добре діло для Бога і для України. Хай же наша молодь іде єдиною дорогою, соборно і дружньо — шляхами кращих синів України, що закатовані Москвою в лавах СВУ і СУМ-у, закінчив Владика свою промову.

Голова СВУ на Австралію п. В. Буряк виступив зі споминами про його діяльність у підпільному СУМ-у в десятиріччі ім. Т. Шевченка, в одній із областей в Україні, де він був у п'ятці під керівництвом І. Ф. Всі делегати З'їзду з великою увагою вислухали незабутні слова Владики і учасника в підпільному СУМ-і п. В. Буряка.

До Крайового Комітету обрані одногосно: Остап Матіяш — голова, інж. Степан Місько — заст. голови, В. Пундяк, І. Дурбак, В. Бен, П. Кришка, М. Дубовець — члени, Т. Кривуля і Д. Бурмич — заступники членів. Контрольна Комісія: О. Нагірний, І. Гончар, І. Святківський, Товариський Суд: П. Сорока, інж. Я. Булка, Ю. Шкудар. Голова Виховної Ради — проф. В. Олійник.

Подаємо одну з точок схваленної резолюції:

III. Крайовий З'їзд СУМ-у в Австралії: а) закликає всю українську молодь в Австралії, що стоїть поза нашими організаціями, стати в ряди Співки Української Молоді; б) ставить собі за завдання поширити мережу осередків і ланок СУМ-у; в) зобов'язує всі осередки СУМ-у, доложити якнайбільше старань для підвищення рівня з усіх ділянок знання, організувати ланки ЮСУМ-у та брати участь в суспільно-громадському житті.

ЮНАЦЬКА БАЛЕТНА ШКОЛА

В м. Регенсбурзі (Німеччина) від весни 1952 р. існує юнацька балетна школа під керівництвом **Галини Тір**. За короткий

час свого існування школа дала вже 30 прилюдних виступів перед українською і чужинецькою аудиторією.

Кожний виступ юнацького балету здобував у глядачів великі успіхи і заслужена оцінку в пресі. Успіхи балетної групи досягнено виключно завдяки талантові та жертовній праці керівниці **Галини Тір** і її учнів.

Галина Тір у тяжких умовах робить велику національну справу, виховуючи наш доріст на патріотів і цим приносить Україні славу, а батькам радість. Школа заслуговує на те, щоб громадськість на чужині дала моральну і матеріальну підтримку для дальшої діяльності балету. **І. Ж.**

На фото: вгорі — виступ балету у лікарні св. **Йосифа** в Регенсбурзі 7. 1. 1955 р., ввизу — найменша артистка балету — **Ганя**.

Ф Р А Н Ц І Я

В днях 18 і 19 грудня 1954 р. в Парижі відбулось засідання Крайового Комітету СУМ-у в Франції, на якому брали участь члени Президії та Пленуму ЦК СУМ-у з Європейських країн.

Заслухавши звіти голови КК СУМ-у д. В. Косика та секретаря д. О. Хамуляка, учасники перевели широку дискусію над проведеною роботою КК та Осередків СУМ-у Франції. Ухвалено спільно рішення в перебудові роботи КК СУМ-у, і є всі підстави, що СУМ в Франції в цьому році поширить свою виховну і політичну роботу та включить неорганізовану молодь в свої лави.

Голова ЦК СУМ-у та голови КК інших країн запевнили в активній підтримці у плянах і в роботі КК СУМ-у Франції.

Осередок СУМ-у в Фрікур

6. січня 1955 р. в м. Фрікур (Франція) відбулись загальні збори молоді, на яких був представник КК СУМ-у д. О. Хамуляк.

Вибрано Комітет Осередку СУМ-у в такому складі: М. Курко — голова, О. Отаманюк — секретар, Т. Колодій — скарбник, С. Гончарук — організаційний та культ-освітний ке-

рівник, Марія Колодій — керівник юнацтва.

Контрольна Комісія: М. Базюк, І. Ванкевіч, Анна Панчук.

Учасники Зборів передали щирі побажання до ЦК і КК СУМ-у та запевнили прикласти старань, щоб сумівська праця в цій окрузі розбудовувалась.

Європейський Здвиг СУМ-у в Франції

Пленум ЦК СУМ-у в Лондоні у вересні 1954 року ухвалив провести Здвиги СУМ-у по всіх країнах українського життя на чужині та приурочити ці здвиги 25-тим роковинам процесу СВУ-СУМ-у.

В Європі заплановано відбути такий Здвиг СУМ-у у Франції, де візьмуть масову участь сумівці з Франції, Англії, Бельгії, Німеччини та представники Австрії і, можливо, Швеції.

Покликано Діловий Комітет в такому складі: О. Коваль — голова (Бельгія), В. Косик — заступник (Франція), О. Хамуляк — секретар (Франція), Я. Деремента — член (Англія, І. Марченко — член (Німеччина).

Здвиг намічено відбути 2-го і 3-го липня 1955 року.

КОНФЕРЕНЦІЯ ГОЛІВ СУМ-У В ПАРИЖІ

Згідно з постановою 2-го Пленуму ЦК СУМ-у, в днях 18-19 грудня 1954 р. в Парижі була скликана Конференція Голів Крайових Комітетів СУМ-у разом з членами Президії ЦК СУМ-у.

В нарадах засідання взяли участь: Голова Центрального Комітету СУМ-у Олекса Калиник, Перший Заступник Голови і Голова КК СУМ-у в Бельгії Омелян Коваль, Генераль-

ний Секретар ЦК СУМ-у і Голова КК СУМ-у в Англії Ярослав Деремента, член Пленума ЦК і Голова КК СУМ-у в Німеччині Іван Марченко, член Пленуму ЦК і Голова КК СУМ-у у Франції Василь Косик та Секретар КК СУМ-у у Франції Осип Хамуляк, який заступав у час відсутності голови КК СУМ-у у Франції. Крім того прислано уповноваження від Голів КК СУМ-у з

Австрії, Швеції, Парагваю, Аргентини, звіт з Бразилії та пропозиції від КК Канади. Решта КК не встигли прислати свої пропозиції на означений термін.

На Конференції розглянуто справи:

1. Відбуття чергового Кон-

гресу СУМ-у та труднощі, які були до його скликання.

2. Стан роботи відділів ЦК СУМ-у.

3. Звіти Голів КК СУМ-у про діяльність СУМ-у.

4. Видавничі справи цілого СУМ-у.

5. Відбуття Здвигу СУМ-у у Франції.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Центральний Комітет СУМ-у повідомляє цим шляхом всіх сумівців в Європі і за океаном, а також друзів, прихильників СУМ-у та все громадянство на чужині про те, що в літі 1955 року СУМ запланував відбутися декілька таборів для наших найменших і доросту СУМ-у в Європі.

З цією метою при ЦК СУМ-у створено «Фонд Юнацтва СУМ-у», з якого будуть покриватись витрати на вишкільні літ-

ні табори та на видання літератури для доросту.

Закликаємо всіх сумівців, друзів і прихильників СУМ-у та всі українські установи, організації і громадянство допомогти створити цей фонд на цю конче потрібну ціль. Всі пожертви надсилати на таку адресу:

*СК Ukrainischer Jugendverein
München 8,
Zeppelinstr. 67/0, Germany.*

Центральний Комітет
Спілки Української Молоді

СПІЛЬНО СТВОРИМ СВІЙ «ФОНД ЮНАЦТВА СУМ-У»

На заклик ЦК СУМ-у, щоб в літі 1955 р. власними силами організувати літні табори для наших найменших, та забезпечити всі клітини юнацтва відповідною літературою, вже відгукнулись і переслали на означену ціль:

1. Прапорonosний Осередок СУМ-у в Боффало (США) — 1.980 нм.

2. Крайовий Комітет СУМ-у в Німеччині — 50% з коляди.

3. Управа Місцевого Пред-

ставництва Української Еміграції Німеччини в м. Мінстер у Вестфалії — 25 нм.

4. Крайовий Комітет СУМ-у в Бельгії — 6.000 б. фр. з коляди.

Тим датком виховуем наш доріст для України!

Всім Внескодавцям цим шляхом виносимо подяку.

Честь України —

Готов боронити!

Центральний Комітет СУМ-у

Американський Конгрес свободи і Спілка Української Молоді

Як інформувала Головна Управа СУМ-Америци, виданий минулого року фотоальбом з життя і діяльності Спілки Української Молоді Америци був розісланий до багатьох визначних американських політичних діячів, бібліотек і різних установ. Дотепер Управа отримала кілька відповідей, автори яких живо цікавляться українською молоддю і висловлюють признання за її працю. Вони ставлять українську молодь за приклад, як треба унапрямувати своє життя, щоб не піддатися негативним впливам вулиці з її злочинністю, так дуже поширеною серед молоді в ЗДА.

Нижче вміщуємо листа, що його отримала Головна Управа від Директора Українського Музею і Бібліотеки в Онтаріо, Каліфорнія:

Хвальна Управо!

...одержавши від Вас два фотоальбоми, ми їх розібрали та розмістили в рамі під склом, щоб глядачі могли детально оглянути світлини. Ще один фотоальбом нам прислав наш кореспондент, який ми використовуємо для збирання opinii чужинців про українську молодь.

Цими днями оглядав альбом Екзекутивний Директор Конгресу Свободи. Він попросив, щоб один примірник привезли ми до Сан Франсіска на Конгрес Свободи, який відбудеться в квітні 1955 року і на якому буде багато визначних американців, зокрема Голова Комісії для боротьби зі злочинністю. Саме українську молодь чи її організацію там можна буде показати, як засіб проти злочинности.

Маємо вже від наших відвідувачів чимало дуже цікавих і цінних відгуків про СУМ-Америци. Після Конгресу Свободи ми Вам їх перешлемо, а Ви подасте тоді всі ті відгуки в пресі до відома українського громадянства.

Також власник Вільної Преси — Видавничої Спілки з Сант Анна п. Гойлс, що видає 10 часописів по цілій Америці, висловив бажання детально ознайомитись з життям СУМ-Америци тому, що його преса багато приділює уваги злочинності малолітніх у Каліфорнії.

Серед питань, які нам ставлять відвідувачі музею, є й такого порядку: яка злочинність серед молоді СУМ-Америци і чи вона збільшується чи зменшується; чи СУМ-Америци видає часопис в англійській мові і де його можна дістати; яка програма СУМ-Америци і т. п.

Нас також відвідали кореспонденти американських часописів, які бажали б мати якнайбільше інформацій про роботу СУМ-Америци, щоб подати їх до американської преси.

Голова Вільних Заложень Преси п. Стон сказав: «Американці українського походження можуть бути горді за своїх дітей, які можуть бути зразком фізичного і культурного виховання». Він також сказав, що на Конгресі Свободи у своїй промові поставить українську молодь як приклад.

Дякуємо Вам за альбоми, які нам дуже й дуже стали в пригоді.

З правдивою до Вас пошаною
У. Н. М. і Б.

Підпис — Директор Музею

До всіх Крайових Комітетів, Комітетів Осередків, провідного активу, членів і прихильників Спілки Української Молоді!

Дорогі Друзі!

Центральний Комітет Спілки Української Молоді доклав багато зусилля, щоб вийшло у світ 1—2 число «Авангарду», за січень-березень 1955 р. Це число вийшло з запізненням лише тому, що переважна більшість кольпортерів, Осередків СУМ-у не розраховувались за минулі числа, зокрема за попередній журнал ч. 12-13.

Журнал «Авангард» є власністю не ЦК СУМ-у, а всієї Спілки Української Молоді в Європі і за океаном. Він допомагає цементувати наші лави в спільних діях СУМ-у на чужині. І якщо до цього часу деякі КК, Осередки, а також і частина активу СУМ-у в минулому занедбала кольпортаж журналу і, свідомо чи несвідомо, підірвали матеріальну базу В-ва, за що відповідальність несуть вони.

Ми не можемо далі терпіти цього стану і будемо рішуче домогатись, щоб кожний член СУМ-у передплатив числа «Авангарду» на один рік. Ми висилаємо це число і закликаємо впродовж 10 днів від одержання розкольпортувати і гроші негайно вислати до каси В-ва банковим переказом на такеkonto: *Süddeutsche Bank A. g. Filiale München, Lenbachplatz 2, Konto Nr. 52 523*. В наступному числі журналу будемо розміщувати назви осередків і голів, які не розраховуються за журнал.

Інформуємо, що Крайовий Комітет СУМ-у в Бельгії всі роки одержував від ЦК літературу, в тому числі і журнал «Авангард» і повністю розраховувався, зовсім не звертаючи журналу назад. Майже 80% членства СУМ-у в Бельгії купує і читає журнал.

Крайовий Комітет СУМ-у в Німеччині, який має вбогу матеріальну базу, теж повністю розраховується за журнал.

За останній час і Крайовий Комітет СУМ-у в Австралії намагається повністю розрахуватись на всі надіслані йому примірники «Авангарду».

Треба взяти до уваги, що найбільше число сумівців є в США і в Канаді, але найгірше кольпортується журнал в цих двох країнах, зокрема в США на сьогодні розчислились за журнал ч. 12-13 лише 9 осередків з загальної кількості 35 осередків.

Саме тепер, коли закінчуємо ці рядки і передаємо до складу, КК СУМ-у Канади інформує, що за попереднє число 12-13 журналу частково розраховувались 12 осередків, 4 осередки передплатили журнал на цілий 1955 рік. Решта 8 осередків занедбали розрахунки. Віримо, що і вони підуть слідами попередніх.

Крайовий Комітет СУМ-у в Канаді в цьому напрямі намагається допомогти ЦК СУМ-у. Всі члени Крайового Комітету Канади передплатили журнал «Авангард» на 1955 рік.

Закликаємо всіх членів Крайових Комітетів і актив СУМ-у наслідувати приклад провідників СУМ-у в Канаді і передплатити журнал «Авангард» на цілий 1955 рік.

Закликаємо всі осередки допомогти у виданні журналу «Авангард» своїми збірками, відрахунками з вистав, імпрез та цим дати можливість Осередкам СУМ-у в 14-ти країнах мати свій журнал, який виходив би пляново. Зі свого боку ЦК обіцяє всебічно поширити та покращати зміст журналу.

Честь України — готов боронити!

В-во «Авангард»

ПРИДБАЙТЕ!

Історично-документальне видання ЦК СУМ-у

ФОТО - А Л Ь Б О М

« С У М Н А Ч У Ж И Н І »

Вийшов з друку на 236 стор. великого формату альбом у твердій оправі, на крейдянім папері, в якому вміщено біля 900 фото-світлин з життя і праці української молоді на чужині у всіх ділянках культурного, громадського, політичного та виховного характеру в період таборового життя в Німеччині та по окремих країнах її розселення. Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського.

В альбомі подано історію Спілки Української Молоді на Україні і на чужині. В світлинах відображено Україну (фотознімки з Краю), Українську Повстанську Армію, 1-шу Українську Дивізію, з релігійного життя УАПЦ і Української Католицької Церкви, українську молодь в таборах Німеччини та діяльність СУМ-у в Німеччині, Австрії, Трієсті, Бельгії, Великобританії, Франції, Канаді, США, Бразилії, Парагваю, Аргентині, Австралії, Швеції, та крім того світлини прихильників та почесних членів СУМ-у. Окремо подані сторінки з кольоровими світлинами.

Ціна одного примірника в Англії 2 ф. 5 шил.

Кожний член СУМ-у придбає цей цінний альбом, як спогад про молоді літа й свою роботу на чужині. Кожна українська родина придбає альбом, як документ про нашу молодь.

Замовлення висилати на адресу КК СУМ-у кожної країни чи осередку СУМ-у, а зокрема: Ukrainian Youth Association, 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London W. 2., Great Britain.

ПОМІЧЕНІ ПОМИЛКИ

Просимо при читанні виправити помічені коректорські помилки:

Ст. Рядок	Надруковано:	Треба читати:
17 4-ий	Кудя глянеш-отарочка	Куда глянеш — отарочка
17 20-ий	С пався-цюрців вінки вючи	С павян-цюрців вінки вючи
29 3-4-ий	бувші комсомольці приймали присягу	бувші комсомольці приймали присягу
29 7-ий	що особливо відрізнялися	що особливо відзначалися
30 22-ий	на смертельну небезпеку з окупантами	на смертельну небезпеку в боротьбі з окупантами
42 54-ий	Аристотелевих творів за II і II сторіч до Р. Х.	Аристотелевих творів за III і II сторіч до Р. Х.
43 18-ий	Переводячи до філософічної системи	Переходячи до філософічної системи
44 38-ий	без окремих черей	без окремих речей
45 4-ий	На важко добачити	Не важко добачити
45 8-ий	річ, як воно дійсно г;	річ, як воно дійсно е;
45 44-ий	хо і тут непослідовною е	хоч і тут непослідовною е
45 51-ий	ало цей рудимент	але цей рудимент

З вини коректора на 37, 38, 43 і 44 сторінках переставлено рядки, за що просимо в читачів вибачення. Редакція

**ЧИТАЙТЕ І ПОШИРЮЙТЕ «АВАНГАРД»
СТАВАЙТЕ ПОСТІЙНИМИ ПЕРЕДПЛАТНИКАМИ
ВАШОГО ЖУРНАЛУ!**

Кожний сумівець і сумівка, кожний український юнак, кожний керівник молоді повинен стати постійним передплатником журналу «Авангард». В журналі поміщується статті з ділянок: **проблеми молоді** (в тому й проблеми виховання дітей та юнацтва), **наука і знання**, **література** (українська і всесвітня), **суспільно-політична думка**, **відомості про історичне минуле України**, про **визвольну боротьбу українського народу**, **описи нашої батьківщини**, з науки техніки, спорт, з діяльності української молоді та ін

Журнал появляється щоквартально (після збільшення числа передплатників — видаватимемо раз на два місяці).

Умови передплати:

в США і Канаді	—	річно	—	2	дол.
" - "	—	піврічно	—	1.20	"
" - "	—	одне число	—	0.75	"
в Англії	—	річно	—	10	шил.
"	—	піврічно	—	6	"
"	—	одне число	—	3½	"
в Австралії	—	річно	—	16	шил.
"	—	піврічно	—	9	"
"	—	одне число	—	5	"
в Франції	—	річно	—	800	ф. фран.
"	—	піврічно	—	450	"
"	—	одне число	—	250	"
в Бельгії	—	річно	—	80	б. фран.
"	—	піврічно	—	45	"
"	—	одне число	—	25	"
в Німеччині	—	річно	—	4.-	НМ.
"	—	піврічно	—	2.50	"
"	—	одне число	—	1.50	"

В інших країнах відповідно німецької валюти.

Передплату висилати через банк або поштовим переказом на адресу: *Süddeutsche Bank A. g. Filiale München, Lenbachplatz 2, Konto Nr. 52 523.*

Передплачуйте «Бюлетень СВУ»

**ОРГАН ГОЛОВНОЇ УПРАВИ
СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ**

Передплата на рік складає 2 дол.

Замовлення висилайте на адресу:

S.W.U. (I. Haluska)

München 2, Lazarettstr. 11a, Germany

Гроші скеровуйте до:

Süddeutsche Bank Kto 17 530, S.W.U.
München, Lenbachplatz, Germany

Увага!

Увага!

Корисне видання!

С Л О В Н И К

ЧУЖОМОВНИХ СЛІВ І ВИРАЗІВ

доповнене видання **Крайового Комітету СУМ-у в Німеччині.**

Українська — як і кожна — мова має чимало слів чужинецького походження. Кожного дня, а особливо тепер на чужині, ми стрічаємо ці слова в пресі, чуємо в розмові, або й самі вживаємо... Але чи кожен з нас розуміє їх правдиве значення?

Заглянути до енциклопедії — здебільшого немає змоги, а запитати когось із знайомих про значення якогось слова — не завжди є можливо!

Пояснення кількох тисяч найбільш вживаних слів і виразів, що подані стисло, гарною українською літературною мовою, Ви знайдете в

СЛОВНИКУ ЧУЖОМОВНИХ СЛІВ І ВИРАЗІВ.

СЛОВНИК — допоможе Вам здобути або доповнити чи перевірити своє загальне знання; він є необхідним порадиником для культурно-освітніх працівників; зручним для кожного часного користування, бо має кишеньковий формат, 320 сторінок і недорогий.

Ціна: Англія — 6 ш.; Бельгія — 45 б. фр., Канада й США — 1 дол.; Німеччина — 3 нм.

При більших замовленнях дається відповідний опуст.

Замовлення слати на адресу:

Ukrainischer Jugendverein

München 8,

Zeppelinstr. 67/0

Germany

ЦІНА: 0,75 ДОЛЯРА